KNJIŽARA
L. Hartmana (Kugli i Deutsch)
Ilica br. 2. — ZAGREB. — Ilica br. 2.

KRALJEVIĆ MARKO

u

NARODNIM PJESMAMA

S tumačem manje poznatih rieči i izraza.

Sastavio **IVAN FILIPOVIĆ**.

Drugo pomnožano izdanje sa 21 slikom.

Slike risao V. Anderle.

Ciena u platno uvezano 1 for.

Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch)

Ilica 2. — ZAGREB — Ilica 2.

Našom nakladom izašlo je:

MOJE
LIEČENJE VODOM

PROKUŠANO KROZ VIŠE OD 35 GODINA

I NAPISANO, DA SE PO NJEM

LIEČE BOLESTI I SAČUVA ZDRAVLJE

od

SEBASTIANA KNEIPP-A

župnika u Wörishofenu.

Preveo

Prof. Dr. Antun Lobmayer.

Drugo popunjeno izdanje.

Ciena for. 1.20.

Tko pošalje poštanskom naputnicom unapried 1 for. 20 novč., dobit će knjigu bez ikakvog poštanskog troška.

Knjižara Lav. Hartmana

(Kugli i Deutsch)

Ilica 2. — ZAGREB — Ilica 2.

KNJIŽARA

L. Hartmana (Kugli i Deutsch)

NAZDRAVIČAR

I GOVORNIK

ZA SVE PRILIKE ŽIVOTA.

SBIRKA

ŠALJIVIH I OZBILJNIH NAZDRAVICA I PRIGODNIH GOVORA.

Sastavio

IVAN JOSIPOV.

1893.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (KUGLI i DEUTSCH).

Zagreb, Ilica 2.

Predgovor.

Nazdravičar ide medju one knjige, koje se mnogo traže i koje narod vrlo rado čita. U našoj književnosti nije bilo do sada podpune knjige te vrsti, za to odlučismo doskočiti živoj želji mnogih. Mi smo posao povjerili u valjane ruke, što će najbolje samo djelo posvjedočiti, jer je pisano lako, a uz to čistim hrvatskim duhom. S naše strane smo nastojali, da izdanje bude liepo i ukusno, pa se nadamo, da će i ovaj trud biti na korist hrvatskom narodu.

U Zagrebu, koncem ožujka 1893.

Knjižara L. Hartmana
(Kugli i Deutsch).

UVOD.

Rieč pospješuje djelo, liepa je rečenica, a da je i istinita, ponajbolje se možemo uvjeriti, kad slavimo kakovu svečanost, jer upravo s ovom označujemo njezinu pravu važnost i svrhu i podajemo joj neko više značenje. Pa nije tako samo kod velikih nego i kod najjednostavnijih ili nižih svetkovina.

Prigodni govori (tako se zovu za razliku od ostalih govora te predavanja) udešuju se prema naravi same svečanosti. Po tom razlikujemo duže ili kraće govore i napitnice. Prigodni govori mogu biti: ozbiljni ili šaljivi. Kod ovih zadnjih mora se osobito paziti, da šala ne bude odviše slana ili uvredljiva, da se na pojedine osobe ne navaljuje te da se kroz šalu ne odkrivaju tudje tajne. Samo se po sebi razumije, da nitko ne će nadgrobno slovo šaljivo govoriti, gdje samo mjesto t. j. groblje napunjuje smrtnike nekim turobnim osjećajima, koji ne poradjaju smieha. Isto tako nitko ne će govoriti veselu nazdravicu u pokladno vrieme ozbiljnim ili tugaljivim tonom. Napitnica pako komu velikanu ili dostojanstveniku a osobito u čast domovini ne smije biti ujedljivo-šaljiva, ali se ipak može sgodno dostojanstvena ozbiljnost popratiti umnom šaljivom dosjetkom; dok n. pr. napitnica prijatelju može obilovati šalama

i dosjetkama. U tom imamo uzoran primjer u prostonarodnim nazdravicama. Hrvatski narod, dok napija u slavu božju ili vladaru itd., govori ozbiljno i dostojanstveno a njegove prijateljske nazdravice pune su zdrave šale. Kod pohvalnih govora i nazdravica osobito se mora paziti, da se ne izvrgnu u pretjerane i neumjestne hvale i uzvisivanja.

Što se priprave za govor tiče, to se možemo pripraviti ili ne. Kod poduljih govora biti će bolje, ako se govornik pripravi, dok kod nazdravica nije to nuždno, jer dugačka na izust naučena zdravica umara strpljivost slušatelja a prikladna, kratka, čim više improvisovana razpaliti će družtvo. Kod podužih govora govornik će glavne točke svoga govora zabilježiti logičkim redom na papir (koji može, dok govori, u ruci ili pred sobom držati), jer se mnogo puta dogodi, da govornik bez priprave često zapne, pa to je vrlo neugodno kako za govornika tako i za slušatelje. Za to treba ili se dobro pripraviti ili se pomoći gori pomenutim načinom. Vrlo je neugodno, kada govornik opetuje misli ili počne kašljucati i umetati kojekakve »dakle«, »velim«, »hm« itd. pa se često dogodi, da protiv svoje volje govornik izvali kakav nesmisao, kojim pobudi veći smieh nego da bi govorio ma kako humorističan govor, a to zaista govorniku ne služi na čast. Dakle, kada se tko odluči govoriti, dužnost mu je paziti, što će i kako će govoriti, da zadivi a ujedno oduševi za stvar, koju je odabrao predmetom govora.

»Kratko i jezgrovito« glavno je pravilo svakoga govornika, jer pravo veli Kačić:

Duga pjesma, u vinu sramota.

Dugim litanijama često govornici zlorabe strpljivost slušatelja, a to ne valja. Svakomu će uzorno poslužiti

govori naših velikana, da si stvori sliku, kako valja govor obraditi t. j. treba razne interesantne dielove govora duhovito i ukrasno obraditi i markantno izstaviti, ali čuvati se pri tom silomice traženih izraza, bombastičnih fraza i preobilna kićenja. Gdje je godj moguće, valja izmienjivati mirno razmatranje dubokim proniknućem i vatrenim patosom, a zgodno se poslužiti i valjanom dosjetkom.

Govornik mora da zrelo i duboko prouči svoj predmet, da poreda misli logično, pazeći što je više moguće na pravila o retorici. U tom nam može liepo poslužiti obilno i prekrasno staroklasično govorničko štivo a u njem uzorni Demosten, Cicero itd., jer se tako samo može postati pravim govornikom.

Težko je u nas Hrvata s naglasom riečî, jer je dosta zakučast, za to govornik mora osobito paziti, da onako naglasuje, kojim dijalektom govori. Glas mu mora biti posve jasan i primjeran; vikanje ili piskutanje ne dolikuje govorniku. Ne smije se neprekidnim patosom govoriti, već u potrebi sad bolje naglasiti, sad popustiti u glasu, inače pako govor mora teći jednakim tonom, samo pri koncu može se to uviek patetičnije dizati dok u »živio« ne postigne svoj vrhunac. Govornik mora tako udesiti govor i način govora, da ga slušateljstvo razumije. Ne smije govoriti tiho, da se jedva čuje, pa tek, dok se malo porazgrije, udariti u glasnije žice.

Govornik, kad hoće govoriti, ustane i za čitava govora stoji uzpravno ne previjajući se i ne lamatajući rukama. Slušateljstvo se umiri, nastane tišina, govornik započne okrenutim licem prama obćinstvu, okrećući se sad na jednu sad na drugu stranu, da cielo slušateljstvo uzmogne pozornije slušati.

*

Što se tiče raznih gestikulacija i afektacija, govornik mora nastojati, da mu bude gestikulacija primjerena i bez pogrješaka, jer govornica nije pozornica. Dok govornik govori, slušatelji ga ne smiju prekidati, već najviše ako žele pljeskanjem odobriti koju govornikovu misao, koja im se osobito svidja. Kad se napija komu nazdravica, svi se moraju pridružiti, jer bi onaj, tko bi se od nazdravice izključio, očito uvriedio i onoga koji je nazdravljen kao i onoga, koji je dotičnoga nazdravio.

Toliko je bilo nuždno progovoriti o načinu govora i nazdravljanja, ali jer u nas Hrvata ima posebnih običaja u nazdravljanju, osvrnuti mi se valja i na to.

Hrvati, narod slavenske krvi znali su do danas sačuvati kao sveti amanet baštinjen od otaca — svoju gostoljubivost. Milo prima i svoga i tudjina, pa ga dvori, što god ljepše može izabranim jelima i crvenikom vinom. Da ugostba bude što dostojnija, pozvati će domaćina nekoliko prijatelja u goste i eto prilike, da se vrši starodrevni običaj nazdravljanja, koji kao baština prelazi od jednoga koljena na drugo. Jedan izmedju najstarijih običaja jest taj; da kada gost prvi put u kuću dodje, mora piti dobrodošlicu t. zv. bilikum. Bilikum je ovelika, omašna čaša ili od porculana načinjen trostruki pehar umjetno spojen s nadpisom: Čeh, Leh, Meh. Taj bilikum morao se prije na dušak izpiti a to je nesnosno, ali u novije vrieme to izpijanje ublaženo je tako, da ga može na višeputa izpiti. Čim gost dodje stolu, ne pruži mu se bilikum kao što se n. pr. u Hercegovini i Crnoj-gori sol i kruh pruža na pragu vrata, već istom kada je gost pri stolu tek njekoliko čašica rujna vinca izkapio. Uz bilikum pružaju se gostu

i ključi kao znak, da mu je od tada kuća prijateljski otvorena.

Zdravice se obično udešuju pıama družtvu i gostbi. Kada se slavi kakova narodna svečanost, nazdravlja se iznajprije vladaru, vladajućemu domu, najvišim dostojanstvenicima u zemlji. U našem obiteljskom krugu obično se najviše i najkićenije nazdravlja najprije onomu, u čije se ime slava slavi, onda domaćinu i domaćici pa redomice ostalim gostovima, podieljujući im drugarice od prisutnoga krasnoga spola ili koju poznatu ljepoticu. Kad se ovako svi izredaju, opet se nazdravi svečaru. Zatim sliede zdravice u čast domovini, kojem zaslužnom mužu ili krasnom spolu itd. Kod takovih zdravica govori se toliko, da se čovjek upravo diviti mora govorničkom talentu Hrvata, a ima ih, koji su u tom pravi virtuozi. Naš Preradović predlaže, da se drži samo pet zdravica u pjesmi: »Pet čaša«. Prva zdravica ide svakako domovinu:

Tvojoj žrtvi krvca naša
Tvojoj sreći prva čaša.

Druga nazdravica ide slavnim mrtvima:

Da oživi duh njihovi
I u nas se da ponovi.

Treća zdravica ide rodoljubima, kojima narod na srdcu leži i koji sve sile ulažu na dobrobit svoga naroda, jednom riečju koji

Za dom i za narod rade
Bog da život dug im dade.

Četvrta zdravica zabludjelim sinovima, koji se odmetnuše od svoje domovine te lutaju kao izgubljene ovce:

Da se vrate domovini.
Peta: Petu čašu svaki svomu,
Što na srdcu leži komu,
Bila ljuba, bilo zlato,
Od Boga mu budi dato!

Kod ovećega družtva imenuje se ili predloži stolaravnatelj, koji, primivši čast, izpije u to ime punu čašu, pa se predstavi družtvu kao izabrani i po svima odobreni glavar, kojega mora svaki slušati i njegovim se odredbama pokoravati. Glavna je zadaća stolaravnateljeva ta, da družtvo što bolje zabavlja i da svakoga pri stolu nazdravi. Isto je nastolnik, dolibaša što i stolaravnatelj. Njemu za pomoćnike dodjeljuju se fiškuši, koji paze na red. Ako bi tko izmedju družtva mjesto stolaravnatelja koju htio progovoriti, to mora prije ravnatelja za dozvolu moliti. Ovaj mu je obično podieli. Dogodi se, ako govornik ne govori svima po volji, da nastaje vika, dok mu ravnatelj ne oduzme rieč. Kad je već posve veselo družtvo, stolaravnatelj se zahvali na povjerenoj mu časti i proglasi republiku: »odsada može svaki po volji piti i po volji govoriti«. Poslije svake zdravice stolaravnateljeve nastaje obćenito kucanje. Mislim, da bi najbolje bilo, da se svaka nazdravica popratí prikladnom pjesmom, kojima mi Hrvati obilujemo, jer pjesma i svirka ures je svečanosti te mnogo upliva na srdce družtva, stoga sam dodao i njekoliko prikladnih, bolje poznatih pjesama.

Kao što ima veoma liepih običaja u nazdravljanju ipak žali bože jedna se mana uvukla, koju treba osuditi. Običaj je zavladao, da se iza svake zdravice čaša iztrusi sa lozinkom »do posljednje kapi«. Tako se pojedinac i uz najbolju volju tako zaboravi, napije, izgubi izpred vida cilj zabave te nastaje vika, koja obično vodi do svadje i time se čitava zabava osujeti

a veselje pretvori u inad. Upravo prekomjerno uživanje alkohola (vina) jedan je od glavnih faktora, da blagostanje našega naroda pada.

Za to bi se moralo uvesti, da svaki pije, koliko može t. j. po volji i snazi.

Na koncu osvrnuti ću se na još jedan prigovor: koji je još g. 1869. izrekao naš čelični Fran Kurelac u njekom otmjenom družtvu: »Laglje i sladje je za domovinu piti, nego umrieti«. Do nas je da dokažemo, da tako neće biti, a to ćemo i dokazati tim, ako budemo sviestni svoje zadaće nesebično radili svaki na svom polju za svoj narod i otačbinu, radili neumorno i neustrašivo, jer »u radu je spas«, a

Prazne rieči vjetar nosi
A djela se ištu pri potrebi.

Dugo sam se mučio oko ovoga djelca, jer sam nastojao, da posakupim što valjaniju gradju, te da tako doskočim živoj potrebi priručne knjižice ovake vrsti. Posabrao sam što ljepšega cvieća, nikla ponajviše u jakome duhu samoga naroda. Za tim prikupio sam govora i nazdravica od prvaka na književnom polju; ima ih i izvornih, niesu baš uzorne, ali su nikle iz rodoljubnoga srdca. Nešto ih presadjenih iz tudjega vrta, ali su sve čistim hrvatskim ruhom, hrvatskom mišlju i osjećajem zadojene.

Na koncu najtoplije se zahvaljujem na dobroti mojih prijatelja, već poznatih mladjih književnika, koji su mi mnogo pripomogli i radom i savjetom, da djelo što bolje odgovori svojoj svrsi.

U Zagrebu, na Svesvete 1890.

Ivan Josipov.

PRVI DIO.

ZDRAVICE I GOVORI ZA RAZNE ZGODE ŽIVOTA.

I. Krštenje.

Novorodjenčetu.

Mili prijatelji!

Naš svečar današnjim sv. krstom stupa u nov život, postaje novim članom svieta, pa kao takova mi ga iskreno pozdravljamo i njemu u čast izpijamo prvu čašu. Dao višnji Bog, da bi se u njega spojila odvažnost otca uz nježno srdce majke. Odvažnost za tmurnih dana života a nježnost u djelih milosrdja. Roditelji, koji danas uživaju sreću svoga najljepšega dana, koji je okrunio njihovu iskrenu i žarku ljubav, dičili se njim kao gora Gjurgjevdanom a perivoj ružom i bosiljem. Na ponos im bilo kao plavetnomu nebu zviezda Danica! Neka buji, raste, a milost Svevišnjega neka mu kroz cio život viencem sreće kruni glavu a posiplje cviećem stazu, kojom mu je broditi po burnoj pučini ljudskoga života. Živilo novorodjenče!

Novorodjenčetu

(Mužkom)

Drago diete titraj, buji
U radost mi srećnoj majci!
Bog ti višnji dao dragi:
Spretne ruke radilice,
Nek te hrane na poštenju;
Zdrave noge hodilice,
Svud za dobrim nek' te nose;
Bistre oči vidilice,
Da mi vidiš, što je liepo
I dragomu Bogu milo;
Bog ti dao dobru glavu,
Da znaš pamtit, sudit pravo,
Da znaš mudar, triezan biti;
Bog ti dao dobro srdce,
A i hrabro to pregnuće,
Nebi l' majci, sinak mio,
Ljudinom joj pravom bio;
Nek te majka srećna vidi,
Nek se tebe rod ne stidi!
Milo ranče, buji, rasti
U radost mi srećnoj majci!

(Ženskom)

Paji, buji, draga kćerce,
Ti mi zdravljem daj ujedri,
A ljepotom uljepšaj se
I dobrotom izkiti se,
Te mi krotka, stidna, vriedna,
Budi dika bielim dvorom,
Gdje no ću te ja udomit,
Da podigneš i uljudiš
Sinove si sokoliće,
Same kršne poštenjake
Same kćeri poslušnice,
Svomu rodu prave dike!

Novorodjenčetu.

Mili gosti!

Sretno došlo, sretno svietom pošlo! Raslo kao vita jela, a zdravo bilo kao riba! U obilju plivalo, o sreći snivalo, a sni da ti se izpunili! Sretni roditelji, koji su te ljubavlju začeli; ljubili te i milovali, u zviezde te kovali, svakim miljem život sladili, a ti da budeš svega toga vriedno! Ne bilo ti nikad takova zdravlja, u kojem bi bolovalo, ne bilo ti veselja, u kojem bi tugovalo, ne bilo ti zadovoljstva, u kojem bi zdvajalo, već ti teklo u životu sve onako lagodno i milo, kao ptici u zraku i ribi u vodi. Ne dao ti bog nikad zdrave bolesti, ni bolestnoga zdravlja, niti ništa, što bi po te naopako bilo. Živi na čast rodu i porodu, majci i otcu, djedu i babi, a i meni tvomu nazdravljaču, koj će eto, da sve to potvrdi, izpiti punu čašicu rujna vinca. Amen!

Novorodjenčetu.

Braćo moja!

Ljubav te roditeljska dala, e pa živi! Otac ti se veseli, pa se sjeća sladka poljubca, kojim mu je tvoja majka šaptnula u uho, da ćeš doći . . . I došlo si, Kako si nježno i milo! Nježno kao roditeljski zagrljaj. a milo kao majčin cjelov. Rasti i buji kao mlado drvo, dok ne narasteš jednom kao dûb u gori, da uzmogneš svojom jakosti i trajnosti, prkositi svim nepogodama u životu, a kao div satrti sve pijavice, koje će možda vrebati na tvoju krv, da si njom omaste brade! Bilo

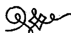
godinama Matuzalem, jakošću Herkules, ljubavlju prama rodu i domu Amor, a zdravljem nikada ni pravo, ni zdravo bolestno. To su ti naše želje. Amen, da bog da!

Novokrštenom djetetu.

Cienjeni rodjaci i mili prijatelji!

Nas je ovdje sabrao osobito zamašan dogodjaj. Sinčić (kćerka) našega vriednoga rodjaka i prijatelja N. primio (la) je sv. krst a po tom i pravo stupiti u crkveni i družtveni život. Važan je to dogodjaj u njegovu mladjahnom životu, od kako je neki dan ugledao ovaj božji sviet, pa za to mislim, da se i treba ponajprije u našim zdravicama sjetiti njega. Tko bi znao, što su mu dosudile vile sudjenice još pri porodu? Možda će biti velikim čovjekom? Ali da, bio njegov život od ma kakova zamašaja, ja mu tek mogu zaželjeti, da podje svetim tragom svojih predja i roditelja, pa će doista crkva i domovina slaviti onaj sveti dan, kad je ugledao svjetlo božje i postao njihovim članom. Za to mu sa svima skupa kličem: buji, rasti nevinašce malo, na kriocu majke svoje. Živio!

Na krstitki.

Počtovana družina!

Danas je vesel dan vu ovoj hiži. A zakaj? Ravno zato, kajti je jeden kršćenik više vu njoj. Zato smo se i zestali okolo ovoga preštimanoga stola pri našem

dragom domaćini, da vu radosti i veselju prodičimo ovo kršćansko pripećenje, pak da ovom dobrom kapljicom i zalogajcem tuste pečenčice potvrdimo ono, kaj su gospodin plebanuš s vodom i soljum malo predi naredili. Svi se tomu pripećenju veselimo, a najviše se veseli tatek i mamek, kajti je rekla gospa babica, da je sve v redu obavljeno i da se na putu v cirkvu i nazaj nikaj ni tak nečemurnoga pripetilo, kaj bi moglo naškoditi ovomu malomu detešcu. Mi svi pozvani i povoljno prijeti na današnju čast želimo lepo zdravljice i srećicu malomu detešcu, da bi postalo jenput tak velik gospon kak su naš gospodin notarijuš, koji sve zakone našega orsaga na pamet iz knjige čitaju, pak nas onda po gospodi fiškalijuših na pravi put napeljavaju; nadalje hvalimo tateku i mamici, kaj su kršćanskom svetu darovali jednoga čoveka više; onda hvalimo gospi babici, kaj su se vu Zagrebu pri gosponu Hopmajeru svoju meštriju tak dobro i koražno zvučili, da je detešce bez svake falinge na svet došlo, onda hvalimo našemu gospodinu plebanušu, kaj su detešce obilno s vodom polijali i soljum mu vusteka odprli, da vezda beči, kakti da mu je pura kruh vzela, pak jim i zato hvalimo, kaj su med nas došli s mladim gospodinom kapelanom i s gosponom školnikom, koji nam budu zapopevali tak, da nam nigdar zlo nebu! Predi pak, nek sedemo k stolu, naj budu tak dobri draga gospa babica, pak naj detešce nekam drugam spraviju, kajti nam ovde preveć beči. Sada pak svi v ruke žlice, vilice i nože, da se prav po kršćanski najemo, a onda pak da si onak prav po horvatski grlca nakvasimo. Bog blagoslovi jelo i težake, pilo i junake! Falen budi Ježuš Kristuš!

Roditeljima novorodjenčeta.

Mili prijatelji i rodjaci!

Sretno može biti naše novorodjenče, jer mu je Višnji dosudio roditelje, koji će znati zadaću odgoja shvatiti u duhu vremena, te u djetetu odgojiti čelikznačajna muža, koji će njima, rodu i domovini služiti na diku. A jednoč gledajući u njem oživotvorene svoje ideale, biti će sretni, da je diete njihovim odgojem postalo mužem,

koji znade zaklonit si luku,
te mu strasti bura nije kadra
željam toli prenapeti jadra,
da se dignu nad božju odluku. Živili roditelji!

Roditeljima novorodjenčeta.

Mili gosti!

Sretno! dovikujem veseo, e sam dočekao, da mogu biti dionikom vaše današnje sreće, kojom Vas je Bog udielio. Vaše je nevinašce liepa nagrada plemenite vaše ljubavi. Pa što su nevinšćad? Zemaljski angjelčići, pupoljci najčistije nevinosti, preostatci iz izgubljenoga raja, nježne ružičaste spone, što roditeljska srdca jedno uz drugo vežu. Eto kakovu sreću danas doživiste, pa i mi se tomu svesrdno radujemo kao i vi vriedni roditelji. Nevino čedo krv je vaše krvi, ogranak vašega stabla. Istina ono će Vam zadavati brige i muke ali to izčezava, jer se u djetetu najljepše roditeljske nade razvijaju. Svjestno odgojeno donieti će bogat plod

vašega truda a milostivi Bog svojim otčinskim blagoslovom usrećiti će novorodjenče i tim obilno nagraditi ljubav i neumornu roditeljsku brigu. Živili vriedni roditelji! Živili!

Krstnom kumu.

Cienjeno družtvo!

Krstni kum jedna je od glavnih osoba pri krstnom slavlju, jer je on prvi, koji je uzdigao diete u uzvišene sfere kršćanstva i za njega prisegao vjernost i odanost Bogu i crkvi. Kum mu je odabrao i moćnoga zaštitnika, čije će ga ime pratiti častnom uspomenom u toku cieloga mu života i sjati se u duši njegovoj kao što sjaje alem kamen u tamnoj noći. Njegov zaštitnik navraćati će ga uviek na stazu, na kojoj će ga po burnom moru ovoga života na sigurnoj ladjici voditi u luku vječnosti. Činom sv. krsta postaje kum duhovni rodjak i novi član njegove obitelji. Pa ako se zlim udesom spotakne novorodjenčetova krvna rodbina sa cvietne staze života, tada je kumova sveta dužnost svome kumčetu utrti put do sreće i tim evo postaje život kumčeta i kuma svetim vezom vezan. U to ime pozdravljam kuma kao novoga člana obitelji i kličem mu gromoviti: Živio!

Krštenje blizanaca.

Častna družino!

Sreća je po čovjeka, kad mu se rodi diete ali opet je neka osobita sreća, kad se rode dvojci. Naš

vriedni prijatelj N. postao je pobratimom te sreće. Sretan motri svoja dva angjelčića u misli, kako su sretni drugi, kad im se rodi jedno čedo, a kako su tek sretni oni, koji dobiju dvojke i kojim se veselje podvostruči. Ali tu je još nješto. Svima je poznato iz historije svieta, da su svi dvojci bili osobite sreće, da su bili veliki i slavni ljudi. Pomislite na Jakova i Esava, takmence otčinske ljubavi, Romula i Rema osnovatelje velikoga i nekad svietom gospodujućega Rima itd. Moja je želja, da bi i naši dvojci slavom okrunjeni svoje ime neumrlim slovima zapisali u poviesti hrvatske nam domovine. U to ime živio ih Bog!

Zdravica djedu i babi pri krstitkama.

Slavno družtvo!

U našim zdravicama sjetili smo se i krštenika i njegovih roditelja itd., a ipak nam ostaje još jedna ugodna dužnost i na nju svraćam vašu pozornost. Velika je blagodat neba, kad roditeljsku ljubav okruni djecom ali ta blagodat ima i veći zamašaj, kad djed i baba u dječici svoju sreću mogu uživati. Oni su odgojili otca (majku) našega svečara pa sada radostno će prihvatiti čedo svoje djece u djedovsko si krilo i pričati im slavu hrvatske domovine i junačtvo njezinih sinova. Daj Bože, da u svojoj unučadi doživu vriedne potomke vriednih otaca. Živili!

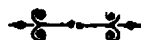
II. Zaruke.

Zaručnicima.

Mila gospodo!

Sretan sam, što vam mogu najaviti, da se prisutna ovdje gospodjica N. kani izviti iz kola mladih svojih drugarica, ostaviti otčinski dom i majčinu nježnu grud, te se svinuti uz srdce gosp. N. t. j. gospojica N. (ime) stupa danas u predvorje braka — a to su zaruke. Zaručnici! Kako ugodno zvuči ova rieč u uhu svake mlade djevojke i mladića. Kao što je proljeće ukras godine tako je i doba zaruka ukras cieloga života, a ujedno i prvi ozbiljan korak. Mislim, da ću sviju želje pogoditi, zaželim li sretnim zaručnicima: da ljubav, koja je svezala njihova srdca, sveže i njih u sveti brak a sreća neka ih prati po stazi, kojom im je zajedno putovati. A sad:

od srdca vam dobra sva želimo
u svatovim opet se vidimo. Živili!

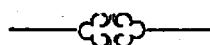

Zaručniku.

Mili gosti!

Srdce našega svečara tražilo je u životu drugu a danas sretan sjedi uz nju, pa sreća, koju danas osjeća

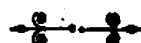
neka ga neokaljano prati i neka mu se nikad ne iznevjeri, a doista to će i biti, bude li njegova ljubav uviek onakova, kakova je u ovaj čas. Živio!

Zaručnici.

Mili prijatelji!

Kad hoćemo da proslavimo koju milu osobu, onda skupimo sve svoje sile, da joj izkažemo ono, što nam srdce ćuti, ali kad slavimo osobe, kojih je sudbina uz nas vezana, tad šuti jezik a čuvstva govore. Tako je danas i našemu zaručniku. On od sreće i velika zadovoljstva ne može da proslovi, jer mu je duša prebujala prelestnim i lagodnim čuvstvima, a misao mu zaokupila ubavu zaručnicu. Sretan je, a i može biti sretan, jer su mu Parce dosudile divan cvietak, koji će se znati prilagoditi svagdašnjem životu. Ona će biti razblažni melem svakoj rani, ona će tješiti, brige razgoniti, riečju biti će andjelom ljubavi i sloge a po tom kućne sreće. Riedak je ovakov dobitak, za to neka naš zaručnik hvali Bogu na tako krasnom daru. Mi joj iskreno želimo da joj ni najmanji tračak tuge ne pokvari ma i jedan čas rajskih dana njezina života. U to ime gromovito: Živila!

Zaručnicima.

Živio mi brate Ivo!
 Živila mi Nelka tvoja!
Tako zvoni danas živo,
 Zvoni živo pjesma moja.

Po hrvatskom običaju
Žice mi se razigraju,
Pa se ore moje žice
Ko zdravica iz čašice.

Blažen tebi danas danak
Takov vas ti život budi,
Lazio ko milen sanak
Ti se Ivo ne probudi.
A nad tobom vazda bdila
Nelka tvoja vjerna, mila,
Čuvala te, ljubila te
Kao sunce cvietak brate.

Bog ti držo temelj kući,
Pokrila ju dobra sreća
U njoj planduj pjevajući,
Nek se Hrvat svoga sjeća.
A kraj tebe ko reduša,
Tvoja želja, tvoja duša
Naše pjesme pobudnica,
Tvoja Nelka, Hrvatica.

Vrli bili vaši sini
Liepe bile vaše kćerce,
Da su dika domovini
I hrvatsko u njih srce.
Kaž'te krvi s vaše krvi,
Da j' Hrvatu zakon prvi:
Budi vjeran svomu rodu,
Ljubi dom svoj i slobodu.

Jošt' su grudi želja pune
Da ih glas u pjesme svije,
Da ih vjetar k tebi dune,
Al ti reći hora nije.
Meni muka steže prsi
I još jednom sad na svrsi
Od sveg srdca kličem živo:
Živili nam Nelka, Ivo!

Zaručnici.

Veleštovana gospodo!

Divna li si zaručnice mila! Kako li se krasno sjaje zlatni prstenak na tvojem nježnom prstiću! Sjala i ti vazda tako svojem milom ljuvenom hajduku, vulgo zaručniku; sjala mu u veselju i radosti, u tuzi i žalosti. Vedrila mu puste dneve života svojom nježnosti i blagosti! Bila mu nježna ružica, nu ne ružica, koja pušta i drugomu leptiriću, da siše med iz njezine čaške — tvojih sladkih ustanca... Bila mu mali pužić, koj će ga svuda ljubavlju sliediti, nu ne pužić, koj će mu nametati rogove na glavu... Bila mu živa želja, nu ne želja, koja će hlepiti za drugom nasladom osim njega... Bila mu iskrena ljubav, nu ne ljubav, koja bi se svakomu cvietku naklanjala... Bila mu nježnom vladaricom, nu ne vladaricom, koja bi sama vladati htjela... Bila mu prava Samaritanka, nu ne Samaritanka, koja bi ga na stazi najveće radosti ostavila... Bila mu jednom rieči sve, što ga može na tom »čalarnom« svietu usrećiti: prava i mila zaručnica, koja će jedva dočekati časak, kad će moći posve njegovom biti, te uz roditeljski blagoslov s njim uteći u hram ljubavi i sreće — u njegove biele dvorove! Tà ne gledaj ga tako čarno — mogao bi on, začaran s pogleda tvoga, i prije reda navaliti ženitbom, što bi tebi vrlo neugodno bilo — tà znamo mi to dobro! No vrieme lieči rane, pa će i tvoga srdca ranice izliečiti, kad će jednog dana veseli svatovi kliknuti: »hajd u crkvu!« Haj, tad će se rujno vince piti — da bog dâ obilno! Živila!

Zaručnicima.

Vriedni gosti!

Da l' ljubav sreću, sreća l' ljubav vodi? pita nebeski Shakespeare ali odgovora ne daje. Mislim da ću pogoditi rečem li: ljubav sreću vodi. Sama ljubav, taj sveti žar, što grije mlada srdca, doista je sreća. Iskrena ljubav pokreće novi smier u životu, kad postigne svoj vrhunac — kad dodje do zaruka ili zaruke niesu drugo no ostvarena ljubav. Ali ipak od ljubavi do zaruka velik je korak. Taj korak morao bi svatko izvesti, pa ipak mnogi zaljubljenici iznevjere se toj sreći bilo krivnjom svojom ili tudjom, pogaze zakone pravde, koje zahtjeva etični poredak svieta. Naš mladi par vieran etičnoj pravdi može pa i hoće taj korak učiniti. Stazom ljubavi, koju im je krilati Amor pripravio neka stupe odvažno pred Hymenov častni oltar noseći u srdcu: vjeru i ljubav. Neka im mironosnica sreća kruni vez, koga danas sklapaju — živili!

Zaručnicima.

Štovana gospodo!

Sastasmo se ne od prirodjene neke težnje za zabavom, već naš sastanak ima sasma drugčije obilježje. U našemu veselom kolu nalazi se dvoje sretnika, kojim na licu čitamo neku neopisivu radost. Ja hoću da Vas s njima upoznam. Gospodjicu N. i gosp. N. današnjim danom možemo pozdraviti kao zaručnike. Mislim da to nije za nas ništa neobična, dok smo imali prilike interesom pratiti postepeni razvoj njihove žarke ljubavi

od onoga časa, kad im je Amor svojom sladkom strielicom srdca ranio pa do danas. Ljubav bijaše samo uzrok a iz nje su sliedile zaruke kao nuždna posljedica. U najljepšoj dobi njihova života združio ih Amor, Fortuna zakrilila, a kruta sudbina odvrnula od njih svoj demonski dah. Ponosnu su zaručnicu ljubke vile, Gracije i Muze uresile svim čim se žena ponositi može, a zaručniku podjeliše svojstva razborita i savjestna muža. Dostojni su jedno drugoga a jedno se s drugim može i ponositi. E pa kad je tako: živio ih Bog dugo i sretno! Živili!

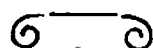

III. U oči svadbe.

U oči svadbe.

Velecienjeni prijatelji!

U našem hrvatskom narodu od davnina je običaj, da se u oči svadbe priredjuju zabave. Kod svake svečanosti u pravom hrvatskom domu vrše se razni običaji, ali u svakom predjelu po starom lokalnom običaju. Mi smo se takodjer evo sastali, da se malo pozabavimo u slavu naših zaručnika. Pa je posve u redu, da pozdravim prisutne ovdje već mogu reći vjerenike. Mi im svi želimo dobru sreću u novom životu, koji će sutrašnjim danom nastupiti. Naši stari pravo su rekli »Čovjek se tri puta na nov život rodi« i to je prvi put — pravi rodjaj, drugi put — brak a treći put — smrt. Tako naši mladenci sutra stupaju u drugi novi život, pa neka i živu u njemu uviek zadovoljni. Živili!

Mladencima.

Moja gospodo i gospodje!

Krasan vienac gospodja i gospode vidim ovdje sakupljen. Sakupismo se, da se proveselimo. Nu žalim iz dna duše, što moram slavno družtvo uznemirivati.

Kao što svaki čovjek tako i ja dužnosti svojoj moram udovoljiti. Ja sam na ime osoba javne sigurnosti, i jednu sam osobu izmedju vas odkrio, koju moram pred vama razkrinkati — no molim, da se ne preplašite, jer taj nije mogao nikakove štete prouzročiti. Osoba koju sam odkrio, žali Bože glava je današnje zabave, a to je gosp. mladoženja. On je prouzročio vatru ljubavi u srdcu svoje vjerenice, bakljom Amora upalio je njezino srdce tolikom žestinom, da joj plamen udara iz sjajnih očiju i odsieva titrajući na spokojno smješećemu se njenom licu. Dakle gosp. zaručniče, uvidjate eto sami, da vas moram uhititi i zatvoriti. Ali ne, ne — vidim, da vas je vaša vjerenica sapela u svoje verige i da već čamite u njezinim okovima. S toga Vas puštam na slobodu i želim, da okove, u koje ste zapali, nikad ne razkinete. Zaslužene okove dostojno nosite, a vjerenica neka vam bude nježnim tamničarom. Iz srdca kličem: Naš zaručnik i njegova vjerenica neka živu sretno, dugo, zadovoljno! Živili!

U oči svadbe.

(Otac vjerenikov odredjuje, što će tko od svatova biti).

Dobro vam veče moja liepa braćo i gospodo! Evo s mirom božim a u dobri čas sabrao sam vas u ovi siromaški dom, ne da vas častim, nego da vas sjutra potrudim do kuće moga novog prijatelja (po imenice) i da mi dovedete njegovu šćer za moga sina Ivu. Znam liepo, da će vas tamo nova prijateljština kao što treba dočekati i ugostiti, pa da bi ste i vi njima pokazali pravu bracku ljubav i čast za čast

nanjeli, imenujem, neka znate sve svatovske poglavice, da bi svaki naimenovani znao svoju dužnost po našemu običaju izvršiti. Imenujem s dobriem časom, n. pr. tebe (po imenice):

1. Za prvienca (mladoženjina ujaka obično).

2. Barjaktara (ugledna momka od jaka roda).

3. Starog svata (jednoga od svoje porodice, koji sve starosvacke napitnice i dužnosti, kao u prste zna).

4. Domaćina od svatova (glavnog ali pametnog prijatelja).

5. Vjenčanoga kuma (od kakve oglašene kuće).

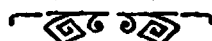
6. Desnog djevera (jednog svog sina ili sinovca).

7. Lievoga djevera (ugledna momka bratića).

8. Mustulugdžiju (šaljivdžiju) (kojeg momka od rodbine).

9. Vojvodu (svog najmladjeg zeta).

Ostali pustosvati.

IV. Vjenčanje.

Mladencima.

Mili prijatelji!

Uzvišeno pjeva ljubavi neumrli Preradović:

Oj blaženi vienci, lanci, spone,
Kojimi nam breklo srdce stežeš,
I robom ga s drugim milim vežeš,
Da ko kaplja kapljici prione
I u moru bezkrajne razkoši
Raztopi se s njime i raztroši
Ne hajući kud ga vali gone.

Dokučiti istinu liepih ovih stihova pomažu nam današnji mladenci. Vjerenik blagosivlje vience, lance i spone, koje su ga združile s njegovim miljem i omiljem, a nema toga, što bi te sveze moglo razkinuti. Vjerenica u rajskoj slici stvara si budućnost, uvjerena tvrdo, da je ljubav vez, koji traje i preko groba. Naše mladence je ljubav svezala t. j. Amor, a ne Mamon združio je njihova srdca, da jednako biju, združio je njihove ruke na vječni savez, da zajedno rade, jer muž je da teče, a žena da čuva. Taj savez stići će više puta zla sreća ili kobna nepogoda, ali tada mu ne treba očajati već smjelo broditi na malom čamcu po luci života, jer divlji valovi neće barke prehititi, dok bude sjedio na njoj Amor, krilati Bog, veselo poigravajući svojim strielicama. Neka živu naši mladenci! Živili!

Mladencima.

Slava dragom Bogu budi
A mir vama svatski ljudi!
Sreća cvala našem Venku
Uz njegovu mladu ženku,
Koju si on davno nadje
Da mu živjet bude sladje!
Dižte braćo vrče vaše,
Za mladence pijmo naše:
Da im bog da zdravlje, sreću
I cekina punu vreću;
Uz to djece puncat koš
Mogu l' željet više još!

(A. Šenoa).

Mladencima.

Moja gospodo!

Covjek se rapolovljuje u dva spola. Muž je nadaren smjelim poletom duha i uztrajnom borbom u životu, a žena bajnom dubljinom čuvstava. Oba spola stvorena su jedan za drugi, jer se popunjuju. Ista liepota prirode oskudieva mužu bez drugarice, bez ljubavi, koja nije no svietlo, što na nebu sievne, a na zemlji odsievne. Živa vjera i nada svud su mogući faktori, nu ako se združe s ljubavlju, onda su kadri pretvoriti život u zemaljski raj. I naš mladoženja, videći, kako je težko samotovati na tom svietu, nemati kamo sklonuti umorenu glavu, izjadati težke jade, potraži si i sretno nadje vriednu sebe drugaricu. Neka bude s njom sretan! Obojici pako neka bude brak svetinja jer samo takov brak prati nebo pozornim okom. K tomu dao

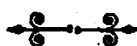
bog, da im urodi plodom — jer ženidba je bez diece kao dan bez sunca. S tom vrućom željom u srdcu živili mladenci!

Vjerenicima.

Cienjena gospodo!

Dozvoliti ćete mi, da nazdravim evo ovdje mladencima kličući: Sretni bili! Oni su danas pred oltarom sklopili vez, koji je nerazriešiv, zadali jedan drugom vjeru i ljubav — oni su danas stupili u bračni raj. Pa zar je brak raj, mnogi će pitati? Jest, velim, ako mladenci hoće ili raj ili pakao. Pa zar bi naši mladenci htjeli pakao? Ta njihove od sreće blistajuće oči svjedoče, da hoće da im brak bude raj. I neka im bude brak rajem do hladnoga groba. Poznato je, da »stalne sreće ne trpe nebesa«, da nema na tom svietu čista veselja, da se u raju nalazi zavodnica guja. Već prvim ljudem pomuti zavidna zmija sreću. Ali naši mladenci biti će oprezniji, pa će satrti glavu zmiji i sretno dugo i dugo u tom raju proživjeti. Da se to izpuni, napunimo čaše i izpijmo za neokaljanu sreću naših mladenaca. Živili!

Zdravica vjenčanicima.

Primili ste prstenje i vience,
Slike bračnih žudjenih veriga,
I prilike ovjenčanih briga,
Što u braku čekaju mladenče. —
I u čaši bračnoj s čistim vinom

Ima briga svakojake vrsti.
Al u njima kamen vjere čvrsti
Za mladence postane rubinom. —
Jedno drugom vjeru ste zadali
Da sve složno snosite u svietu,
Održite tu vieru u cvietu:
Ona će Vam sve brige da svali.
Prava ljubav nek Vam srdca spreže
A ta sprega nek Vam radost sadi,
A ta radost nek Vam život sladi,
A taj život nek Vas srećom veže!
Bog je otac čistom bračnom zraku —
Pobožnost je mati čistih želja,
Čista savjest izvor je veselja. —
A sloga je duša sretnom braku;
Vašoj slozi nek se kum Vaš divi,
A mi kad god na to pomislimo
Da se uviek s Vama ponosimo,
U toj slogi da Vas Bog poživi!!

Na svatbi.

Draga moja gospoda:

Pitam: zakaj smo se danas ovde tak veseli i djedjerni zebrali? Kakov je to veliki magnet, oliti pak k sebi privlačivo železo, koj nas je sve privleklo k ovomu punomu božjega dara stolu? Kakva su se čudna pripečenja pripetila, da smo zvedljivi došli sim i tu se našli! Pun stol jela i pila morda? To bi bilo nekaj.. Oliti pak želja, da se kaj od politike dospomenemo? To ni nikaj — kajti to su takve stvari, vu koje se mi spametni ljudi nebumo mešali... Anda kaj je pravi zrok našemu spravišću? Pitam i odgovaram: Zrok su

naši mladenci, koji su vezda po božjoj milosti i našega gospodina plebanuša zvezi postali muž i žena! Pak je tak prav! Nebum na okolo obhajal, kakti maček okolo vruće kaše, nek bum mam iz sredine svojega srca mladencem povedal, kak to stare horvatske regule išćeju, kaj mora biti i kak je prav. Anda: Dragi mladenci! Vzeli ste se. A zakaj ste se vzeli? Zato ar su sve sile vaše za to bile. Bile su za to: sile srca vašega, sile duše vaše i sile vaše pameti. Lju- (ovdje štucne) bav, (naj oprostiju, em mi se zrigavlje) je pak bila ona najjakša sila, koja je one gore spomenute sile skup zebrala i složila, pak vas je ta ljubav zjedinjenimi silami obladala i zvezala tak, da vas već nikakva druga kmajna sila razvezati ne more. Vrag je ljubav i pasja para; ni se s njom šaliti i igrati; zato pazite, da joj se vu vašem hižnom zakonu nigdar ne zamerite; čuvajte ju kakti kakvu staru tičicu v krletki, da vam iz nje van ne pobegne, ar da bi ju vani gdo drugi vlovil, nebi vam drago bilo . . . . . . Napokonec konca želim vam, dragi mladenci, sve dobro na tom svietu: dobro zdravlje dobru sreću, dobru decu, a k tomu penez punu vreću, kakti sada, tak i na sve veke vekov! — Vezda pak hajde, dragi svati i vi mužikaši za vrati, da se zmislimo i na naše prazne želudce i suha grlca, kajti sem ja svoje rieči već i onak preveć otegnul, a debeli kum me nečemurno gleda, pak mi miže, da naj jenput prestanem, kaj bum vezda mam i včinil. Amen!

Mladencima.

Cienjeno družtvo!

Što god prva ljubav stvori
To se nikad ne razori!

Ljubav! Krasan je to dar Boga i neba, dar, koji — kako pjesnik pjeva — »otac (Bog) uda za sviet biedan, da po njemu svuda srećom radja i na otca sjeća, ti svetice, kojoj svatko dube hram u srdcu, jer sva srdca ljube«. Toj svetici izdubio je Bog u dva srdca jedan stanak s namjerom, da spoji u jedno te ćuteći zajedno da izviju svoj viek sjajan, sjajni. Mi se veselimo, da te sretnike vidimo u našem kolu, koje ljubav Bogom darovana, a pred oltarom potvrdjena, veže. Naša je želja, da bi se vaviek postojano ljubili prvom ljubavlju, jer:

ljubavi kad izteče doba,
vilovitom silom vlada preko groba.

Vjenčanicima.

Ovom pjesmom sapleo sam
Mirisave vience,
S njima želim, da nakitim
Goste i mladence,
Pa veselo sred svatova
Nek' odjekne pjesma ova!

Srećom cvala ona veza
Što je ljubav stvara;
To vam danas toplo želim
Srdcem iz njedara.
Pa ta sreća srca oba
Krasila Vam sve do groba,

Pa kako će da zaigra
Srdce od milina,
Kada sretni dočekate
Kćerku ili sina!
Pak još dok vam zdrav odrasti
Kuda ćete veće slasti.

Slažite se, milujte se,
Ostanite vjerni,
U ljubavi i dobroti
Bud'te neizmjerni!
Pored tog vam nitko neće
Razkinuti lance sreće.
Živili!

[Po Mülleru].

Mladoženji.

Štovana gospodo!

Velika mi čast u dio pala, da nazdravim mladoženju svečara i nema zgodnijeg trenutka, da izvršim donekle svoju dužnost od ovog, u koji mogu izraziti podpunu radost moga srdca — prigodom stupanja u sveti brak. Osoba, koju je srdce njegovo za suputnicu u životu izabralo, slučajno je i meni poznata. I to upravo još više uzdiže, da ga ovako pozdravim. — Koli divnu sliku priroda pokazuje, kad pogledamo plodnu voćku, oko koje se pitoma loza nježno obavija, te koja podnosi istu sudbu sa onim deblom. U takovoj slici naslikana je i njihova budućnost. Jer kao što se svečareva uzajamna naklonost usredotočuje u jednoj tačci, tako će i njihove spojene vrline da teže jednom cilju. A taj cilj je zajednička im sreća, koju podpuno

i zaslužuju. Božja pako pomoć i blagoslov neće izostati, jer samo božjom providnosti postigli su svu sreću. Svako dobro koje ih u životu očekuje, čist je izraz i mojih želja a svršujuć kličem stostruki: Živio!

Vjereniku.

Cienjeni gosti!

Svadba je dan, koji označuje jednu najpoglavitiju epohu svega života, koji se stvarno bilježi i u duši i u srdcu do smrti. Naš narod zove svakoga mladić ili momče dok se godj ne oženi. Po vjenčanju promjene mu ime u čovjek, a to znači, da se ženidbom odrekao dosadanje plahosti i razkošnosti, ašikovanja itd. Sad mu se već sve buduće dužnosti same predoče kao muža, otca itd. Dužnosti su sve nasljedna baština otaca i prelaze od koljena do koljena, pa ih se narod čvrsto drži. Sad postaje ozbiljan, štedljiv muž privržen svojoj ženi, a sav im je kapital i sva nada njihova djeca, koja su opet njima dužna vraćati dugove. Muž je postao:

Branić kuće, žene i djeteta
Kao narod crkve i oltara.

Dao Bog, da današnji naš svečar živo si sve ovo u srdce zapiše, a eto tad ukorjenjene u kući sloge i napredka. Živio!

Mladencima.

Cienjeni prijatelji!

Ako mislite, da ću ja ovdje govoriti, samo za to, da veselim čuvstvima izraza dadem, onda se vi ljuto varate. Ja sam neženja mladić i nakanio sam govoriti u ime svih mladića. Ja nemam upravo nikakova razloga u današnjoj prilici biti veseo. Upravo protivno. Gospodin svečar kriv je velikoga prekršaja, jer se odrekao mladenačkoga imena, a mi, koji se odlučismo biti vječne neženje, izgubismo opeta evo jednog baš najvrijednijega člana iz našeg družtva. Gospojica svečarica, koja je poput sunca sjala na našem mladenačkom nebu, a od njenih zraka morali smo svi, da se pustimo osliepiti, sada pako ona se na jednom osvećuje. Čini mi se, da je naš svečar donjekle sebičnjak, jer on je iz našega kola pobjego, a sav žar liepe svečarice sebi prisvojio.

Vidite vriedni prijatelji, da su obojica svečara, postupali s nama mladićima dosta bezobzirno. Gle! Što to! Opažam na moj veći jad, što ja više larmam, da se mladenci sve povjerljivije jedno u drugo zagledavaju. Takov gubitak mora nas mladiće u plač nagnati. Srećom što je staklenka suza puna, za to sve mladiće i one, koji s nama osjećaju neku bol, pozivljem, da si ovih suza punu čašicu natoče, da svečanije uzmognemo uzkliknuti ljubećem paru: Zivili mladenci!

Vjerenici.

Poštovani gosti!

Ovjenčana vjencem mirte položila je danas pred oltarom vjeru i ljubav mužu nakana ju uzdržati do groba.

Pružila mu ruku, povjeravajući mu se posve, nek je vodi kud on podje, bilo u sreću ili nesreću, jer naša mila gospojica N. pripravna je uz ljubeće ju srdce sve podnieti. O kako joj divno sjaje vienac na kosama, a sjaj sreće bliska joj iz očiju. I doista velika je sreća sretnom suprugom biti, a k tomu dobiti za supruga toli odvažna muža, kao što je naš N. Neka nastoji biti andjelom ljubavi i kućne sloge. Živila!

Roditeljima mladenaca.

Mili gosti!

Potrebno je, da se sjetimo prigodom ove slave osoba, kojih ide najveće štovanje, osoba, koje stoje najbliže sretnim mladencima, a to su njihovi roditelji. Roditelji! Koli blago zvuči ta rieč u srcu svakoga djeteta, te pobudjuje u njem čuvstvo velike zahvalnosti. Sretan je onaj, ko to ime može zvati. Ali kud kamo su roditelji sretniji, kada vide usrećenu svoju djecu. Veseliji im je taj dan, nego onaj, kad su sami vjeru si pred oltarom zadali. Tko bi mogao protumačiti sva roditeljska čuvstva, što se njihovim plemenitim dušama roje, gledajuć djecu, kojima su oni otvorili sviet, a odgojem usadili plemenite osjećaje — oni su im dali i ljubav, koja je naše mladence združila. Majke suzna oka motre svoju djecu sretne i prate ih blagoslovom i željom: sretni bili a sreću Vam nikad ne pomutila nesloga. Početnicima njihova života, odgojiteljima njihove ljubavi želimo, dao Bog, da dočekali sretnu unučad! Živili!

Otcu mladoženje.

Mili prijatelji!

Veseli me, što me je zapala riedka sreća, da nazdravim otcu mladoga svečara. Filozof svaki, pa tako i ja, držeći se strogo one, »nullus effectus sine causa« tražim svakom činu svoj uzrok, jer čina nema bez uzroka. Danas je svršen čin ženidbe, koga evo slavimo. Zenidbe nebi bilo, da nije njezina uzroka, našega vriednoga svečara ali ni mladoženje nebi bilo, da nije njegova otca — dakle cieloga ovoga veselja nebi bilo da nije otca našega mladoženje. Pogledajte samo, kako mu se od sreće nadimlju junačke grudi, a ono pošteno lice smješi. Što da mu drugo poželimo, već dao mu Bog, što si sam želi i da sreću, koju danas ćuti još mnogo godina može uživati. Dakle braćo punimo čaše neka živu želje naše. Otac vriednoga vjerenika živio na mnogo godina!

Otcu vjerenice.

Mila braćo i prijatelji!

Nije šala za otca, kada svoju kćer udaje, osobito sada u ovakovo kritično doba, i to: od strane jakoga spola. Devetnajsti viek nije baš sretan u tom pitanju, danas je obično nuždan elemenat za ženitbu manje više raztrovan. Pa ako se danas naš mili tast smieši malo više, to ima podpuno pravo, jer je njegova kćerka dobila vanrednu ljudinu za supruga, kojem je sveto geslo ona narodna, da je muž:

branić kuće, žene i djeteta,
kao narod crkve i oltara.

Pa istom radost biti tastom muža, koga vode sveta načela, muža koji si je stekao velikih zasluga za boljak hrvatskoga naroda i hrvatske domovine. Kucnimo se dakle u čast našega vriednoga tasta, da Bog dade, da bi obilato žeo ono, što je kao otac sijao, te da mu sreća njegove djece uviek srce obveseli i mnogu gorku što mu je još proživjeti olakši. Živio daklem naš vriedni otac — odnosno tast — živio!

Majci vjerenice.

Gospodo i gospodje!

Kada majka resi svojoj kćerci bračnim viencem čelo, drhće joj ruka, niz lice se suze toče, a sveto majčino srdce tugom se potresa. Ona se razstaje svojim milim djetetom, a put kojim joj je odsele stupati, zasjeca u nov život. Stotinu joj pitanja vrvi brižnim srdcem: kako će sada mila kćerka izpod oka materina, kuda li sa krioca majke svoje? Da li će joj novi život biti obasut srećom ili nesrećom? Pa i majku naše mlade ovake misli more, jer je Hrvatica nježnih osjećaja koja ljubi i najgore djete: »ma da j' zmija — od srdca je« a kamo li da ne gine za tako vriednom kćerkom. Prem u kćerci gubi vriednu utješnicu ostarjelih dana, može se posve tješiti, jer ju povjerava mužu, koji ju ljubi iskreno i uz koga će si osnovati liepu budućnost. Čaše u zrak, da zabrinutu srdcu majke izrazimo najdublje štovanje zanosno kličući: Živila vriedna majka vjerenice!

Djedu i babi mlade ili mladoženje.

Dragi gosti!

Riedak je slučaj, da mladenci na vjenčani dan uz blagoslov roditeljski prime i blagoslov djeda i babe. Riedka je sreća, da djed i baba djecu svoje djece k oltaru pratiti mogu i biti svjedokom njihove sreće. Kakva li im čuvstva moraju provrieti dušom, kakovi li im se osjećaji u srdcu uzbuditi, dok vide tako krasan svoj podmladak, koji će znati štovati pravo, a mrziti nepravdu naučeni tomu od svojih predja. Sretni mogu biti mladenci, da primaju blagoslov od tako dičnih staraca, koji su štovali ko amanet svetinje naroda, pa će nastojati, da živo nasljeduju njihov liepi primjer. Dakle neka Bog još dugo poživi vrlog djeda i babu na radost sviju. Živili!

Tetki.

Moja gospodo i gospodje!

Kod današnjega slavlja, gospodo, dužnost je da nazdravimo našu tetku. Kako joj je danas srdce uzhićeno zbog radosti, kojoj je i ona svjedokinjom. — Od današnjega dana prozivati će ona ponosno svoju nećakinju gospodjom! Bog dao imale sve nećakinje ovakové dobre tetke. Radost današnjega dana neka ju obasja za cieloga njezina života, koji neka ne bude kraći nego je kapljica u ovih staklenicah, iz kojih ja sada moju čašu natačem, da ju u njezino zdravlje izkapim i uskliknem: Živila naša dobra tetica!

Djeverušama.

Cienjeni i mili gosti!

Divno li je za bajne noći motriti, kako bliedi mjesec okružen blistavim sjajem zviezda mirno plov po nebeskom svodu, te nam se čini kao da smo u bajnom carstvu »1001 noći«. Tako se meni danas pričinja naša mlada svečarica u njezinoj vjenčanoj slavi obkoljena krasnim viencem djevojaka, koje naš hrvatski narod nazivlje djeverušama. Gledajući ih, kako su krasne kao vile iz onoga vilinskoga carstva, kakov si je mogla samo bujna iztočna fantazija stvoriti, pitam se, pa ko im nadjenu tako oporo ime djeveruša. Ali nije tako. Nama pa tako i našim krasoticama sve narodno je milo pa i to ime. Ipak danas slobodan sam nazvati naše djeveruše, te divne pupoljke proljetnoga cvieća, slavskim kolom vila a u tom imenu su spojena imena i Gracija, Muza, Sirena itd., a vjerenicu kraljicom tog kola. U to ime primimo čaše te ih svetčano izpraznimo u zdravlje i sreću naših milih hrvatskih vila, da bi i one postale kraljice i to što prije medju malim vilama, t. j. da bi postale majke i to hrvatske majke. Živile djeveruše! Živile!

Svatovima.

Poštovani gosti!

Dužnost je, da se sada — pošto smo sve glavne osobe naše svečanosti nazdravili — sjetimo i ostalih prisutnih gostiju. Bez njih ova velika svečanost čisto hrvatskoga značaja nebi se tako liepo izvijala. Pa tko

si može i predstaviti svečanost bez svečara? Naši poštovani gosti daju neku osobitost današnjoj slavi, t. j. oni je čine svetčanijom i u obitelji pobudjuju pravo iskreno veselje. Možemo ih prispodobiti koru u dramatici grčkoj i rimskoj s tim dodatkom, da premda naši gosti niesu u sam čin upleteni ipak imadu velik upliv u razvoju samoga svečanoga čina svatbe. Poznato Vam je, da nema čista veselja, ako ga nikomu nemaš saobćiti, tuga je crnija, ako nemaš koga da mu se izjadaš, pa posve pravo veli latinska rečenica: »solamen miseris socios habuisse dolorum« t. j. utjeha je bjednima kad boli s drugim diele. Mili gosti, naša je kuća danas kuća radosti a ta nam se je radost uz vas podvostručila, jer podieljena radost dvostruka je radost. Zato mili gosti gledajući vas po hrvatskom običaju, srdca nam se razigraju, pa u tom žaru kličemo stostruki: Živili naši svatovi!

Zdravica mladoženje, poslije više nazdravica.

Moji štovani gosti! Mili prijatelji!

Mnogi se danas podigao i dušom pûnom iskrenih čuvstava prijateljstva zaželio i meni i mojoj vjerenici sreću i blagoslov. Kad bi ljudi upravljali srećom i zapoviedali joj, onda bi oni mogli vjerovati u liepu i ugodnu našu budućnost. Ali čovjeku je jedino dana nada o kojoj pjesnik pjeva:

Divna zviezdo našeg žića ódi
Komu tvoji neznani su čari,
Tko se rodi, kom ti ne ugodi?
Tko l' ostari, kog ti ne prevari?

i dano je čovjeku bezbroj vrućih želja, dočim neka viša moć upravlja čovjekom i riešava nit njegove sudbine. Uz sve to ipak obstoji jedna sreća, kojom koliko i viša moć, toliko i sam čovjek odlučuje, a to je ona, o kojoj veli neumrli Preradović pjevajući srdcu:

Ah, stisni se u svom kutu
I pregori želju ljutu;
Tople su ti ove grudi,
Sebični su vani ljudi
Svaki grije srdce svoje;
Miruj, miruj srdce moje.

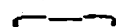
Dakle neka se srdce stisne uz vjernu drugu, a neka ne plovi po zlobnom svietu pa takova vjerna ljubav jedina je sreća. Ta ljubav neka nas uviek prati. Je li da će pratiti mila moja ženice? U ime svih kucnimo se za dugu ljubav. Živila ljubav! Živili gosti! Živili!!

Jednom gostu.

Gospodo!

Već je danas u zdravlje svijuh pito, mladoženje, nevjeste, svekrve, ujaka, tetke itd. tako, da za me nije ništa ostalo. Ali ipak sam si ja izabrao jednoga člana izmedju našega kola, pa niti mladoženju ni njegovu drugaricu, pa ni svekrvu ni tasta ni ništa slična tomu. Pa upravo za to i zasluži, da mu nazdravim. Mislim, gospodo našega veseloga — koji rado pije — šaljivoga, darežljivoga rodoljuba g. N. Ali tebi nije protivno dragi prijatelju ako te po starom hrvatskom običaju nazdravim prisutnom gdjicom N. Zdravica nije mjenica! Živio!

U svatovima.

Prevrijedne svatovske ljudine! Častbena gospodo! Eto nas poslije svečanoga crkvenoga čina oko nakrcana stola, da i tude, okruženi jelom i pilom, proslavimo u veselju i pjesmi vjenčan dan našijeh mladenaca. Naši se pozvani gostovi, iza duljega isbivanja, sakupiše i tijem postade društvena jednota, cieć koje zavlada velika veselost. I tako ćemo se dajbúdi razigrati, jer imademo izobilja jela i pila, pod kojim se je već i sam stô uleknuo! Vesele pjesme ne ćemo mimoilaziti, niti se gorda govora laćati, al ćemo dabome do cijeli doći uz vatru rujna vinca, ter uzvisiti ovu častitu skupštinu, u kojoj danas častbeni ljudi veselo bitanže i u kolo se vataju... Sjetit ćemo se govorom lijepijeh povijaraca i izponaka naše Ivančice, varaždinskoga nizozemlja i bednjanskijeh pištalina, pa zagorskoga pobrdelja, kuda se zemlja gusto nastava djelatnijem nastavaocima, koji siju na dvijem brdeljcima, koji se sučeljavaju, prijesnu repu, od koje grade šećer! Sjetićemo se našijeh kućnijeh domorodaca, koji nas očaraše; sjetićemo se orača, kopača, sijača, žnjača i pobirača, koji težeći za nas zemlju, otrudnješe; mlatića, koji izmlatiše; mlinarića, koji samlješe; kuharica, koje izpekoše, pa i izjelica, koji izjedoše! Sjetićemo se svijeh, koji će, željkujući sreću i zdravlje našijem mladencima, smandrljati nekoliko čaša sladjanoga vinca, ter smazati po koju komadinu rujne pečenice! Ja rekoh, pa mislim, da neću udariti u bah, ako uztvrdim, da će naš vožd, koga odabrasmo, da nas vodi i ravna u toj častbenoj skupštini, i riječi i činom umjeti da izlije poštu vrijednim kućnim domorodcima, častnijem mladencima i cijeloj častbenoj sviti svatovskoj. Amin, da bog da!

V. Svadba.

(Običaj u Risnu u Kotoru).

Govor staroga svata svatovima na okupu, kad se po djevojku odpravljaju.

Vidim moja braćo i gospodo — fala Bogu i Bogorodici — da smo svi na iskupu, koji smo sinoć (u oči svadbe) bili i odabrani od našega brata domaćina, i svi zdravi a divno okićeni, vesela srdca a ponosita lica, a ja se radujem, gledajući tako liepu kitu družine. Svakomu od vas preporučujem, da kad u onoj prijateljskoj kući po djevojku dodjemo, neka svaki pazi svoj pravi red, svoju čast i svoju dužnost; niko nikoga da ne uvriedi, ako smo i svatovi ne budimo objesnovi, ko nas časti s kapom u ruci a pruža sò i ljeb, a ko gostoprimstvo ne očituje, on ne zna ni što je sramota. Ja ću na sve paziti a vi pazite mene, vaš je obraz moj obraz, a vaše poštenje moje je poštenje, sve nam je danas zajedno, a ništa nije podieljeno.

U dobri čas.

Sve s časom dobrijem a mirom Božijem da pijemo u dobri čas, da se namjeri dobri čas našemu bratu domaćinu, i ko je u njegovom poštenom domu.

U bolji čas.

Pismo u dobri čas, a sad ćemo i u bolji, dobri pomagali a bolji priskakali našemu bratu domaćinu i ko je u njegovom poštenom domu.

Glavna napitnica na svatbi.

(Stari svat od svatova napija starom svatu od doma).

Stari svate gospodine, dobre ti siede! Kadgod je od bremena dobroća, sve trči čela na ljepotu cvieća, tako i ja sve tebe te tebe. Ja idoh po svietu ka' i čela po cvietu i tražih ne ću li naći boljeg od tebe, kad je mene svako dobro kod tebe. — Sad da si mi po zdravo zdrav, kakono bih i sam sebe rad! Pismo najprije u dobri čas, pomogao Bog i dobri čas! pismo drugu i u bolji čas, pomogao Bog i u najbolji čas! a evo sad trećom i najboljom srećom, s molbom presvete majke Bogorodice, koja stoji na priestolu nebeskom, te se moli Bogu za pravi rod Rišćanski, molitva joj u Boga poslušna, a mi od Boga i Bogorodice pomilovani! Pomilovao Bog vas rod rišćanski, a najbolje nas, koji smo ovdje danas! Za zdravlje oba brata domaćina i našega i vašega! veselje im ovo sretno i čestito bilo! I za zdravlje svijeh nas, koji smo se ovdje sastali danas u ovi pošteni dom, a pod kućni krov! bila nam sreća na sastanku kako Ristu i Jovanu na uranku na vodi Jordanu, vazda se sastajali i vazda se ljubili! I za zdravlje oba plemena i našega i vašega! da Bog dâ, da naše i vaše pleme bude plemenito, na

daleko glasito, od roda rodno, a od Boga sretno i čestito! Bog i u naše i u vaše pleme udielio u svačem sreću i berićet, kako u prava i šretna mjesta Rišćanska! Za zdravlje našieh plemenika i dogovornika! da Bog da, da budu medju svojom braćom i tudjom krajinom vazda štimani, a u gospode na divanu prizvani i pribrani, a od Boga pomilovani i ponjegovani! nikome se ne molili, no svakome junački odgovorili, na divanu jezikom iz usta, dušmaninu oružjem iz ruka, oštrom sabljom, jakom miškom, i dobrom zgodom, a sve s pomoću Božjom! — I zdrav si mi brate! Za zdravlje našega kola i polja! da Bog dâ, da nam kolo vodi a polje rodi, polje nam rodilo vinom i šenicom, naše kolo muškom dječicom, planine urdom i tjenicom* (i ovcom bjelicom), naše zgrade i livade obsom i kupusom, naše strane i glavice medom i maslom i svakom živom imovinom, od Boga blagoslovenom! naše sestre i nevjeste iz doma hodile, a kolo vodile, po kolu se gizdale, sviem kolom njiale, sve oglavlja biela**, obraza svietla i glasa poštena! u kolu vesele bile, igrajući skakale i svojemu domu išle igrajući i pjevajući, mužka čeda grleći, u naručja noseći i na liep rod Rišćanski gledajući, za svoja čeda Boga moleći, Bogu se umolile, čeda odgojile, s oružjem ih sastavile, duše im mjesta ufatile! I opet ti fala, moj bane stari svate i spasi te Ristos i Bogorodica!

(Stari svat od svatova okrene se vojvodi):

Čujme, o vojvodo moj! Dobro te svako čulo i vidjelo! Evo, mi ovamo počesmo nešto trgovati i

---

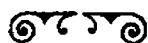
* tjenica znači skorup. ** Da ne bi nigda bile u žalosti i u crnim haljinama.

trgovasmo i fajdu dielismo, od koje i vama dolje diel učinismo; nego gledajte i vi vašu kad stanete dieliti, nemojte nas zaboraviti kako i mi, što nijesmo vas, nego da te čujem sokole!

Vojvoda od svatova napija starom svatu od doma.

Zdrav si mi bane stari svate! za našega dobroga i sretnoga došanstva, i vašega dobroga i čestitog našanstva! da Bog da i liepa milost Božja, da danas bude došla s nama i k nama svaka dobra i čestita sreća, koja će nas po adetu složiti i umiriti, rukama zagrliti i bratski ižljubiti! Da Bog da ovi liepi i čestiti sastanak naš da bude srećan i čestit za sve nas, da se mi vama vazda falimo i podičimo, a vi nama ne pohudite, i Bog dao nama na našem odlazku dobar čas a vama veseli ostanak; i blagodarimo gospodine stari svate na vašemu liepome družtvu, poštenom razgovoru, častnoj sofri, i svoj krasnoj i čestitoj gospodi, i veselo dok se opet sastanemo!

Vojvoda od doma odgovara na ovu zdravicu mjesto svoga staroga svata.

Fala druže desni, a u Boga sretni! vazda zdrav bio i u svatove hodio, s desne strane sjedio, veselo bio i družinu junačio kako pravi brat narodni svat! Za zdravlje oba stara svata, i našega i vašega, da dâ Bog, da budu vazda stari svatovi, a gospodski banovi

bratski cvjetovi, a zemaljski kmetovi!* da Bog dâ, da zdravo budu do stare starosti u bistroj pameti, i da vazda sjede i pod kose siede, u bogatu selu a trpezi u čelu, gospoda ih zvala, krajina im u oči gledala, besjėdu im slušala, i bila im poslušna medju braćom i tudjom krajinom, a oni bili od gospoda Boga umudreni i ponjegovani! Pomilovao Bog njih i njihov rod i njihov dom i svih nas, koji smo ovdje danas! I za zdravlje domaćinovih pirnica i uzornica, koji god se junak danas ovdje pribrao, svakoga Bog pomogao, i u napried primakao, koliko je volja i milost njegova! Zdrav si o barjaktaru! Zdravo mi hodio, vazda barjak nosio, barjak ti treptio, a ti pod njim kako pelivan letio, zdravo mi bio, junački ga vio kako bih sam htio i želio! — Prvienče brate! zdrav si mi i ti, moj brate mili! vazda mi prvi hodio, i za sobom poštenu družinu vodio, zdravo ih doma dovodio, a na domu zdravo i veselo nahodio! zdravo mi bio kako bih i sebi poželio, i kad ti dodje ova čašica i ova zdravica, prigni sjedeći a odmakni stojeći, konja uzdaj, i više se u piće ne uzdaj, no na noge, sokole, put krči, a svatove viči!

Vojvoda od svatova odgovara vojvodi od doma.

Fala, druže, fala vrstni viteže! Što god smo dosad radili i divanili i za čije zdravlje vino izpijali, Bog sve uslišao i liepa milost Božja pomogla i svakom u svačem priskočila! A sad, brate mili i viteže zdrav si mi, da zdrav! za zdravlje našijeh dika, okićenih djevera, da

* sudije.

im Bog da, da vazda na put idu i s puta okićeni i bogati se vraćaju! I za zdravlje brata našega sudjenoga, miloga, sretnoga i čestitoga druga novoga, koga smo sada s nama pridružili i u svoju ruku uzeli! da Bog da i liepa milost Božja, kad krenula iz svog roda, da krene u dobri čas, a kad dodje k svome domu u bolji čas! da Bog da, da ugodi svome domu kako bi joj bilo milo, svome rodu! da Bog da, da izlazi medju druge oglavlja biela, obraza liepa, glasa poštena, kakono srećne i čestite šćeri Rišćanske, i da joj Bog da liepu čest* i sinova šest, i šćeri dvije, da je želja mine i zdrav!«

Domaćinu.

Žarki kove i srebrni, da divno li sjaš!
Domaćine mudra glavo, da mnogo li znaš!
U tebe su zlatni noži i svileni pâs;
Više valja domaćine, tvoj pošteni glas
Nego tvoji zlatni noži i svileni pâs.
Čast da ti je domaćine
I crveno vino!
Popi i tu i drugu
Da ti obje probudu!

Bokokotorski pripjevi svatovima

a) Svešteniku.

Divno li je pod noć pogledati
Gdje gospoda rujno vino piju
Jedan drugog okom pogleduje

* čast i sreća.

Domaćin ih služi i poštuje.
Čast da ti je svešteniče
I crveno vino,
I oko i čelo, sve ti bilo svešteniče
Veselo, veselo!

b) Starom svatu.

Paun mi šjedi medj paunove,
Naš stari svate medju svatove,
Sve okom pazi okolo sofre
Je li mu družtvo zdravo, veselo.
Čast da ti je stari svate! itd.

c) Kumu.

U našega visokoga kuma
Na ruci mu zlatan golub guče;
Volim kuma no zlatnog goluba:
Golub biti pa i odletiti
A ja s kumom rujno vino piti.
I oko i čelo
Čast da ti je mili kume! itd.

d) Prviencu i barjaktaru.

Odvila se zlatna žica od vedra neba
Savila se prviencu oko kalpaka;
To ne bila zlatna žica od vedra neba
Već to bila dobra sreća od mila Boga.
Čast da ti je prvienče itd.

e) Djeverima.

Dolećela dva pauna iz vedra neba,
Medju njima paunica, gospodskog roda.
To ne bila dva pauna iz vedra neba,
Ni medju nji paunica tica gospodska,
Nego bila dva djevera, mlade delije,
Medju njima snaša naša kiti darove.
Čast da vi je djeverovi! itd.

f) Drugim svatovima.

Pošetao paun tica izpod narance,
Šjaju mu se brčna pera, pa se diči s njim
I mi s tobom vojevode (mustulugdžije) i imamo s kim.

g) Momku mladu.

Ej kondire, moj kondire!
Što si tako liep?
Od roda sam gospodskoga
Te sam za to liep!
S mojom braćom vino pijem
Ne oženjen sam.
Čast da ti je (po imenu)!
Popi drugu i treću
Vodi momu u kuću.

h) Domaćinu.

Okolo dvora jasenje
U ovom dvoru veselje,
Domaćin sina ženjaše;
Dične svate pozvao,
Birane momke junake.
Veselo vino pijahu
I dobre čase davahu.
Domaćine, gospodine
Neka ti je čast!
Veselje ti ovo bilo
Sve u dobar čas!

i) Domaćici.

Što u dvoru žubor stoji
Što ono vele?
Domaćica sina ženi
Te se vesele.
Domaćice sretnja majko
Vesela si!

Veselio t' Bog
  Kuću i vas dom!
Sretnja ti bila
  Mila snašica,
Svom rodu na čast,
  A domu na glas!

j) Mladoženji i nevjesti.

Jelenče mi goru dani
Putak nek mu je
Za njim ide košutica,
Tek drug da mu je;
Od njega se ne razdvaja
Sretna da mu je.

* * *

Igrala je košutica
Vrijeme joj je
Po livadi uz jelenče
I pristoji joj.
To nebila košutica
Niti jelenče
Nego Ivo i Marija,
Sretno nek im je!

k) Svim skupa.

Pite vino, svati naši
  Kito cvijeća!
Vino pili, zdravo bili
  Veselili se!
Divno li nas pogledati,
  Moj mili bože!
Sretne li su one majke
  Te vas rodiše,
A sretna li ona kuća
  Gdje vi pijete,
Najveseliji oni dvori
  Gdje blagujete!

Svatbeni običaj

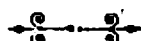
u Bokokotorskoj obćini Paštrović.

I. U Slavu božju.

U veliku slavu božju. Da ni Bog i slava božja i današnja sveta nedjelja (ili kakav drugi onog dana svetac) pomože našeg brata domaćina i ko mu dobra oće. Veselje mu, da Bog da u veliki i dobri čas bilo!

Pripjev:

Ko vince pije
U slavi božjoj,
Slava mu božja
Vazda pomogla
Slava i sila Boga gospodà!

II. U slavu svieh svetaca.

U slavu svieh svetaca, boži ugodnika, koji su oko prestola božjega, i svega kola nebesnoga. Da mi pomože Bog i svi boži svetci našega brata domaćina i ko godj mu o dobru i o poštenju radio!

Pripjev:

Još Boga molim, prečistu slavu!
Sveti Nikola, sviem nam pomozi,
Ti nam daj vince veselo piti,
Veselo piti, u časti biti.

III. U zdravlje domaćinovo.

U zdravlje domaćinovo, njegove braće, njegovi sinova i sinovica, stričeva i bratučeda, zetova, kumova i prijatelja, i svakoga njegovog pravog druga i pobratima, gdje godj koga ima od vjere i uzdanice, da Bog da!

Pripjev:

Junak junaka okom pogleda,
Dje junak bude, da potrebuje,
A dobar junak svudj potrebuje,
Blago družini, s kojom vojuje,
S kojom vojuje i vino pije.

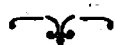
IV. U zdravlje crkovnih poglavara.

U zdravlje crkovno. Da ni Gospod Bog pomože našega duhovnika, koji ni je danas leturdjiju služio, koji je jutros i koji će po jutros, i ko mu je pomogao! Da ni gospodini Bog pomože i sve duhovnike naše komunitadi koji božje pjesme poju a za nas se grešne Bogu mole! Da ni gospodin Bog pomože četiri vasionske patrijara itd. (broje se redom popovski striliši). Da ni njiove molitve valjaju pred pravedniem sudijom! I da ni gospodin Bog pomože svjecke poglavice i starce, koji šjede sprav crkvene i svetovne gospode, pa sve momke i junake, mladiće i djetiće da Bog da!

Pripjev:

Ovi domov dar
Veli Boži dar.

Ko nam pit veli
Sam se veseli.
Veselio mu Bog, kuću i vas dom!
A proljeće ga rano zastalo,
Zdravo rastalo i ostavilo.

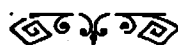

V. U zdravlje paštrovskih starješina.

U zdravlje glavara i starješina naše komunitadi i našieh plemena. Da ni gospodini Bog pomože sudje od našega zbora, sudje i vojvode, koji u bankadi šjede i našu braću mire, i sve naše okolne zborove, koji našem sboru za čast i za zdravlje Boga mole, da ih pomože Bog i njegova slava!

Pripjev:

Junak ide gorama
Oružan je strielama;
Za njim idu druga dva,
Jedan veli: »udrim' na nj«
Drugi veli: »ne bih ja«
Strmo gleda, mnogo zna
Ubit će nas obadva«.

VI. U zdravlje ćesarovo.

U zdravlje našega pokrovitelja Orla ćesara. Da ni gospodini Bog pomože njega, i njegove principe, i njegove senature, njegove djenerale i njegove oficijale i njegove vojnike i ubojnike! Da ni gospodin Bog pomože svakoga drugoga cara i kralja i bana, koji se krstom krsti, a s našiem ćesarom u ljubavi i miru živi, da Bog da!

Pripjev:

Biserna brada
Srebrna čaša,
Biser se roni
U čašu pada,
Svako ga zrno
Po dukat valja!
A sieda brada
Tri biela grada.

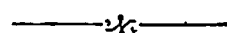

VI. U zdravlje sofre i domaćice.

U zdravlje naše poštene sofre. Da ni gospodini Bog pomože sofru i sve svietle obraze, koji oko sofre vino piju! Da ni gospodini Bog pomože desnu bandu i lievu! Da ni gospodini Bog pomože sestru domaćicu, koja ni je svaku čast pripravila! Pripravlja je u dugo i za mnogo godina nama i ostalim biranim ljudma, i za zdravlje njezini sestara i šćeri, koje su došle u ovi pošteni dom na veselje; Bože daj, da u radosti dolaze jedna drugoj na čast i na pošteni glas dokle šćela volja božja, na puno i ravno! Da ovdje za uviek ljudi dolaze, a ljude nalaze u junačkom zdravlju i u veselju! Mi i ostali što poarčili to Bog namirio domu i domaćinu sa svake bande, a s nebesa najbolje, da Bog da!

Pripjev:

Podigni se stari svate, brijeme ti je!
Uzmi zviezdu pred sobome slavja na ruci;
Zvjezda će ti svietliti kud' ćeš putovati.
A slavić ti popievati te te veselit?

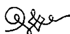
Djever djevojki iza šeste zdravice.

Pomozi Bože, a namjeri se veliki dobri čas! Naša snašice! Bog ti dao dični i sretnji porod, devet sinova a desetu ćercu za milost! Sinovi ti bili: dva pa dva stara svata; dva kao dvije zašjede; dva kao dva djevera, a jedan dobar i pošten kao što ti je otac, a ćerka bila dobra i poštena kao što i tvoja majka.

Otac djevojci.

Pomozi Bože, a namjeri se veliki dobri čas! Ajde s Bogom moja ćerce! Iz ovoga doma izbjegla u dobri čas, a u drugi dom uljegla u bolji čas! Da Bog da, moja ćerce, da ti napreduje i raste svaka sreća i svaka tvoja rabota, kao voda o jeseni, a list i trava o Gjurgjevu dne! I da ti svaki tvoj brat i prijatelj zavidi na dobro! I da ti u ovi dom ne bude povratka osim gostom i veseljem kao sretna i čestita odiva što svoj rod pohodi, da Bog da!

Otvaranje kumove buklije.

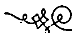
(Iz Krajine).

Dobar veče kume! Evo je došao naš kum mili i dragi, izabrani i od Boga poslani u ovaj dvor, pod ovaj krov, pomogao ga mili gospodin Bog! Donio je hljeba i vina, da mu Bog da svake sreće i mira; mužkoga ploda i sitnoga roda. Širokim putem dolazio,

a još širim odlazio! na konjih donosio a na kolih odvozio. Gdje se ovaj hljebac miesio, ondje miešao gospod Bog svake sreće i odjeće, za najviše Božjega blagoslova. Koliko je ovdje pisama, onoliko imao sinova, a koliko šari onoliko imao snaha. On se s njima ponosio, kako soko visinom, riba s dubljinom, vidra s mudrinom i junak u ravnu polja na vranu konju. On moli gospodina Boga, da mu dade vitorogih volova, vilašastih ovnova, zubatih prasaca i jahaćih konja Izprodavo vitoroge volove i vilašaste ovnove i zubate prasce za biele groše i žute dukate. Izjahavao vrane konje, jašeći od kuma do kuma, od prijatelja do prijatelja; potrošio biele groše i žute dukate darujući kume i kumove mile i snašice drage. On moli Boga, da mu da Bog široko polje i oštro gvoždje, jake volove i uputne težake; da on ore šenicu bielicu. Za njima ide sv. Petar i Pavao, na zlatnu se škljaku poštapavaju, svetom kišom porašaju. Oni mole gospodina Boga, da mu rodi šenica bielica, po dnu busnata, po sredi pernata a po vrhu klasnata. Bili mu klasi kolik dijaci a snopovi, kolik popovi. Na tome polju stog, kolik ovaj pošteni dvor, više njega sjedi g. Bog, pred njime je sveta trpeza; njekom dieli kapom, njekom šakom a nama braćo, koji se ovdje očima gledamo i u bielo lišce ljubimo, punom vrećom i dobrom srećom. Evo u mene hljeba s vjetrom provijana, sitom prosijana i sredom zakuhana. Hoćemo ovaj hljebac lomiti i g. Boga moliti, četiri četvrti o stotinu komada, a sto dobrih časa! Nit nam bila prva niti pošljedna, već sretna i čestita i od Boga blagoslovljena i nama naklonjena. Sada tko znade više, rodile mu višnje, tko zna ljepše, rodile mu trešnje, tko zna bolje, rodilo mu polje!

Kad smo napili s hljebom, hoćemo tako i s pićem. Ako je ovo vino kvas, bio nama dobar glas, ako li je rakija žeženica, rodila nam prova i šenica i u kući mužka dječica a u brdu vinova lozica. Dao nam Bog u sto dobrih časova a iz punih flaša! Dje se pune izpijale, tu se prazne nalivale; dje li se na putu susretali, tu se u bielo lice ljubili i jedan drugoga za zdravlje upitali.

Zdrav kume i prikumče, ti stari svate, svatovski vojvoda! Hoćemo, valaj, popiti svaki po pet, ne bio proklet, tako mi častnoga krsta, do maloga prsta. Ti se vrljio od mene, a ja od tebe; niti ti pao nit se ja ubio!

Kumu napija stari svat.

(Iz Like).

Zdrav brate i pomaga' te Bog!

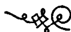
Evo nam mili kum dodje od gospodina Boga u ovaj dom, pod ovaj krov! Donese nam kruva i vina, Bog mu dava' svake sreće i mira za najviše mužkoga roda i žitnog ploda i žarene pogače: na vjetru je vijata, na situ je sijata, medom je ukuvana; 'oćemo je brate lomiti — i dragom se Bogu moliti — na dvie pole, na četiri četvrti, a na osam komada i na šestnajest mali komadića, u sto dobri časa! Koliko ti na njoj pismî, toliko ima' sini! Koliko žarî, toliko snajî! Ti se s njima ponosio, kao soko visinom, riba dubljinom, zec brzinom, junak na vranu konju, na širokom polju! — O junače i junački sine, ko bi ti bio zlotvor, ubio

ga gosp. Bog svojom strielom! Tanjio ka' konac, crnio ka' lonac! u luli noge prekrstio, a kroz kamiš se provlačio! Bog mu dao voštenu glavu, a lojene noge; niti smio zimi na buru, niti ljeti na sunce: ako bi zimi na buru primrza se, ako bi ljeti na sunce odkravio se! Otiša' u saske lugove kupiti dugove; niti dugova skupio, niti kući rupio! Ako bi kada moga' po nesreći kući rupiti, šuba mu oko pete; ne razdra je crkvi odeći, niti se Bogu moleći, već kroz trnje verući! A daklen junače i junački sine, ako je ova rakija žeženica, rodit će nam proja i šenica i u brdu vinova ložica, u u šljivaru šljivova grančica. Vala ti kume, koji si donio, niesi prolio; ne ima nikakva zaraza, veće krstio i vjenčava, crkve prekriva' i namastire dariva'! Bog ti dava' svitloroge volove i vilaše ovnove i zubate prasce! Kum prodade svitloroge volove i vilaše ovnove i zubate prasce, dok darova kume i prijateljice i ostale kumice; on ostade bez biela groša i dukata. Daklen priporuči se g. Bogu, da mu dade Bog oštro gvoždje, ravno polje, uputne težake, jake vôke, da on ore šenicu bjelicu. Tija godina poraša sv. Petar i Pava na zlatne se štape podbačaju; rodi njemu šenica bjelica; po dnu je busjata, po sredi je perjasta, po vr'u je klasata: sve klasi kaj djaci, snopovi kaj popovi, strnika kaj vrljika.

O junače i junački sine oslobodi te Bože ponajveće senjske drage, žute lokve, vračke bure, nemile cure, tiesna sokaka, napaka Bošnjaka, vrbova mosta, rdjava gosta, šuplje tave, smutljive maje, starî divojaka, šuplji opanaka, vitoračke livade i begovca, koji vodu prождire! — Daklen kod vina, duga napitka, gotova sramota! Sad ću zasukati brčinu, dozvati vrčinu, uliti

u kupicu, podnjet ću pod ustnicu. Zdrav Omere prvi do mene! Zdrav i živili i pomaga nas Bog sviju skupa i svakog po se! Kraj kuće nam klenje i jasenje, u kući nam zdravlje i veselje! Bele nam se iljadile ovce; svaka ovca po dvoje janjaca, a selo krave nadvisile, vrani konji ploče pogubili, ma goneći vino i rakiju, ženeći momke i udavajući djevojke!

Zdrav brate i pomaga' nas Bog sviju skupa i svakoga po se!

Jesenička brojanica o svatbi.

(Iz Srbije).

Pomozi Bog! kume i stari svate! i sva braćo, zvana i odabrana; vojvodaru, zulumčaru! domaćine, gospodaru! i vi bake, naše majke, i vi mlade naše snajke, vi devojke, naše sejke, i vi deco, uzdanico!

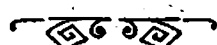
Evo od našeg dobrog brata, starog svata jedna slepa čast, dvanaest stuba belih pogača: šarene su, pisane su, vezene su! Koliko mu na pogači pisma, toliko oženio sina; koliko na pogači šara, toliko doveo tnaha, te se njima ponosio: kao nebo visinom; kao more dubinom; kao zec brzinom; kao lisica mudrinom; kao smederevska nahija advokatima; kao Požarevac Vlasima; kao jagodinska asurama; kao kruševačka kicošima; kao užička pećinama; kao Markovac kaljavim sokacima; kao Baničini prihodima; kao Vošnjani suvim potocima; kao Čunić delijama; kao Petrovac načamakom;* kao Kusadak duvandžijama; kao Vodice prodajama; kao Glibovac

* palenta.

pustim kućama; kao Mramorac kop . . . .; kao Čačak dulecima; kao Požega dinjama; kao Užice šljivama; kao Stari Vlah kmetovima.

Da ga Bog sačuva:

Trula mosta, podrugljiva gosta; tesna sokaka, besna Bošnjaka; psa garova, Turčina manova; sirova kijaka iz mraka; kratkih gaća, dugačkih kopriva; čandrljive žene; pijanoga sina. Živ bio, pomogao mu Bog i Banov brod, i sva sela i na Drini skela! I amin, svatovi.

VI. Srebreni pir.

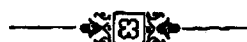
Dvadeset i pet godišnjica.

Stovana gospodo i gospodje!

Osobito se radujem, da mogu biti tumačem osjećaja, koji vaše duše ovom prigodom obuzimaju. Dvadeset i pet godina prošlo je u nepovrat, odkako ste pod cvatnim uresom mirte još mladi stupili pred žrtvenik, da sklopite vez vjernosti za cio život. Velim dvadeset i pet godina je prošlo od onog važnog dana i tiek tolikih godina obavio je mirtin vjenac sjajem srebra. Četvrt vieka sproveli ste u ljubavi i vjernosti podnoseći postojano i vjerno sad veselje i sreću, sad jad i čemer a kadkada i časovitu bol. U danima dok Vam je sjalo jasno sunce i u danima kad je zamračilo ipak ste u vjernosti bili jedno uz drugo i onda kada je projurila mladost i vrieme si uzelo od prije mu obećano. Ipak vam osta jedno, što traje i preko groba, a ta dragociena svetinja zove se — ljubav. Ali ova nikad ne zaostaje, već se čisti, učvršćuje i razvija. Nikakova sila nad njom nema moći i ona sretno prepliva svaku buru vremena te uviek ostaje najljepša nagrada bračnoga života. Okružene od djece, koje vam nebo dade, pa od rodjaka i prijatelja, gledamo vas jake i svježe pa želimo vam da bi sproveli u ljubavi i vjernosti još mnogo lieta dok vam se na životnoj stazi ne pomoli sjajan zlatni pir. Živili!

Na srebreni pir.

Sto su godine u bezkrajnom svemiru? Tek izmjena časova. Pa kao što gine dan za danom u nepovrat, tako ginu i godine. Na tom svietu stalna samo miena jest. Ali u toj vječnoj mieni imade dana koje zlatnim slovima bilježimo u dnevnik svoga života. Bježi vrieme nosi breme, a tek blaga uspomena sjeća nas na razne slike prošastih vremena. Sjeća nas i tih zlatnih dana, koji su poput bujne ruže cvali u životu a sjali poput jutarnje zviezde. Takov sretan dan dočekali smo i danas. Tu smo sakupljeni oko vriednih supruga, što stupaju kroz srebrena vrata današnjega dana u srebrenu dobu svoga braka. Još pred 25 godina stupili su pred oltar pa ipak niesu ni kose posiedile a i mladost im nije posvema izčezla. Sigurno u to dvadeset i pet godina nad njihovim glavama prohujilo je mnogo sreće ali i jada. Nije se uviek nad njima plavetno nebo krililo posuto zviezdama, obasjano bliedom mjesečinom ni sjajno poput kristala zjenica, već su se i kadkad tmurni oblaci navukli nada nje i bacali svoje striele i gromove Ali onaj sveti vez ljubavi i sloge, koji ih je uviek sve više, sve tješnje spajao u svakoj nevolji, bio im je utješnicom a u borbi pomoćnicom. Sretni mogu danas punom dušom ganutljivih osjećaja i čuvstava ponosno motriti na prošavši svoj život, ali ujedno s prijatnom nadom stupati u budućnost. Mi želimo, da bi dočekali svoj zlatni pir u družtvu svojih milih zdravi duhom i tielom, a okruženi srećom i veseljem. Pijmo u zdravlje naših svečara. Živili!

VII. Zlatni pir.

Svečarima.

Poštovani svečari!

Danas slavimo riedku svetkovinu, koja je samo ljubimcima sudbine dosudjena, a takovi su riedki. Ta svetkovina je zlatni pir. Naši svečari slave takovu svečanost posve siedi, pa premda im je starost sniegom posula glave, ipak njihova srdca i sada su mlada i svježa. Pred pedeset godina dali su jedno drugome vjeru pred oltarom dušom punom uzvišenih ideala, te usprkos mnogih razbijenih nada i lednih dana sačuvali su čiste ideale svoje mladosti do danas, te se podpuno zadovoljni mogu osvrnuti na one sretno i nesretno proturane dane i godine u zajedničkoj ljubavi, koja ih je jačala, da vjerno izpunjuju sve dužnosti, što su si zadali. Koliko me veseli, da sam postigao sreću prisustvovati današnjoj svečanosti, pa kada se sjetim svečanosti naših svečara pred 50 i 25 godina od radosti bi zaplakao, gledajući kolika ih je sreća pratila kroz cio njihov život. Sada pod stare dane uživaju svaku slavu i veselje medju svojom djecom i unučadi, pa im od srdca dovikujem: Naskoro će se i treća grana vašega stabla odciepiti kroz vrieme, koje ovako brzo prolazi, a nikada se ne vraća, pa kroz vašu djecu i unučad ostati će te neumrli, koja će vas u svakom činu slie-

diti i tako kao vaši nasljednici na diku i čast vam živjeti! Pijmo braćo ovu kapljicu našega hrvatskoga vina, a sve u slavu naših današnjih svečara! Živili

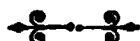
Svečarima.

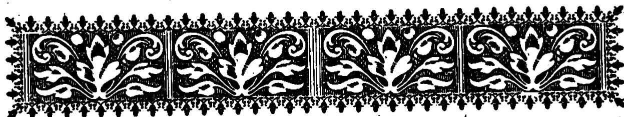
Poštovani svečari!

Dan je ovo, koga zora
Ne porodi svijem plami,
Neg rajskoga sunce dvora
Ljepšim zrakam donie nami.

Psal.

Zora danas rumenija zori, sjajnije se radja iza gore sunce, sva se narav u ljepšu zelen oblači i mirisnijim se kiti cviećem, kao da i narav želi ovaj dan ukrasiti. Sastasmo se, da proslavimo veliku svečanost, koja je riedka i dostojna da nosi ime zlata. Pol stoljeća minulo je od onoga dana, kada je naš veleštovani gospodin N. primao iskrene prijateljske želje za sretan brak i evo danas zbilja izpunile su se te želje. Okružen svojom djecom, unučadi i prijateljima sjedi sretan uz svoju suprugu počašćen čestitkama iskrene ljubavi, prijateljstva, zahvalnosti sa svih strana; ali za nj je najveći danas dar ljubav njegove žene i blagoslovljen rad njihove djece. Ugodno se sjećaju one dobe, kad su ih učili raditi za rod i domovinu. Njihove su se nade oživotvorile, jer su ne samo sretni roditelji već i praroditelji. Njihov zlatni pir slavi ciela hrvatska domovina, kojoj su dali vrlih pobornika. Mi im iz srdca kličemo da im Bog da doživjeti i dijamantni pir u krugu vrle djece. Zivili!

VIII. Rodjendani.

Na rodjendan otca.

(Nazdravlja stariji sin).

Mili prijatelji!

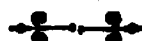
Dva su dobra, koja čovjek u sebi nosi, a koja čine, da on postaje pravim čovjekom i gospodarom ove zemlje. A to su: srdce i duša — toplota i svjetlost. Ono je sjedište čuvstva i osjećaja, a ovo mišljenja. Ja dajem prvenstvo osjetljivom i osjećajućem srcu. Ono gotovo nikad ne zaluta; a misao, ona vrlo često tumara po noći života izložena mnogim raznim obmamama. Srce je neizmjerno bogato osjećajima i duboko čuvstvima, a razum prema njemu je ništav, pa on ima samo gole rieči, da izrazi misli. Ali da izjavi ono, što srdce osjeća, to on nije u stanju da učini. Pa taj duševni nedostatak, dobri otče, osjećam evo i danas pri tvome rodjendanu. Moje srdce pliva u bujnoj rieci najtoplijih želja. Ali od svega toga kako malo mogu da ti izrečem! Kad bi mogao da zaviriš u dubljinu moga srdca, to bi doista zadovoljan bio s onim, što ti želim, a izreći ne mogu. Smatraj moju dobru volju kao svršen čin. Bog neka ti nagradi tvoje trude sa najljepšim vrlinama. Živio!

Na rodjendan majke.

Gospodo!

Pod nebom nema dražestnije i svetije sveze, nego što je ljubav naprama majci. Ta duševna sveza, kojom su nas nebo i priroda zajednički obdarili, traje ne samo za ovog našeg života — ona je vječita. Srdce majke puno je požrtvovnosti a djetinje zahvalnosti. — Za to djete ne propušta ni jedne prilike, a da svojim istinitim željam ne da izraza bilo riečima bilo djelom. Danas evo pruža mi se takova prilika — majčin mili rodjendan. Sljedeći srdce evo izraz mog najdubljeg štovanja, zahvalnosti i ljubavi prema svakoj majci. Doista kao što se nije umjetnost podigla na stepen, da nam proizvede vjernu sliku prirode u najpodpunijoj njenoj živosti i dražesti, tako na žalost i naše rieči slabe su a da izraze osjećaje srdca. Ništa liepa, ništa dobra nema na svietu, koje svatko svojoj majci ne želi. Svako bi diete na ovakov dan željelo biti Krezom. Pa što bi i tad učinilo, bilo bi privremeno i propadno, ali koja dobra andjeoska duša majke zaslužuje, ta su skupocienija i plemenitija: sreća, zdravlje, napredak dug i veseo život. To su želje i mog srca prigodom svečanosti u čast rodjendanu mile mi majke. Živila!

Majci.

Moja duša do dva cvietka znade,
Što ih malo u svietu imade
Al po vrtu ne cvjetaju ovi
Ni po polju niti po bregovi.

Pa kako su nježni, kako liepi
Od mirisa duša ti se kriepi;
Tko god može da s' ukrasi time
Taj se ima podičiti čime.

Al kakvo je tih cvjetova ime?
Oni cvatu tja i preko zime;
Od bure im ne prieti opasnost
A zovu se »Ljubav« i »Zahvalnost«

Pa te cvietke neuvele, mati,
Tebi majko svesrdno ću dati.
Jer je ovo najdivnije cvieće,
Što uvenut ni na grobu neće.

[Po Mülleru].

Na imen dan.

Da sam vladar svega svieta sada
Sva bi blaga svieta sakupio:
Srebro, zlato, što je vječni skrio
Goram na dno, blizu tamnog hada.
U dubljine, gdje no Neptun vlada,
Radostan bi tada zaronio,
Biserje bi najljepše iznio,
Kakvog sviet ne vidje nikada.
I odore zlatom izvezene
Sjajni ures carica sveg svieta
I krunu bi uzeo presvietlu,
Sve bi k nogam metno premiljene,
Da mi sine u prejasnom svjetlu,
I klico bi »živi mnogo ljeta!«

Na rodjendan.

Braćo i gospodo!

Sabrala se kićena družba oko kićena stola, da proslavi dan, kad je naš domaćina ugledao svjetlo ovoga svieta, t. j. dan njegova rodjenja. Prodje eto dobrahno godinica, kad se je naš svečar plačem i vikom pojavio na taj sviet, da u njem proboravi broj svojih godina, pa da po tom ode ad inferos, t. j. ili u nebo, ili u očilište, ili, što bože sačuvaj, u pakao. Lako se je rodit, al je težko živit, ako čovjek ne ima, što mu za život treba. Ne živi čovjek samo o kruhu i vodi. To bi bio tužan, jednoličan i mršav život, jednom rieči život bez života. Naš domaćina neće, da mu život bude tužan i mršav; on znade što valjade, pa jer imade, zato i dade kako valjade. Nije se on rodio, da bi se mrgodio, već da život sprovede u veselju i radosti, a poslije kako bog dade! — Zato dok smo tuj, uživajmo, jer će nas jednom pitat: a gdje ste bili, da se niste ništa užili? Nazdravimo dakle našemu svečaru zdravicu: kako je u početku došao na sviet plačem i vikom, tako neka i sada i kroz sav svoj viek živi u veselju, pjevajuć i ijujuć, da se svuda ori, nek se znade, čija je kuća mastna. Živio svečar na mnogaja!

Domaćinu.

Draga moja gospodo!

Kaj hasni puno govoriti, a malo včiniti. Em nismo sim došli, da vu vekivečnom pregovaranju i z rečmi

naprvopredpostavljanju vreme za nikaj trošimo, neg smo došli, da našemu dragomu domaćini i bratecu, koj danas svetkuje kakti svoj rodjeni dan, veseljem i poleg navade stare popevanjem vreme prikratimo i onak se baš po horvatskoj šegi na dobru volju postavimo, kak bi mogli kaj predi ov pun stol svakojačkoga dogovaranja potrošiti i koju tu dûgu petvedernoga lagva na zdravlje svečara osušiti. To je pak i naše nakanjenje i našega domaćine vruće želenje. Em nismo deca, da bi nam morati bilo raztolnačivati, da naš dragi domaćina ne trpi žedne goste pri punih flašah, niti gladne želudce pri pečenih puranih! Al vender predi, neg se primemo posla, koj tera od nas glad i žedju, bumo rekli našemu svečaru, da ga Bog poživi još dugo let na tom čalarnom svetu zdravoga i veseloga, a i nas sve skupa ž njim, da bi mogli većkrat ovak se zestati i ovak se na kratkom spominati, a na dugom svojem grlcu i dragomu želudčeku dobrim vinčekom i mastnim purančekom vgadjati! Vu to ime pijmo! Huncut, koj nebu spil! Dixi et safaladi animam meam!

Na rodjendan prijatelja.

Cienjeno družtvo!

Najtajniji pojavi u životu prirode javljaju se kod cvieća. Poznato je, da medju ovima i takovih cvietova ima, koji prkoseći ledenoj zimi pod samim sniegom žive, probiju tu studenu koru, te izadju na samu površinu. Svaki mjesec sve do najdublje jeseni mami nam iz zemlje sve krasnije i šarenije glavice. Pa tako je i

sa prijateljskim srdcem. Kadgod ga osvježi prijateljstvo, ljubav i nježnost tada ga svagda obaspe razno cvieće najdubljih osjećaja. Rodjendan prijatelja nalaže prijateljskoj ljubavi da od tog nježnog cvieća sastavi kiticu srdačnih želja okitiv ih neuvelim zimzelenom. A onaj nek bude simbol njegove doživotne sreće, zdravlja i svakog zadovoljstva. I naša je prijateljska želja, da i na dalje naše osjećaje uzajamno gojimo u srdcu a zajednička sreća uvenuti neće. Živio!

Na rodjendan prijatelja.

Štovana gospodo!

Da ne gubim mnogo vremena, a vas da opet dugo ne morim žedjom, to ću u kratko reći: Bog živi ovoga čestitoga doma i svih nas vriednoga prijatelja gosp. N. N. muža sa svojih vrlina i svojih zasluga u narodu štovana i ljubljena, koji nam je čelik svojim poštenjem, a žeženo zlato svojim značajem i rodoljubljem. Ko što on, braćo, vazda visoko drži plamteću luč prosvjete, da pomogne razagnati tmine predsuda i gluposti u milome našemu narodu, ne bojeći se ni pakla ni vraga, ne obazirući se ni lievo ni desno, nego samo na korist i slavu hrvatskoga naroda; tako evo i ja u njegovo zdravlje i njegovu slavu dižem visoko ovu čašu rujne naše lozovine, želeći mu, da koliko je u njoj kapljica, toliko nam živio godinica. Nego braćo da mu taj dugi život bude što milijim i ugodnijim, a putevi njegovi što ljepšim i krasnijim cviećem okićeni,

Bog ga poživi sa ne samo liepom i milom, nego takodjer čestitom i oduševljenom domorodkom, blagorodnom gospojicom Tonkom N. Pa i komu bi braćo, bolje dolikovala ta divna ruža hrvatskoga djulistana, nego li baš ovakvu zatočniku slave hrvatskoga naroda, kao što je to naš mili i dragi Dinko N.! Bog ih poživio na mnogo godina.

Na rodjendan mlade djevojke.

Mili gosti!

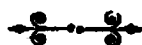
Djevovanje moje carevanje
Car ti bijah dok djevojkom bijah,

pjeva hrvatski narod s osvjedočenjem da najljepše doba u životu žene je djevovanje. U našem kolu nalazi se divna djevojka, kraljica današnje slave, gospojica N. a to se kolo sastalo da proslavi njezin rodjendan. Na našim licima sjaje neko osobito veselje, koje ne bi takovo bilo, da nije naše svečarice. Poznato je, da zabava izmedju samih mužkaraca nema onog žara ni prirodne mašte, kao kada se medju njima nalazi koji djevojački cviet. Pa to nam i narodna pjesma kaže:

Nema igre bez nevjeste mlade
Ni veselja, gdje nije djevojke.

Našu svečaricu na porodu još nadariše vile darovi ljepote i milote. Neuzkolebana ladja njezina života čuvana od roditelja a obskrbljena od liepih drugarica sretno doplovi do danas. Pa danas je urešena darovima, koje si je sama pribavila, a to su kriepost i vriednost,

plemenitost duše, a izobraženost uma. I sada u najljepšoj njezinoj dobi, u dobi djevovanja neka ju Bog nadari svim onim, što si sama želi. Živila!

Na rodjendan učitelja.

Stovano družtvo!

Razni stališi ljudskoga družtva treba da jedan uz drugoga djeluju, jer samo tako može napredovati. Svi stališi uplivišu na dio organizma ljudske kulture, koja počiva na radu, jer u radu je spas. Kao što na čovječjem tielu svagi organ ima svoju posebnu funkciju za život, tako je i s djelovima socijalnog organizma. Organa opet ima odličnijih, koji su uvjetovani za život, tako ima odličnijih i stališa, a medju najodličniji spada stališ učiteljski ili u obće filozofski. Već stari filozof Plato razpravljajući o ljubavi veli: Svaka ljubav je čeznuće za neumrlošću. Najniži stepen ljubavi je ljubav djevojke i mladića, jer ovi traže put, da stvore plod, koji će im ime sačuvati. Najviši stepen ljubavi je pako ljubav filozofa, jer filozof usadjujući nauku u dušu slušatelja postaje neumrl u duši potomaka, jer se njegova nauka predaje od koljena do koljena, od usta do usta on je uviek duševno živ. Učitelj je promicatelj i nosioc samosvojnih ideja naroda, oplemenitelj mladje i nasljedne generacije, a ova je opet čovječanstvo budućnosti. Mi obožavamo umjetnika kao Mihael Angela, koji umije iz mramora izklesati kip čovjeka, kao da je živ ili slikara, koji umije živo i slikovito prikazati na slici čovjeka i njegova čuvstva, pa da više ne cienimo čovjeka

slikara ljudske duše, ljudskoga uma. Zar nije sličan vrtlaru, koji sije sjeme svega liepa i dobra, uzgaja mladiće dok odrastu i razviju se, pa napokon im donesu obilna ploda, pa opet različna, jer plod njegov nikad neće uginuti. Na tako odlično zvanje daje se i naš vriedni prijatelj kog mi danas rodjendan slavimo. Pretežka je zadaća učiteljska ali naš svečar velikim marom, požrtvovnošću i ljubavlju uztrajao je do danas, pa će uz jakost nepokolebive volje i dalje uztrajati. Njegova je vruća želja bila odgojiti vriedne ljude, čelik Hrvate. Nas nekolicima oko ovoga stola uživali smo plod mnogogodišnjeg njegova truda, njegove nauke, njemu samo ima svaki od nas zahvaliti, da je postigao, što jest. Mi smo mu iz dna srdca zahvalni na njegovom trudu i obećajemo uviek ko amanet sveti čuvati njegove rieči i opomene, želeći da mnogo godina radi na korist narodu i domovini, odgajajući vrle sinove i pobornike. Bog ga poživio dugo godina! Živio!

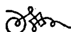

Odzdravica svečara.

Gospodo!

Kad nebi, gospodo, za stalno osvjedočen bio, da je gospodin i naš prijatelj N. N. kod ove zdravice pręd očima imao mene, ne kakov jesam i što zaslužujem, nego kakov bi imao da budem; kakov želim da sam; to se nebi ni usudio da primim ovakovu prekrasnu zdravicu. Al ovako ju radostno prihvaćam i budite uvjereni, da će me kroz cio život sveta briga oko napredka i odgoja miloga hrvatskoga naroda po-

ticati na domorodne i pedagožke vrline, kojima i jedino toga vriednim i dostojnim postati mogu. Mnoge nezgode pratile su me u životu ali i tad sam našao kao svaki putnik mirnu oazu, na koju sam sklonuo svoju umornu glavu i okriepio se. A to je bilo prijateljstvo i ljubav ti najljepši darovi čovječanstva. U slavu ljubavi i prijateljstva izkapimo punu čašu a u dobru sreću našu.

Pozdrav u slavu 50—60—70 godišnjice zaslužnoga muža.

Kao suri orao što se diže
  U nedogled, u visinu plavu;
Tako i duh čovječi uzleće
  Dok ne stigne svoju metu pravu.
A ko za tim ne teži, ne haje,
Taj je ništav kao i mrtav da je.

Pravom duhu čast je osim svega,
  Te svak teži plemenitoj meti:
Čovječanstvu, Bogu, Domovini
  Da svesrdno sve sile posveti.
U toj borbi plemenitog žara,
Duh se jaki nikad ne odmara.

A kad stigne veće svojoj meti
  Nagrada ga za zasluge čeka;
Te ukrašen počašću i slavom
  Kao uzor važi cielog vieka,
Uživajući ploda bogatoga
Što ga nabra snagom truda svoga.

Tako sreća i tebe posjeti
  Slaveći pedesetljetnu slavu

A evo narod silan netječe se
  Da okruni ti plemenitu glavu
Želeć da ti siede vlasi
Uviek sreća nebesna ukrasi.

A da će mu s' ispuniti želja
  Svjedok nam je njegva volja jaka
Koja dobru, poštenju i časti
  Iz sve snage teži bez prestanka.
Zato nek ga Bog nam milostivi
Tako dična još dugo poživi!

Na imendan.

Moja gospodo!

Prosim posluha! Kak smo ovde svi skupa veseli i zbrani, nakan sem Vam, moja gospoda, reći nekuliko rečih, koje Vas budu, kak ja bar sudim obradovale, ar Vam one raztolnačile budu zrok našega zestanka pod vrednim ovim krovom. A kaj je anda zrok tomu? Je, vidim kak niste nikaj zvedljivi, ar svi već znate, zakaj smo sim došli i zakaj se budemo onak prav poleg navade stare kajkaj spomenkovali i koju tu kupicu vinstva vu veselju popili. Kajti pak vidim gospona suseda Šepikurtića, da on još niti sada prav nezna za zrok našega spravišća, kajti je već malo vinjen i sim došel, budem svim na glas odprto povedal kaj mi na srcu leži. Anda prosim posluha! Došli smo zvani i zbrani, da vu božjem strahu i našega domaćine domu svetkujemo njegovo godovno, ar je on danas, kakti imenjak sv. Jožefa, godovnjak, a mi njegovi pravi prijateli i gosti budemo njemu na moja vusta ovak rekli:

Dragi Jožek! Ni to kaj god biti imenjak sv. Jožefa' fala mu i dika budi, pak imati okolo svojega stola tak djedjerne i poštene goste, kak smo mi ovde. Svaki Ti od nas želi ono, kaj sam sebi želi, najmre: zdravje, sreću i veselje, a k tomu još i druga potrebna človečanskomu življenju dugovanja, bez kojih bi človek, makar zdrav, bil betežen, makar srećen, bil nezadovolen, makar vesel, bil žalosten. Al kak vidimo svi, pri tebi je svega obilja, kak samo pri dobro stoječemu gosponu prijatelu biti more. Pak je tak i prav! Ar bi li mi mogli danas Tvoje godovno tak veselo svetkuvati, da ni pri Tebi tak, kak sem malo predi povedal? Ne bi vera! Zato Ti želimo, da i nadalje živeš vu svem obilju, pak da se spomeneš gda gda svojih prijatelov, koji Ti sada svi složno kriknuli budu: Živio sto godin naš prevredni domaćin! Tak je prav!

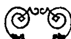

Na imendan.

Gospodo moja!

Ovu čašu rujna vinca dižem u zdravlje našemu svečaru, koj slavi danas svoj imendan. Blago njemu, jer je vriedan blaga, ne troši ga sam, već s čestitom družbom svojom u veseloj častbenosti, koja nam svojom alkoholskom spirituoznošću uzdiže duh i srdce za nedokučivim stvarima, za kojim se mi toli željno, ali uzalud uzpinjeno, jer nas ta osvježujuća kapljica, koju ovdje po pravoj stubičkoj mjeri uživamo, vuče prema zemlji, pa ni makac! Liepo je to od nas, da težimo za višim idealima, nu ružno je od alkohola, koj nam neda gore,

već nas vuče dolje.. Bilo kako mu drago, mi ćemo ipak uztrajati u našem nastojanju, pa se uživati svih dobara, kojima nas naš dični svečar nudi, pa puklo kud puklo! S toga Bog Te živi sokole sivi! Dobar si i gostoljubiv, pa šteta samo, što nisi dobio na krstu više imena, koja bi po starom hrvatskom običaju slaviti morao, barem bi mi, Tvoji dobri gostovi i prijatelji, imali češće priliku, da Ti izrazimo osobitu ljubav i štovanje, koje gojimo prema Tebi i prema Tvojoj gostoljubivosti. Bio zdrav, sjetio se nas češće, kao što ćemo se i mi Tebe sjećati po sve vjekove vjekova. Amen!

IX. Krstno ime.

Glavna trpeza.

I. Kod pravoslavnih iz Boke kotorske i Hercegovine. (Napija dolibaša).

a) U slavu božju.

U ime Hrista i Bogorodice i svete Trojice i u liepu božju slavu, da nam pomože Bog i njegova velika slava da Bog da! Mi grešni nju spominjali i slavili na zemlji, a ona nas na nebesima i u carstvo nebesno, da Bog da! Od grieha nas izbavila i na pravedni put nastavila, a od svakoga zla uklanjala a k spasenju okrenula. Spasao nas Hrist i Bogorodica i današnji sveti (n. pr. Nikola), da nam pomogne, koji mogu ako Bog da!

b) U dobri čas od ručka (objeda).

Da sjedemo na ručak u veliki dobri čas, da nam pomože Bog, a namjeri dobri čas ovdje i svuda, sad i vazda da Bog da; dje god se sastajali tu se veselili, pili i zdravi bili u ljubavi dugoj, vazda se milovali i jedan za drugoga pitali po poštenu glasu a obraza svietla da Bog da!

c) U bolji čas od ručka.

Ono pismo u slavu Božju i u dobri čas, a ovo ćemo u bolji; oba dobra, oba nam pomogla, dobra pomagala a bolja priskakala, da Bog da! Pomogao nas Gospod Bog i današnji (n. pr. sv. Nikola) domaćinovo krsno ime. S našim bratom domaćinom dugo i za mnogo zdravi bili i u njegov pošteni dom i zdravi da ste mi svi i ja s vami.

d) U slavu svetca onog dana.

Pismo u krasnu i liepu Božju slavu, pa pismo u dobri i bolji čas po Božjemu zakonu a po hrvatskome (srbskome) adetu, a sada ćemo piti u slavu sv. Nikole Božjega ugodnika domaćinova krsnoga imena, da mu uzkrsne i pomože na sveto strašno mjesto, gdje ga prizivao i kadgod mu se molio, da Bog da! Naš ga brat domaćin slavio punjem i proskurom a on njega svakom srećom i berićetom (izobiljem). Slavu slavio, ona ga pomagala i od zla branila da Bog da! Vrstne banove i birane kumove i pobratime u ovi pošteni dom sabirao od dobre volje a bez nevolje da Bog da!

d) U domaćinovo zdravlje.

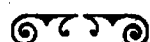
Popismo u slavu Božju po jednu čašu i svaku rednju našu, a sada ćemo napiti u zdravlje našega brata domaćina za njegov žitak i užitak, život i dobro zdravlje. Za zdravlje njegove poštene glave, njegovi

sinova i sinovica, unuka i omladaka, život i dobro zdravlje ako Bog da! Neka našega brata domaćina i njegove sinove i unučad, braću i sinovce jaki Bog i današnji dan dugo i mnogo u svakoj sreći pridrži i umnoži; dičio se i ponosio s njima kao danica na vedru nebu, a kitio i slavio kao gora s Gjurgjevdanom, bostan ružom i bosiljem, a livada travom djetelinom da Bog da! Koji godj rad radio, odazla se branio, niko mu ne naudio. Izpod njegovoga jakoga šljemena i visokog krutog stožera iznosio dvadeset i četiri sretnja šjemena da Bog da! Pod žarko sunce, pred težaka i seljaka šjeme sijao a Bogu se molio; plugo mu širom gonilo a ralo s mirom u dubinu ronilo; okretalo se iztočnom i zapadnom, Bog mu davao, u svačemu ga pomogao, da Bog da! Od neba mu rosilo, a od zemlje rodilo; gusto mu i zeleno nicalo, a u klasu bilo klasato a u busu busato, u trsu trsnato a u gumnu rpato a u ambaru mnogo, bio mu hajer i berićet da Bog da! Klas mu otezao i pretezao od Božjeg dara i behara te imao odklen dieliti voljnome i nevoljnome, i ko godj se gostio, kad od njegove kuće polazio vazda govorio: »tko nas gosti, da ga Bog prosti!« Na njegovu poštenu sofru dočekivao nište i uboge na poštenje i na glas, kao nas ovdje danas, da Bog da! Svakome činio glas i udjelak; svakome dielio, nikad mu ne presušilo a najviše sebi ostavio! Ko godj mu došao pjevajući, od dvora mu pošao pjevajući i igrajući, ruka punanijeh a srdca vesela a obraza svietla! Svak mu dolazio na obilnu čast, a na pošteni glas sad i vazda da Bog da!

e) Domaćin u zdravlje prijatelja.

Fala brate dolibaša! Kako ti danas napio, tako Bog uslišio! koja se danas ovdje medju nama rekla, ta se u amin kod prestola Božjega stekla da Bog da! Ti mene, na ime sve braće na okolo, sad napi u zdravlje, a vama Bog udielio i zdravlje i veselje! A ja ću napiti u vaše pošteno i junačko zdravlje, sreću i napredak, da Bog da! Vi, kako došli u moj dom ove godine, došli i do druge, pa za godine duge; vi u mene a ja u vas vazda na sretni glas a na sretno mjesto ako Bog da! Ljubili se kao kruh i vino a milovali kao prava braća, a Bog svieh nas i u svaki dobri čas! Za zdravlje i dugi život svakojega mojega prijatelja i pobratima, kuma i druga, koji se ovdje namjerio i koji nije mogao prispjeti od duga puta ali posla kruta, da ih pomože Bog i Bogorodica, koja more i hoće ako Bog da! Tko je od mojih prijatelja, kumova i pobratima na domu, da radi o dobru, i tko je na putu da ga Bog propusti i zdrava svome domu povrati, punanih ruka bez ikakvih muka, vesele sreće a punane ćese da Bog da! I kuda ću dalje, no nam Bog dao zdravlje i da ste mi svi zdravi a ja s vami.

f) Da Bog podrži prijatelje i pokori dušmane.

Zdrav brate domaćine! ti nama napi a u naše zdravlje nazdravi, a mi tebe sad napijamo i u milostnoga Boga želimo, da ti Bog uzdrži sve dosadašnje prijatelje, kumove, pobratime, zetove i tasbine i sve tvoje ortake koje ti je Bog darovao i od baba ti ostali

i one koje si ti pribavio! Bog ti ih pridržao i druge vrstne i čestite k njima primakao; oni se s tobom falili i dičili, a ti š njima dičio i ponosio ako Bog da! Bogu se i tvojemu krstnom imenu molio, i što mu se molio to ti obilato i ugodio! dušmane ti pokorio da ti pod nogama budu kao konju čavli i podkovi; nikad im se kapom u ruci ne umolio, no vazda junačkom mišicom kao sretni i čestiti branio, vazda ti u obrani puška palila, a sablja sjekla, gdje sabljom manuo tu i presjekao, a gdje puškom omjerio tu i pogodio, da Bog da!

g) U zdravlje kućne domaćice.

Svaku pismo, napismo i do kapi ociedismo, a ovu ćemo sad u zdravlje naše častne domaćice, koja je danas nama ovu čast pripravila. Da da jaki Bog i današnji veliki dan (n. pr. sv. Nikola) pripravljala je za mnoge godine u zdravlju i veselju; imala je odkle iznositi, a imala je pred kim ako Bog da! Punu sofru metala, ravnu je dizala, i tko godj za njom se častio, svaki se dižući veselio i govorio: »ovdje bi dosti, da jaki Bog prosti dom i domaćina«. Pa za zdravlje njezini šćeri i nevjesta; šćeri udavali za vrstnim i pribranim Hrvatima (Srbima) u oglašenim kućama, a sinove ženila od kud sama šćela i željela, a snahe joj radjale sretnju i čestitu unučad, a najviše muških glava ako Bog da! I zdrava si mi banice domaćice!

h) Kad se dižu iza trpeze.

Sve redom zdravice na slavu Božju napismo za vaslavu sv. Nikole a u zdravlje našega brata domaćina pismo i nablagovasmo, da dodje vakat (vrieme) da i mladjijema mjesta činimo. Zdravi braćo! častno šjeli a pošteno ustali; pomogao nam jaki Bog šjedajući i ustajući i na svako mjesto gdje godj se okretali i što godj radili da Bog da! Što mi poarčili u ovi pošteni dom, to namirio gospodin Bog samosedno, sa svake strane a s nebesa najbolje, da Bog da!

U zdravlje domaćinovo.

»Zdrav si mi brate! Pismo u dobri i bolji čas, i u Božiju liepu slavu, a sad ćemo piti u zdravlje našega brata domaćina od ovoga poštenoga doma, života i liepog njegova zdıavlja. Za zdravlje njegove poštene glave, njegove braće i bratučeda, sinova i sinovaca, njegovih unuka i odmladaka, i za zdravlje svakoga od njegova stada širokoga i rala dubokoga! Za zdravlje njegova tvrdoga i visokoga šljemena; i svakoga rodnoga i berićetnoga sjemena, što god mu je Bog darovao i udjelio to mu uzdržao, i k onome pridao, koliko je volja i milost njegova! Svašta mu Bog dao, što u njega žudio, i za što mu se molio, to mu udielio, a najviše srdačnoga veselja i junačkoga zdravlja, koji će junaci svud na dobro poteći i svaku sreću steći i u svom domu ponieti. Kud god naš domaćin i njegova djeca postupala, svud na sreću nastupali! Kudgod hodali, hodali putem širokijem a s obrazom svjetlijem medju

tudjom braćom i krajinom bili poštovani i pribrani, a od Gospodina Boga pomilovani i ponjegovani! Naš se brat domaćin svuda medju ljudma, braćom svojom falio i odamienio, unucima ponosio i dičio, odmlacima dičio i kitio kako što se diči i kiti Gjurgjev dan listom i zelenom travom, a Spasov dan ljetom i cvjetom i Božijem svakijem blagodatom! Da Bog da našemu bratu domaćinu u svačem sreću dobru, sretnu i berićetnu, punu i bogatu; da mu ralo ore u duboko, a stado ide u široko, da mu je šljeme tvrdo, od zemlje visoko, na zidu stasito a na daleko glasito! bilo mu temeljito, prije zemana nepromjenito, Bog ga spomenuo, Bog mu pomogao, i niko mu naudit ne mogao! Da Bog da i velika milost Božja, koje god naš brat domaćin sjeme iz doma iznosio, i preko kutnjeg praga prevozio, te ga desnom rukom mahao, mahao ga desno, bilo mu sretno; mahao lievo, rodilo mu liepo! Gospod mu Bog puštavao i ugadjao po njemu; od neba mu rosilo, te mu dobro i liepo rodilo! u dno mu se busalo, u sriedi trsalo, na vrhu klasalo! na gumnu mnogo bilo a u kući sporo i necvietno, a od gospoda Boga blagoslovljeno! da Bog daruje da nam brat domaćin u svom domu a pod kutnjem krovu sabira i dočekiva vrstne i izabrane ljude, patrijare i vladike, popove i kaludjere, kumove i prijatelje, dobre junake svoju braću Hrvate, nište i uboge, suzne i nevoljne, i svakoga po licu brata, koji se krsteći krsti a Boga vjeruje, vrstni i izabrani dohodili na glas i na njegovu liepu čast, a ništi i ubogi na glas i sretni udjelak! Žedna napojio, gladna napitao, gola risom priodio a svakome dao dobar čas i voljni napitak, sve godine kako mogao, a do godine kako bi sam mislio i htio! Kogod mu iz doma hodio,

liepi glas po svemu svietu posio, kako što posi pčela po medenu cvietu! Sa svakim se pravo ljubio i bratski grlio! I već kud ćemo dalje? no našemu bratu domaćinu i njegovoj braći i djeci, rodu i porodu daj Bože liepo i dugovječno zdravlje!

U zdravje prijateljsko.

Zdrav si mi brate! Za zdravlje našega svakoga kuma i prijatelja, ortaka i pobratima, staroga i mladoga, miloga i dragoga! Gdje godj nam je koji, što nam ih djed i otac stekao, i mi mladi posle njih, od sinjeg mora do tihoga Dunava, i od kojegodj koji vjere i zakona bio, a našem domu i našemu rodu dobra htio, svakome bog pomogao i svakome bog u napried pomagao, koliko je volja miloga gospoda Boga, ako Bog da! Za zdravlje sve gospode ove! Koji su dospjeli i prispjeli ove godine, da Bog da i liepa milost Božja da dodju i prispiju i do godine i mnogo ljeta i godina, a sve za našega života, ako Bog da! koji li ni kum ni prijatelj nije došao i prispiju i do godine i mnogo ljeta i godina, i sve za našega života, ako bog da! koji li ni kum i prijatelj nije došao i prispio ove godine, a žudio da dodje i prispije, Bog udielio da dodje i prispije, na svako mjesto gdje on sreću i blago dielio, ako Bog da! Vazda moj brate, naši kumovi i prijatelji napijali, u Boga molili u naše domove za naše zdravlje, a mi sa zemanom Božijem u njihove domove za njihovo zdravlje! Pomogao Gospod Bog nas i naše kumove i prijatelje; gdje godj mi i naša djeca za njih čuli, otole se pozdravljali, gdje bi se na putu al na

divanu vidjeli i sastali, i otole se pozdravljali, jedan drugom o časti i dobru radili, u lice se ljubili, jedan drugog za zdravlje pitali dobrijem srdcem a pravom ljubavi! Da Bog da i liepa milost Božja da za naše kumove i prijatelje vazda čujemo dobru uzdanicu a takodjer i oni u nas! Da bog da, da gdje godj bio vrstni rod, a bogati dom, pravi kršćanin, a snažni Hrvat (Srbin) neki nam bio sudjeni kum, a neki prijatelj, neki ortak a neki pobratim! Pomogao jaki Gospod i nama i njima sa svake strane a s nebesa najbolje! Da bog da i milost Božja s kumovima se kumili, sve s drage volje, bez nikakve nevolje; s prijateljima se sprijateljili sa čistom ljubavi po dovru, po glasu i po zakonu Hristovu! stare da držimo što nam je stekao djed i otac, a nove i sretne da prifatimo po zapovjesti i volji božjoj, da se naši kumovi i prijatelji kazuju i poznaju na divanu gospodskome, na megdanu junačkome, na saboru bratskome, po imenu poštenome, po koljenu junačkome, po kesi punoj i sablji britkoj i po svakoj dobroj i čestitoj sreći, kakono se poznaje i danica zviezda medju svijem zvezdama na iztoku juternome! I več kud ćemo dalje? No našijem kumovima i prijateljima daj Bože liepo zdravlje, na putu dobar čar, medju ljudima pošten glas, a najbolje Bože pomozi nas, koji smo ovdje danas! I zdrav! Nadaj se!

Za čestitost sbora i sabora.

Za slavu i pohvalu našega sbora i sabora svetoga (poimence svetca, koji se slavi)! Gdje godj se sastajali i radili, dobro satvorili i učinili; sbor im bio sborom,

a dogovor dogovorom kao medju sretnom i čestitom braćom rišćanima, ako Bog da! Ni kojoj se krajini riečima ne molili, ni asprama okrmljivali, ni sa snagom pokorili, na svakoj obranili, prijateljima jezikom iz usta, dušmanima oružjem iz ruka, oštrom sabljom, jakom mišicom, dobrom sgodom, a sve s pomoćju Božjom, ako Bog da! Za zdravlje našega cvieta nasred bieloga svieta, crkve Jerusalimske, divne naše rišćanske bogomolje, za koji se svaki pravi rišćan Bogu moli i u nju prilog nosi, da joj jaki gospod Bog pomože i izlazi iz perzijanske ruke, ako Bog da! Za zdravlje svijeh našijeh okolnijeh crkava manastira! gdje godj je koja svaku ni Bog pomogao, da nam budu biele i liepe, okićene i oružane, s dvora klakom i kamarom, a iznutra srebrom i zlatom, krstima i ikonama, a najbolje milom braćom rišćanima, kao u prava i sretna mjesta rišćanska, ako Bog da! Za zdravlje našijeh sveštenika, koji napried idu, crkve otvaraju, liturgije poju, i za nas grešne bogu se mole, molitve im prijatne bile u Gospoda Boga, ako Bog da! Za zdravlje našeg okolišnog kapetana, knezova i vitezova, brzića i mladića, trgovaca i putnika, kopača i orača! I za zdravlje svakoga junaka brata rišćanina voljnoga i nevoljnoga koji je u volji, Bože ga podrži, koji li je u nevolji, Bože ga iz nevolje izbavi, da se braće nagleda, da se sunca ogrije, da se vinca napije, i da mu bog da vlast i oblast kako danas nama u našega brata domaćina!

Za sofre, obraza i ustava.

»Zdrav si mi brate (poimence), zdrav! Za zdravlje ove poštene sofre i poštenih obraza! Ko je ovu sofru

postavio, pošten mu obraz bio! Da Bog da! koje postavio ove godine, postavljao je i do godine punu i čestitu, sretnu i bogatu, mnogo ljeta, a sve za njegova života, on i njegova djeca nakon njega ako Bog da! Vrhom je stavljao, ravnu dizao, punu i bogatu, sretnu i čestitu, ako Bog da! I častno sjeli a pošteno ustali! pomogao Bog sjedeći i ustajući, i vazda na onom mjestu sjedali s kog mogli lako ustati! I kad ti dodje ova čašica i ova zdravica, po nje popi sjedeći, a po nje stojeći, i zdrav si mi, zdrav!

Gosti domaćinu na rastanku.

»Zdrav, brate domaćine, zdrav! Za našega dobroga puta, a vašega dobroga ustanka, i fala na liepoj časti i bratskoj ljubavi!«

Glavna trpeza.

II. Kod katolikah u Konavljima kraj Dubrovnika.

a) Na prvu čašu pri objedu.

»Objed dobar, sreća bolja, pošten domaćin, veseli mu prijatelji. Prijatelji dolazili a domaćina u liepom zdravlju vazda nalazili. A ovo krstno ime, koje junak slavi, da Bog dâ proslavio ga sa mirom božjim, i sa časom dobrim; vazda mu junaku u veselju dolazio a u boljemu ga ostavilô za puno ljetah i veselijeh godinah ako Bog dâ! zdravo domaćinovi prijatelji i ja s vami«.

b) Na drugoj čaši.

»S ovom drugom a s ljubavi dugom, da ste mi svi zdravo i veselo«.

c) Na trećoj.

»S ovom trećom a s dobrom srećom pomogao vas Bog i sveti spas, u vèliki dobri čas! Zdravo da ste prijatelji«.

d) U slavu božju.

»Pomozi Bože! Sunce nam na iztok a gospodin Bog na pomoć! Pomozi Bože, veseli Bože u dom domaćina i njegove kumove, i njegove prijatelje, koji su mu ovdje i drugovlje i na sve četiri strane da bi mu se vazda kupili na punu sofru na dobru bolju, na pošten glas, na svietal obraz do sad dobro, a u napried bolje, a podrži mu ih jaki Bože i ovako. Daj Bože našemu banu domaćinu hajer i berićet u njegovoj kući, u njegovoj muci, u tvrdu volu i brzu konju, u punoj ćesi i veseloj sreći; ćesa mu napredovala, a sreća mu se vazda veselila. Kud god naš ban domaćin odlazio, od svuda k svome dvoru dolazio; pred dvorom voljne i nevoljne nahodio, voljne u dvor uvodio da mu vino piju, blago blaguju, Boga mole i o svakom dobru zbore; nevoljnijem pred vrata iznosio. Koji zlovoljno došô, od dvora mu veselo pošô, rukah punanih i srca vesela, putem hodeći, Boga moleći a liepo zboreći: dobra

gospodara, dobre gospodarice, dobro ti mu je udjelio, udjelio njemu gospod Bog odsvuda dobro, a s nebesa najbolje! Daj Bože da bi naš ban medju braću i družinu dolazio, mjesto mu činili, čast mu nanosili, neka bi prijatelj imao gajreta; da bi naš brat domaćin u crkvi hodio, pravedno se Bogu molio, da bi zadužbine dielio, priloge ostavljao što bi jak bio, sve od svojega truda a od Božjega dara a vazda mu Bog na pomoć bio! Daj Bože našemu bratu domaćinu svega do volje a bez nevolje: kruha, vina, meda, mlieka, srebra, zlata i svakoga dobra od tebe gospodina poslata; ponajviše zdravlja junačkoga sa čijem bi se u mladost dičio, u starost hranio i gospodara Boga slavio i hvalio. A najviše Bože! Daj mu čistu dušu na umrli čas kako mu je bila i na kršteni dan! Bana domaćina ovo krstno ime sv. Stjepan u zdravlju zaskočilo, a boljemu ostavilo od ove godine do godine, a od godine dok bude volja božja, a požuda srdca njegova. Današnje svete mise koje su se pjevale po puku i narodu kršćanskomu, da budu od koristi i na nebu Bogu od slave i mrtvim dušama za spasenje i na zemlji živim junacima na zdravlje i veselje. Bože daj, sveti dio onomu, koji je na njima bio i nije bio, Tebi se molimo! — A što vam dalje? Od Boga nam liepo zdravlje! Više je Božje stvorenje no moje govorenje! Nego ovu čašu prvu napit ću u veliku slàvu Božju, da pomože Bog i velika slava Božja svàkoga brata kršćanina, koji se krstom krsti u crkvu hodi a pravo se Bogu moli i pomozi ga Bože i velika slava Božja! — A ovu ćemo drugu u ime Gospodinovo, a u zdravlje domaćinovo i njegova vrloga plemena, a pod njim zdravoga šjemena, neka bi se ovdi nahodio vazda gospodar čovjek, gospodja

žena, koji bi kuće gradili, vinograde sadili, krstili, vjenčali, ženili i udavali, od svakomu dobru godili a svoje duše ne ogriešili, a da im je Bog na pomoći! A ovu ćemo treću u ime presvetoga Trojstva, koje razdieli nebo i zemlju a sadruži nas braću kršćane. Da pomože Bog i sveto Trojstvo svakoga brata kršćanina i pomorca na moru i ratara na polju, sužnika u sužnici, nevoljnika u nevolji, starca u starosti i nejaka u nejakosti, pomoga ih bog i sveto Trojstvo. A ovu ćemo četvrtu u ime tužnih i nevoljnih: koji je junak u tuzi i nevolji, da bi se od tuge izbavio, konja pojahao, sablje napasao a nauživao danah i junakah, a eda mu Boga na pomoći! A ovu ćemo petu u ime sofre i obrazah: sofra dobra i svietla, a obrazi častni i pošteni, koji za njome hladno vino piju. I zdravo si domaćine i svi domaćinovi prijatelji! Zdravo bio i vazda častno napijo! Amen.

X. Jubilej.

Jubilaru.

Štovana gospodo!

Svaki je čovjek sretan, koji dožive plod svoga nastojanja. Tako je i našemu svečaru, koji je danas sa svih strana iz bliza i daleka primio na stotine dokaza najdubljega štovanja i vrućih želja. Dozvolite da i mi, koji se nekim ponosom ubrajamo u vaše štovatelje, pozdravimo vas na ovaj liepi dan. Kao svjedoci plodonosna vašega djelovanja, dali smo se na to, da Vam dostojno izrazimo čuvstva duboka štovanja i najsrdačnijih želja. Koliki bi se sretnim osjećali, da vas uzmognu kao mi, osobno pozdraviti. Mi vas iskreno pozdravljamo, želeći, da dugo poživete zdrav, jak i svježa duha na korist doma i svoga naroda. Visoko dižem čašu i pijem do kapi za vaše zdravlje. Živio!

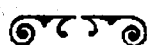

Učitelju u proslavu.

Slavno družtvo!

Neke ljetne noći blistalo je na mjesečini cvieće od bistre rosice, jer je bilo svako srebrenim biserom

izkićeno. Kad je jutro začelo svitati, potamniše zviezde, biser izgubi svoj sjaj, jer mjesec je zašao, a samo hladne suzice ostadoše na cvieću. I gledjite na to se pomolilo sjajno sunce; cvieće se opet blistalo, nu mjesto bisera odsjevaše se dragulj (alem), reseći tako novo jutro. Dozvolite, da Vam protumačim ovu nevinu parabolu. Jednom odluči mladić, da će biti učiteljem mladeži; smjelo je i odvažno napredovao tom putanjom; djelovaše ozbiljno i revno, te se osjećao krepkim, da će nešta nova stvoriti u svom djelokrugu; ali uspjeh nije vazda odgovarao naporu. Srebreni biser njegovih želja i snova razplinu se. Nu on ipak ne klonu duhom, već muževno napried stupaše, tješeći se onom: »rieč neka postane činom«, pa od izčeznulih bisera procvate mu dragulj. Novo jutro danas mu tek svanulo, dočim slavilo našega vriednoga učitelja. Mlado i staro podnielo mu danas svoje vruće želje, i time zasvjedočiše: da od izčeznula bisera postade dragulj — koji se ne da kupiti ni novcem ni ničim drugim na svietu. Vama pako, vriedni svečaru, doprinaša se ovaj dragocieni alem na dan vaše slave. Izkusio ste, što su brige i muke ovoga života, dala vam božja providnost, da Vam posljedne dane vašega dragoga života razvedrimo i zasladimo! Da je ovo naša iskrena želja, neka bude svjedokom ova puna čaša, koju praznimo za vaš dug život i trajno zdravlje. Živio!

Kod svetkovine vatrogasaca.

Druzi!

25 godina odplovilo je u moru viečnosti, odkada je naš drug prvi put zaodjenut u odjelo njegova zvanja

a tvrdom kacigom na glavi pohrlio da spasi tudji dom, ne štedeći ni svoj vlastiti život. Gasio je dosta puta prijatnu ali često pogubnu vatru, jer se ona više puta grozno osvećuje, i tom prigodom stekao si obće priznanje. I u drugoj vatri on ne zaostaje. Kad uzplamti u njegovoj nutrini plamen, on ga tolikom vještinom gasi ali vinom, da je i u tom stekao obće priznanje. Neka žive vrli gasilac vatre na mnogaja ljeta! Živió!

XI. Razstanak.

Prijatelju na razstanku.

Mili prijatelji!

Čas razstanka nije već daleko, pa da nas ostavi mili naš drug. Kada se drugi put opet sastanemo, da se otresemo svagdašnjih briga ne će više biti našega prijatelja medju nama. On se oprašta suzna oka od svojih drugova i odlazi na duže vremena. Opraštajući se s njim punom čašom rujna vina, kličemo mu: do vidova! Kuda god ga zaniela sudbina, neka se vazda ugodno sjeća svojih prijatelja i neka nikada ne zaboravi u tudjini na svetu grudu hrvatske domovine. Neka mu ona uz cilj njegova putovanja uviek sjaje pred očima kao i naše prijateljstvo. Za ove želje kucnimo se i kliknimo: Sretno putovao, a sretnije postigao svoj cilj, a najsretnije se u naš krug vratio!

Prijatelju na razstanku.

Mili moji druzi!

Na razstanku smo moje zjene sjaju
Vjerovat bolno srdce ne će tog — —

Pjevamo braćo veselo, ali i neopazice uvlači se malo po malo u naše veselo družtvo neka sjeta, na

lice nam sjeda tuga, naše pjesme zvuče turobnije a govori nam se drhćućim tonom razliežu. Same oči govore, što je uzrok tomu. Svi ga znate! Naš veseli krug gubi vriednoga svoga člana, a mi miloga prijatelja. Sastasmo se večeras, da na razstanku izrazimo prijatelju našu iskrenu hvalu i naše želje. Sutra već odlazi a mi se djelimo težko od njega, dok se živo sjećamo, kako je veselio naše kolo, pružao nam duševne zabave držeći govore, nasladjujući nas svojim divotnim pjevanjem, bodreći nas u neodlučnosti i dajući nam u borbi iskren savjet. U borbi za svetu stvar stajao je uz nas kao prvi pobornik. Ali kuda se protegla ta moja elegija? Manimo se tuge, jer puti sudbine su nedohitni, — kud zove, tamo se mora a svaki prosvjed je glas vapijućega u pustinji. Mjesto uzaludna jadovanja, tješimo se, da ćemo, kad se opet sastanemo, jedan drugomu smjeti u oči bistro gledati kao čelik-značajni ljudi sviestni svoga djelovanja. U to ime sretan put i živio!

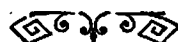

Prijatelju na razstanku.

Mila braćo!

Nije nas danas ovdje sastavila vesela kakova prigoda. Sastali smo se, da na razstanku pozdravimo prijatelja, koji se od nas dieli. Mi proklinjemo kleti udes, koji ga zove iz našega kola, koji nas lišava tako umna, iskrena i plemenita druga. Tužni smo, jer se razstajemo s čovjekom koji je imao osvojiti naša srdca za se i u njih si podići: monumentum aere perennius. Mi smo ga ljubili i cienili kao otca a i on je nas. U

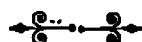
njemu gubimo ne samo prijatelja već savjetnika, ali tješimo se, njegova sreća drugamo ga zove, pa će i tamo znati sačuvati one svete veze prijateljstva, koje su ga su nama vezale. Njemu samom težak je razstanak, što svjedoči suza mu u oku, ali neka se i on tješi, jer nam ostaje u srdcu čista uspomena na nj, njegova slika ostaje nam utisnuta u duši, a zaboravnost je ne će prekriti. Kud god pošao, sreća mu zastirala cvjećem put, a kob nam o njemu kobila samo dobre glase. Kucnimo se za sreću i zdravlje prijatelja N. Živio!

Na razstanku.

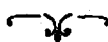
Za sretnoga razstanka, duge ljubavi, tebi ostanka, meni odlazka, da Bog dade, da se opet zdravi i veseli skoro sastanemo!

Za sretnoga putovanja, dobroga svršetka, i skoro se zdravo i veselo povratio!

Prijateljima na razstanku.

Sbogom braćo s bogom .... (prijatelji), hvala braćo na vašoj ljubavi. Pšenica vam u snopu rodila, rujna loza prirodom nosila, gusta gora u klipove rasla. Voda vam se na matice slegla, svaka sreća na slavu vam stigla! Bog vam dao zdravlja i veselja, bratske sloge i narodne sgode; da se barjak trobojni razvija, vaše rane i naše zavija. S Bogom braćo, s Bogom (Turopoljci).

XII. Domaćin i gosti.

Pozdrav domaćina svojim gostovom.

Moji vriedni prijatelji!

Bacho, bog-zaštitnik vinove loze zaista će se danas uzradovati, dok se njegovih štovatelja toliko sakupilo, a ja u ime ksenijskoga Zeusa zaštitnika veseljaka otvaram današnju našu sjednicu i pozdravljam vas srdačnim: dobro došli! Moje rieči su slabe a da bi mogao izreći sve, što mi u ovaj čas srdce ćuti, ponajviše zahvalnost na dokazu prijateljstva i časti, koju meni i mojima izkazujete. Danas ćemo se gospodo zabavljati riešavanjem jedne zadaće. Ne mislite, da je to kakova matematička progresija. Nije, već to su predlozi moje vlade u kuhinji a mi ih moramo riešiti. Razvedrite svoja mrka lica, jer ne kanite valjda mirisne lovor-vience ostaviti istom svojemu pepelu i živo prijonite oko riešavanja. Živite, ja ću već doći viče smrt povukavši nas ledenom rukom za uho — luda se brine, što će sutra biti. Nadajući se od vas najpovoljnijem riešenju iz srdca kličem: dobar tek!

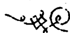
Domaćinu.

Slavno družtvo!

Odlična i plemenita svojstva, koja rese našega domaćina, pobudila su u srdcima svijuh nas uzhićenje

i radost, te se usudjujem u ime svih napiti zahvalnu zdravicu vrlome domaćinu. Svoju kuću učinio je utočištem svih vrlih prijatelja, te možemo o njoj reći: Divno je to prebivalište — čovjek bi u njemu naviek ostao! K tomu njegova prijatna susretljivost, kojom goste susreta i dvori, nije drugo do izljev njegova plemenita srdca, a način kojim nas dvori upravo je precizan. Čini mnogo dobra, pa se nije čuditi, da je u kratko vrieme stekao toliko štovanja i sklonosti svih, koji ga poznadu. Za to pravo mogu uzkliknuti sa pjesnikom Petrom od Perlata:

Tko bi moru biser povadio
Tko bi njemu prebrojio vale,
Tko bi tvoje napjevo se hvale
Tko bi čase sve te izslovio?
Živio!

Domaćinu i domaćici.

Slavno družtvo!

U uzvišenoj pjesmi »o zvonu« pjeva miljenik njemačke muze veliki Schiller predivno o zadaći domaćina i domaćice:

Mužu je poteći
U taj sviet zlobeći,
Da radi i gradi
Da tvori i sadi,
Da čepa, izljudi
Junak se usudi
Te na kocku meće
Ne bi l' steko sreće
— — — — — —
— — — — — —

A u srećnoj kući
Mudro vladajući
Domaćica mila
Majka širi krila,
Puti svesrdice
Kćeri golubice
Kara, u red zove
Sinke sokolove
Radi svake ruke
A ne žali muke,
Redom i pamećn
Utvrdjuje sreću.

(I. T.)

Mislim, da je suvišno na to što dodati. Naši ugostnici podpuno odgovaraju ovoj krasnoj slici, što si je u svojoj pjesničkoj mašti stvorio neumrli Schiller. Njihovo je geslo: »čovjek je da teče, žena je da čuva« a to im se vidi obazreš li se u kojugod stranu njihova života i kuće. Zato iz srdca i od srdca stostruki: Živili!

Domaćici.

Veleštovano družtvo!

Grditi i psovati je ružno
Jesti, piti vrlo nam je nuždno!

Hrapavi su mi stihovi, jer ja vam niesam veliki prijatelj pjesničtva a ni umjetnosti ni znanosti osim jedne jedine. Istina u velike cienim umjetnike ali najviše umjetnost dobre kuhinje, jer je ta umjetnost absolutno nuždna za ljudski život. Liep je doček vrle naše domaćice, kako po njoj priredjena najukusnija djela kolaju po našem stolu. Komu da više zahvalimo na

tom, nego našoj vrloj domaćici. Pogledajte, kako joj godi naše prisuće, kako se veseli našemu dobru teku. A kako da joj na tom zahvalim. Prionimo svim tekom, da joj pokažemo koliko cienimo njezinu umjetnost kuhanja i kliknimo joj s čašom rujnog vinca u ruci:

Kol'ko kapljic, tolko liet
Bog joj daj na sviet živjet!

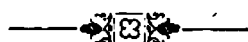
Domaćinu.

(Iz Boke Kotorske).

»Pomozi Bože, u ime Božje sastali se kod tebe brate domaćine! Bog ti darovao šenicu do šenice, žitnicu do žitnice; malo teka a puno stekao, a što stekao sve izio i popio s kumovima i drugovima, u tvojoj kući za sofrom sjedeći a miloga Boga faleći! Krasio gospod Bog dom tvoj, plodio se u zemlji plod; stado ti se širilo, i iz njega vadio sir koliko brašnjeni mlin; uviek častio, a Boga falio, uviek točio a nikad iztočio, braća te milovala i iz daleka tebe dolazila, konje dobre dovodila i srećne glasove donosila: od Boga milost, od srpa radost, a od starih sveštenika blagoslov! Čuj brate domaćine! Gdje godj hodio svudj sreću nahodio! na domu ti dvoje vrata bilo, na koja ti vrata pristupali kumovi i prijatelji, ona ti vrata vazda otvorena bila; a na koja ti vrata pristupali zlotvori, ona ti vrata dračom zarasla, ter ne mogli pristupati i tebe nauditi! Bog te sačuvao kalovita duga, malo vriedna druga! Turčina zulumčara i njegova belaja i svakoga zla! I ova meni a druga tebi.

Domaćinu.

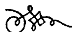
»Zdrav brate domaćine! Bog ti dao čast pape rimskoga i vladike cetinjskoga, dva bana Paštrovića i četiri vlastelinovića! Koliko je na ovu majuliki pismi toliko ti Bog dao sini, koliko šari, toliko Bog ti dao snahi, da se njima dičiš kako more dubinom, kako nebo visinom, kako polje širinom, kako lisica mudrinom, kako zec brzinom! Bog te sačuvao Osmana dizdara i kriva kantara, popustljiva mosta, podrugljiva gosta, putene vreće i zle sreće. Više kuće ti stog na njemu ti sjedio gospod Bog; svakome dielio, nekome kapom, nekome šakom, nekome vrećom, a tebe domaćine i kapom i šakom i vrećom i svakom dobrom i plemenitom srećom!

D o m a ć i n u.

(Iz Crne gore).

Da ni Bog sačuva, njega i njegovo pleme, njegovo sjeme, kudjen mu ralo odilo, tudjen mu sjeme rodilo, da mu se sjeme sjemeni, a ljudsko najbolje!

D o m a ć i n u.

(Iz Srbije).

Domaćine, brate, prvo tvoje glave, tvoje desne ruke, tvoje domaćice, tvojih starih roditelja (ako su živi), tvojih sinova, ćeri, braće, bratučeda, kumova,

prijatelja i svega roda i naroda, koje mi znali i ne znali, gospod Bog znao i pomilovao; što ti Bog dao, Bog i uzdržao; za tvojega kutnjeg slemena i konopljena semena, vitorogih volova, dugorepih krava, tvojih krmaka i tvojega tora i obora!

Domaćinu.

(Iz hrvatske Krajine).

Joso, Bog te živio mnogo ljeta! Želim ti na tvoj imendan sve ono dobro, što si sam želiš; najprije čvrsto zdravlje, veliku zadovoljnost i k tomu punu kesu i još puniji peharček! Bog te sačuvao tiesna sokaka, biesna Bošnjaka, kratkijeh gaća i dugačkijeh kopriva, jake kiše, duboke vode, kratkog vesla i šuplja mosta. Nadalje sačuvao te Bog od vukovarskoga blata, iriške pravde, novosadske politike, petrinjskih kalderma, zomborskih batina, osječkih tamnica, pakračkoga dekreta, trulog oranja, majdanačke seke, od košte apotekara Mihića i od kvartira u petrinjskoj vojarni! — Ako se danas na svietli tvoj imendan ne opiješ, dao ti Bog svako jutro u rog svirati i svinjski učitelj bio u petrinjskom lugu i žirio se; dao ti Bog drvene opanke, jalovu sablju i na tri ćoška šešir, pak onda vukao u toj monduri ladju i prednjak bio, sjedio za popa i za njim govorio, oženio kćer stražmeštra Vristala iz bare, te hranio financbaktere; šišmiši ti u lasih gniezdo načinili i svi sisački psi za tobom lajali, i nos ti narasao do neba; od kože ti dude delali i ti uz njih tancao, pred vratima ti trava rasla i u toj travi žabe kreketale, čivut

ti brižnik bio, a švabi ti kruh pojeli; u luli sjedio, kroz kamiš noge pružio, a cielu godinu žedan bio. Ako l' pako danas pod stolom zaspiš, tada sretan bio kud hodio, dobio zaviek urlaub s dvostrukom plaćom i još svaki mjesec četiri akova vina culag i svaki dan pečenoga purana od komeša turopoljskoga. Živio!

Domaćinu.

Zdrav Ivane, krilo sokolovo! Svietlio ti se obraz medju ljudima, kako se svietli zviezda Danica medju zviezdama! Ti nas danas razgorio i nasavjetovao, a tebe gospodin Bog cieloga vieka nadario i nasporio, i pčelom i blagom, i volom i konjem, i vinogradom i maslinom, i svakim blagoslovom! Dao ti Bog, da barjak, koji si nam danas pred oči iznio i u srdce usadio, budeš pred nama nosio sto godina; i prvi kroz goru zapjevao, kad ti glas dodje, da ti je narod dušmane predobio! Zdrava, ostala družina, dao dragi Bog da vjetar tudjinski sjeme narodno iz vaše duše nikad ne ponese.

U čije se zdravlje vino pije,
Sve mu zdravo i veselo bilo!
Domaćine! sve u tvoje zdravlje,
Bog ti dao i sreću i zdravlje!

Domaćinu.

Moja gospodo!

Što ja prama našemu milome domaćinu osjećam, to se zaista odziva i u vašim srdcima, te mu dakle

ova zdravica ne će biti samo izrazom mojih osjećaja, nego nas svih. Bog neka dakle poživi njega i sve njegove mile i drage na mnogo ljeta! Bio nam vazda zdrav i sretan, bistre pameti i vesela srdca do velike starosti! Medju braćom i tudjom krajinom bio vazda svietla obraza i čestita glasa; a od Boga nam bio milovan i njegovan, kao što ga i mi svi milujemo i njegujemo, ne rad njegovih punih čaša, nego rad njegova dobra srdca; ne rad njegova puna stola, nego rad njegove svietle glave pune znanja i mudrosti; ne rad njegovih punih kesa, nego rad njegovih mnogih zasluga za rod i hrvatski dom svoj. Al da mnogo ne govorimo: bilo sve u dobar i u bolji čas svetčaru našemu; pomogao ga Bog i liepa božja slava. Živio!

Zahvalnica domaćinova.

Moja gospodo!

Ja Vam se svim, koji ste pili i izpili, srdačno zahvaljujem na zdravici, koju mi je napio i liepo izkitio naš vriedni prijatelj N. Na njegove mnoge i krasne želje opažam, da mi je vrlo drago, što se niesam u svom izboru prevario, te smo stekli poglavara, koji će znati, kako evo vidimo svakomu srdcu prozboriti i sve nas baš svojski zabaviti i razveseliti. Nu za to je i nama dvostruka dužnost, da ovakovoj glavi svaku poslušnost izkazujemo, pa stoga za dobar početak a još bolji primjer izpijam — kad je već u moje zdravlje — i u svoje grlo ovu čašicu s dubokom zahvalnošću vama svima, koji mi svoga prijateljstva sada ne uz-

kratiste, te mi ga — nadam se — i na dalje mnogo još godina zaista uzkratiti ne ćete! Živili!

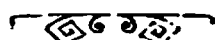

Domaćinu.

(Iz hrvatske Krajine).

Zdrav domaćine! koj si ovo vino točio. Rukom ružio a srcem veselio! Bog te sačuvao prtena ruba a strašiva druga, tobolca prazna, a gosta gladna, od zla dužnika, a sudca mitnika, od trstene planinke a od djevojke brkate, od objestna gosta a drvena mosta, od zla brata a tužice svata, od ajdučke osvete a kaludjerske kletve, od vlaha pijana a od Turčina gladna, nevjeste lajave a devojke ćelave, da Bog da! — Braća te ljubila; čaršija te vjerovala; sa sitim kusao, a s ćoravim blago dielio! Zdrav si! ako je i ova naša mala, za pare je kupovana, a ma tko je gradio, u nju prekrštenih nogu sjedio; a koliko je na njoj šari, onoliko ti Bog dao snaji, da se njima dičiš, kao nebo visinom, kao more dubinom, kao zec brzinom, kao lisica mudrinom, kao Gjurgjevdan listom i cvietom, kao kršćanin veselim božićem! A sad da si mi zdravo brate Šimune, ako što u čaši ostane! u tvoje orijaško rilo a u moje lakomo grlo, u moje sad proždiralo a rednja u tvoje žvalo! Kokoške ti pjevale, a kokoti jaja nosili! Punica te grebenima češljala, gdje te braća gledala! U kajmak zube polomio, a u slanini vilicu izčašio! Puška ti na kokoš pucala, a sablja ti od kupusa glave sjekla! Ženama pomagao kudelje presti, a djeci tavu grebsti! Od zime bobotao a od vrućine šobotao! Sa šupljom kašikom kusao, a brkljačom srkao! Tazbina te gonila,

a žena te branila! Na kobili jahao a na samaru sjedio. A što ću dalje no u svijeh zdravlje!

Odgovor na ovu gornju.

Zdravo, Petre, naš kutnji zete sijasete! Ti me čašom nazdravi, pa me prevari. Zdravicom me ne posluži, nego me jezikom zaduži! Kakvu čast činio, takvu i dočekao! Zdrav pijanče, lajavi jeziče! Majka te obukovala, a žena ti oružje za pas metala! Babe te ljubile i grlile, a nevjeste te kudeljom gonile! Djevojke gledao, a pred njima nazrelice bježao! Jaranice ti perčin ostrigle, a brke glavnjom osmudile! Krnje zube te uz kudjele pripjevale, a nevjeste te i djevojke pelengaćom nazivale! Tvoju ženu dvorio te joj drva nosio! Nosom žvakao, a zubima srkao! Kad spavao, očima gledao s desna babu Košnu s lijeva babu Gošnu, da ti nije krivo! Brke brijao a lacmanske gaće oblačio! U opancima sjeme ranio, a s kravama orao! Pa se oženio, namjerio se na ženu razpuštanicu, na pijanu i objestnu udovicu, na djevojku na usidjelicu ili nametnicu! A koju vjenčao, bila ti šira no dulja, najmanje od 100 oka, a sliepa u oba oka, za brk te vukla i po nosu tukla! Po dvoje ti djece u jedno ragjala! Sinovi ti u četvorim jedno jaje nosili, a kćeri ti bile po aršin duge a po dva široke! Sad da si mi zdravo! Dug ti vratih, od koga je, malo je, a za ovi put dosta je, prebimo kliju za baliju, komu je krivo na zdravlje mu bilo! Svi zdravo a ja s vama!

Napitnica.

Domaćin:

U veselju našem danas
Radosti je, braćo, dosti,
Al je prva radost za nas,
Što Slavjani svi su prosti.
Za to, dok smo živi mi,
Nek Slavjani žive svi!

Sbor:

Dok smo živi braćo mi,
Nek Slavjani žive svi!

Prvi Slavjan:

Od bieloga k crnom moru
Sladki čaj se pije svudi,
Za to bratski k razgovoru
Sin tih strana čaj mu nudi.
Pijte, braćo, dokle vri,
Nek Slavjani žive svi!

Sbor:

Pijte, braćo, dokle vri,
Nek Slavjani žive svi!
(Poslije svake kitice).

Drugi Slavjan:

U ravnicah Visle, Buga
Narod kriepi srce medom,
Za to sinak onih luga
Med gostima služi redom.
Pijte, braćo, dokle vri
Nek Slavjani žive svi!

Treći Slavjan:

Gdje Vutavu Laba grli
Tamo pivo cienu ima,

Za to česki sinak hrli
Njim napunit čaše svima.
Pijte, braćo, dokle vri,
Nek Slavjani žive svi!

Četvrti Slavjan:

Oko Save i Dunaja
Rujno vince srdca grije,
Za to sinak onih kraja
U čaše vam vino lije.
Pijte, braćo, dokle vri,
Nek Slavjani žive svi!

Domaćin:

Različno je naše piće,
Razdaljene zemlje naše
S tog potrebno uviek bit će,
Da nas bratska ljubav paše.
Za to dok smo živi mi,
Ljubimo se bratski svi!

Sbor:

Dok smo živi, braćo, mi,
Ljubimo se bratski svi!

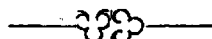
(P. Preradović).

Domaćinu

(iz Like).

Kućanine domaćine veselo nam stoj!
Nisu ovi gosti došli, da idu kući!
Već su ovi gosti došli da piju s tobom,
I da piju z' suda vino, od sto godinah,
I da jedu šaru koku, koja ne nese,
I pjetlića bez repića, koji ne pjeva,
I još k tomu pogačicu, triput sijanu.

Dobrodošlica gostu.

Nastolniče, nuder dosta
Hrvatskoga uspi vina,
Pozdravi nam mila gosta
A na ime vlastelina:
Dobro došlu gostu pij,
Da se znade, tko je čij!

Dobro došli u te dvore,
Gdje se ljubi dom, sloboda,
Hrvatski ti gdje no sbore
Družinčad nam i gospoda,
Gdje poštenjak drag je gost,
Bio mrs nam ili post.

Na dnu čaše evo zlata:
Ključeva ti ovih dvora,
Otvaraju svaka vrata,
Iste kapke svih prozorâ:
Slobodno ti amo doć
Svako doba dan i noć

Zašto iz nje ključić viri,
Što će srdce otvarati,
Da domaćin ruke širi,
Kad će tebe ugledati:
S toga mu se milo smij,
Punu čašu do dna pij!

Običaj je u nas stari,
Po svietu ljepšeg nema,
Da se onda peče, vari
Podvorbica svaka sprema:
Liepe ruke prostru stô,
Nose vino, krušac, sô.

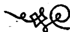
A dočekljiv goso nudi,
Nazdravlja ti svemu rodu

Tako bilo, vazda budi,
Svemu ljubav i slobodu.
Mili goste, tebi čast
I u domu svaka vlast!

Ali i ti, goste mili,
Ne povriedi običaja,
Gospodara ne razcvili,
Već vesel' se do sveg kraja.
Svake tuge, brige prost, —
Bud ugodljiv, mio gost!

Ta najbolji svoj je svomu,
Samo ljubav — ljubav hvata!
Uzdanik nam budi domu
Običaj je to Hrvatâ,
Njeg povriedit nije smjet',
A pogostljiv dan nam svet!

I. Trnski.

XIII. Gospodje i gospodjice.

Gospodjama.

Veleštovana družino!

Naš veliki pjesnik Marković u svojoj prekrasnoj drami »Karlo Drački« namjenjuje ženama častnu zadaću ovim uznositim riečima:

a kada pozli — ti si žena: ljubi!
a kad otešča — ti si žena: trpi!
a kad podivlja — ti si žena: blaži!

Divno izriče hvalu žene kratka rečenica umnoga Francuza Jouy a: Sans les femmes, le commencement de notre vie serait privé de secours, le miliue de plaisirs et la fin de consolation. (Hrvatski: Bez gospodja bio bi početak našega života bez pomoći, sredina bez užitka a konac bez utjehe). Istu misao opjevao je neumrli Byron upravo patetično u svome Sardanapalu:

Ne uteče
Prvi život žene zagrljaju
Prve rieči nauče vas usta njena
Prva vaša suza od nje utješena,
Zadnji uzdah u nje naručaju
Izdišete i t. d.

Evo što je u svietu žena! Našim pomoćnicama i utješnicama težkoga ovoga života dižem čašu kličući: Živile gospodje! Živile!

Zdravica gospodjici.

Kucaj brate! Nek se pije
Vino ima dobru žicu.
Oj u zdravlje! Al u čije!
Ja ću kazat napitnicu.

Bog poživi liepo diete
Pravu zdravu kćer hrvatsku!
Da mi braćo izpijete
A za moju ljubav bratsku!

Bog je liepo lice dao
Vašem sladkom milovanju,
Ne budi vam piti žao.
Hrdja ko ne pije za nju!

Bog joj dao zlatne prame,
Ko što ova zlatna kaplja;
Pijte za nju, pijte za me,
Nek se vječna sreća sklaplja.

Bog joj dao bistre oči,
Kao zviezde na nebesi,
Kao vince što se toči,
Ko proljetni plamni kresi.

A nada sve dušu ima
Moja vila plavokosa,
Što joj sjaje u njedrima
Kô u ruži božja rosa.

Nek se puna čaša krene,
Pijte redom braćo za to,
Pijte braćo i za mene
I za moje milo zlato!

(A. Šenoa).

Gospodjama.

Mili prijatelji!

Čitajući djela Felixa Dahna osobito mi se dojmi srdca preliepa pripoviedka pod naslovom: Ima li Bogova? Moral ove pripoviesti stoji u tom: »Ima li bogova, to ja ne znam; ali znam, ljudi ga nikada neće moći doseći. Pa velim, udar kladivom, zvuk gusala, vino i ljubav ženâ plaća su životu.

Čim da sporedim sjaj divnih ženskih očiju.

Pod njihovim sjajem, uzmiče sjaj kristala, miris prekrasne ruže, da, ista uzvišena liepota vječnih svjetionika zviezda i čuvstveno dirajući bliedi sjaj mjesečine. Iz očijuh im sjaje pravednost i nježno čuvstvo milosrdja, u njima se odsieva žarka ljubav, posestrima molitve i vjernost baštinica neba. Pa tko je jednom dobio stiskaj nježne ženske ružice taj ga ne zaboravlja lako a istom cjelov, ta slastna naslada, s koje se čovjeku grudi nekim sladkim žarom griju. Cjelov nije no iskra prirodjene ljubavi u kojoj čovjek kao novim životom oživi. To su čari koje nam podaje krasni spol a nema toga koji neće sa mnom kliknuti živio naš — hrvatski krasni spol! Živio!

Gospodjama.

Čito sam u starih knjiga,
Da je žena prava napast
I najljuća svietom briga,
Što muškarca može zapast:
Stvor prevejan, pecav, mitljiv,
Srdcem varav, licem blag,

Lukav, lažan, nezasitljiv,
Riečju: da je žena vrag.

Al i sviet je, slušah, podro
Živi pako! — što tu radit?
Je li mudro, je li dobro,
U paklu se s vragom vadit?
Gj'e si, da si, tako živi!
Ma i bila žena vrag,
Mi muškarci nismo krivi,
Da nam je taj vražić drag.

(A Šenoa).

Gospodjama.

Gospodo moja!

Dok se gospodje i gospodične po svoju zabavljaju, molim vas, da strpljivo saslušati izvolite ovo nekoliko rieči. — Jadna li nam života, kad bi nam sudjeno bilo obćiti samo sa mužkarcima. Da vazda i svuda gledamo same bradaše, cilindraše, kaputaše, čižmaše i sve te raznolike — aše. Doista kukavna i grozna života, da ne ima na svietu i drugoga spola, da ne ima krasotica, — naših žena! Naš život nalikovao bi: vrtu bez cvieća, noći bez zviezda, sobi bez pokućstva, operi bez glazbe, životu bez radosti! Nu pošto nam blaga sudba dosudi ženu na ovoj zemlji, da nam život sladi, da nam pomaže podnositi svaka dobra i zla, da nam napokon posiplje cviećem životnu stazu: stoga vas gospodo pozivljem, da izpraznite pune čaše na ime mužkih drugarica — naših gospodja i gospojica! Živile krasotice!

Poživi, Bože naše dike!

Poživi, Bože, naše dike,
Razvedri mila nježna lica
Života našeg tješilica,
Usliši svoje poslušnike!
  Da nam u taj kraj
  Sine sunca sjaj!

Poživi, Bože, naše drage,
Domoljubke da budu prave.
Od pete tja do liepe glave
Hrvatice nam pune snage!
  Da nam ponos taj
  Digne zavičaj!

Poživi, Bože, majke krasne,
Okrili moć im mila rieka,
Prosini ognjem slast im mlieka,
Pregnuće s njim da čedo sasne,
  Pa da u svet baj
  Padne naraštaj!

Poživi, Bože, mlade kćeri,
Božanstven glas im daj udieli,
Da pjesmi mi se rod veseli
O milja sreći, tvrdoj vjeri,
  Nek u domu tom,
  Bude pjesmi dom!

Poživi, Bože, duše liepe,
Dragotom cielom, snage svoje
Da uz nas vazda vjerne stoje,
I mlitave da bodre, kriepe,
  Nek im čar i kras
  Bude domu spas!

Poživi, Bože, kćer i drûgu,
Uljepšaj duhom njih krasotu,

Umnožaj marom njih dobrotu,
A nedaj na njih ljagi, rugu!
Nek vas čuje sviet
O toj slavi piet!

(I. Trnski).

Krasnom spolu.

Cienjeno društvo!

Ljubi rode jezik iznad svega
U njem živi, umiri za njega,

pjeva hrvatski velikan Preradović, ali naš krasni spol ne samo da ne ljubi svoj jezik već kao da ga prezire a naklapa — hrdjavo i kukavno njemštinom. Upoznaj sama sebe reče mudri Sokrat pa taj savjet može koristiti i njima, ne samo da upoznaju slabo srdce svoje i mlohavu ćud, nego da vide koliko grieše prama narodu svome dok ljube tudjinštinu, dok truju svojim kužnim dahom ovaj mladi i nedobudni narod, dok zadajivši tudjinštinom odgajaju mračnjake za izdajice svoga naroda. Rana je to u većine njih, koja im oko srdca gnjije pa mjesto da vidaju tu ranu i sam narod, one je zapuštaju na zlo svoje, dok ih ne otruje. Jao njima, osvetit će im se sama narav, osvetiti narod ove zemlje, čiji kruh jedu, a ponajgore osvetit će im se vlastiti sinovi, kad se osvieste.

Svaka zviezda svojim svjetlom sjeva
Svaka ptica svojim glasom pjeva,

veli pjesnik, pa za što se tudjiti za što li prezirati naš hrvatski jezik, koji se ponosno širi od Stambula do Kotora, od Crnoga do Jadranskog mora.

Tudj tudjinu, tebi tvoj doliči,
Tudji poštuj, a svojim se diči!

Mraz im na obraz, koje se tudjim diče a svoje preziru; takove niesu vriedne da nose ime svoga naroda, da gaze nogama svetu grudu zemlje, koja ih hrani ali doći će — ponavljam — vrijeme: narod će im suditi. Jao onima na kojim se ispuni pjesnikova »prošteno je svima, svima, samo nije izdajici« jer ne znači li izdavati narod, kad tudji otrovni dah širiš u još nepokvaren mlad narod. Žene su pozvate da sudjeluju u napredku naroda a ne da ga moralno ubijaju uvlačeći tudjinštinu. Pa nije li naš jezik divan kao tihi slavujev poj, kad zahladi ljetna večer, zar ne imamo u njem tako divne literature, da bi se veći narodi mogli s njom ponositi — pa ipak se sve to odbacuje a truje se duša i nada čitanjem kojekakvih Zola, Pol de Koka i njemačkih pokvarenih romana. Ali doći će vrieme kada će se uvjeriti, da ih je razliepljenost predaleko zavela, samo ako ne bude prekasno. Vidit će da bi nam narod bez jezika bio tielo bez mesa, narod bez djedova, bez imena i budućnosti.

Napijam umnim, vriednim i radnim gospojicama i gospodjama a to su naše prave Hrvatice. Živile!

XIV. Odbor i pjevači

Odboru.

Štovana gospodo!

Nezahvalnost najcrnije je djelo na svietu, a to bi dielo danas mi počinili, da se kod ove prilike ne sjetimo onih, koji su učinili, da smo se danas naužili ljepote, krasote, koje su nam napunile dušu riedkim užitkom. Na tom svemu imamo samo njima da zahvalimo to jest našemu revnomu odboru, koji je sve sile upro da se zabava u što dostojnijem toku provede i da što ljepša bude, a to su svojim marom i trudom postigli. Pribavili su nam zaista podpun užitak. Nije to tako lako, kako se obično misli. Stoji to doista truda one koji ga ulažu jer je sve za nas a ne za njih. Poznata je ona nepobitna istina: družtvu užitak a sav trud odboru. Naš slavni odbor požrtvovno se brinuo ne štedeći vremena ni truda, za to kao znak da mi njihove velike zasluge cieniti znamo kucnimo se punom čašicom rujna vinca i izpijmo ga kličući živio naš odbor! Živio!

Odzdrav člana odbora.

Veleštovano družtvo!

U ime svojih drugova kao i u ime svoje najljepše se zahvaljujem na napitoj zdravici. Rieči priznanja vrlo su nas razveselile, kojima ste naš neznatni mar ocienili. Niesmo samo mi, nego svi svojim sudjelovanjem pa i svaki pojedini od nas, radeći što je najviše mogao, priskrbili da je naš podhvat uspjehom osiguran. Srdačno svima hvaleći kličem: Živili!

Pjevačima.

Stovana gospodo!

Pjevači su budne čete,
Pjesme što im svietom lete.
Munje su i gromovi.

Pjevač i kralj — obojica se dižu iznad ljudstva. Kralj vlada narodima, pjevač srdcem naroda. Osobito u nas Hrvata pjesme narodnih pjevača jedne su sa glasom narodnim. Pjevač pjeva, što narod sav osjeća i misli i za to njegove pjesme odjekuju narodom kao munje i gromovi kao da su se i rodile u srdcu njegovu. Narodne pjesme po C. Cantu najvjernija su slika jednoga naroda, odsiev njegovih krieposti i mana, mjerilo njegova izobraženja, u njemu su nacrtane sve radostne i žalostne slike prošlosti, sadašnosti i budućnosti. One su po Herderu knjigoshrana narodne povjestnice. Pjesničtvo ljubi više vedro nebo, čistu i tihašnu zraku

blaga sunca, rodna polja, zelene brežuljke, nego li puste magle i led. Jugoslavenske pokrajine zaista to uživaju u obilju; diče se vedrinom neba, tihim povjetarcem, zelenim poljanama, razkošnim bregovima, mirnim riekama: niesu bez planina, koje ih hrane, ni bez mora, koje ih pere i hladi. Obdareni naravju zanesoše se Hrvati i Srbi za narodnom pjesmom. Krepka u naravi, slobodna i mila u govoru, blagoćudna duha, milosrdnog srca, navjestnica zviezda blage uljudnosti – hrvatska pjesma sve spline u jednu rieč: život je ljubav a ljubav pjesništvo. Najmilija zabava našega naroda je pjesma, ona mu je utješnica biede i budilica na život, spominjanje poviesti, prošaste slave. Gnjezdo narodne pjesme su krševiti predjeli domovine hrvatske, gdje sliepci pjevaju uz gusle nekadanju slavu i sjaj narodnih velikana. Nema pojedincu veće slave nego da vječito živi po pjesmama u uspomeni svoga naroda. Blago, časti sve je ništa — do slave u pjesmi. Poznato je iz »Čengić-age« ono mjesto:

Ja sam junak to će pjesma rieti
K tom će cilju svi ko žrtva pasti.

Svaki Hrvat sa zanosom sluša pjevače kad pjevaju pjesmu o slavi doma — osvetnicu stoljetnih jada. Naši pjevači kao budna četa uzplamtila je u nama uspomenu slavne prošlosti hrvatske i nadu bolje budućnosti. Neka im bude naša najtoplija zahvala a dao Bog da nas mnogo puta pjesmom obodre na rad za rod i otadžbinu. Živili pjevači!

Pjevaču.

Štovana gospodo!

Slušajući skladan, divotni piev našega N. od milja mi zastrepi čitavo biće a videći oko sebe ushićene slušače sjetih se liepih stihova nikad neprežaljenoga Šenoe:

Sudbine krute kad ti spregne sila
I tvoga srdca presuši se česma,
Zapjevni rode, rastiće ti krila
I živo srdce otvorit će pjesma.
Ta pjesma naša, pjesma Hrvatica
Veselo kličuć, javljajući tugu,
Ta pjesma naša kao rajska ptica
U hrvatskom što skladno pjeva lugu,
Junake slavne ta nam pjesma stvori
S njom »u boj« srčuć, zatočnik se bori.
Iz ove pjesme vječna ljubav pline
Uz pjesmu majka čedo k srdcu vine.
Uz ovu pjesmu rastu krila rodu,
Uz ovu pjesmu steći ćeš slobodu;
Ta pjesma uči, što je dobro pravo
Pred pjesmom mora poniknuti djavo.
Ta pjesma kojom ječi dol i gora
Od istoka je našem rodu zora.

Eto što je za nas Hrvate pjesma. Naš pjevač, koji nas je njom kao nektarom opojio i ojunačio, zaslužuje našu zahvalnost. Milina je slušati pjesmu kad se pjeva onako čuvstveno kao naš N. Dižući čaše kliknimo: živio pjevač!

Pjevačici.

Grčka priča pripovieda, kako su u staro doba živjele na otocima glasovite ljepotice Sirene, koje bi svojim

čarobnim pjevanjem prolazeće mornare i putnike tako očarale, da bi im od milja stinula krv u žilama, od presenećenja bi zaostali a one bi ih tada upropastile. Mislim da i naša slavna pjevačica ako i nije prestigla a ono je dostigla pjevanje Sirena ali tom razlikom što nijednoga nas nije upropastila već nam uznїela dušu i srdce koliko svojim divotnim pjevanjem toliko čarom svoje osobe. Živila!

XV. Zastupnicima raznih zvanja.

Učenjaku.

Poštovano družtvo!

Ima li šta ljepšega, divnijega i uzvišenijega na tom bielom svietu nego je umjetnost! Carstvo njeno nije časovito, prolazno nego vječno i vjekovito. Djela čovječijih ruku ništi i obara vrieme, ali djela uma, toga svesilnika, koji prodire i otkriva koprene u koje je narav svoje sile svila, koji prodire u utrobu zemaljsku i diže se pod nebeske visine, penje se na zviezde, mjesec i sunce, ona, gospodo, niesu podvrgnuta rubu vremena. Vama prosvjetitelji, nosonoše vječne luči, duguje neizrecivu hvalu cieli rod ljudski: vi ga oplemenjujete, vi ga uzdižete u više sfere, s kojih promatra ovaj sviet sasvim drugim okom. Blago vama i stoput blago, koji ste se posvetili tomu uzvišenom zvanju, te ste svećenici u hramu božice umjetnosti. Takova svećenika grlimo mi danas u našem kolu. Istraživanju istine, napredku znanosti posvetio je svoj život. Može li biti plemenitije svrhe životu ljudskom! Koliko je nepoznatih nam zakona pronašao, koliko je toga otkrio i na vidjelo iznjeo. Na vjenčima slave ime njegovo spava, mladež se kriepi i nasladjuje njegovim znanjem, što ga crpe iz vrela njegovih spisa, koja odišu

pravom mudrošću i temeljitim znanjem. Neka kliknu složno svećeniku umjetnosti: Živio!

Pjesniku.

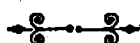
Prijatelji!

Ma da se je ovaj sviet silno izopačio, ma da nema više vjere i poštenja, ljubavi ni odanosti, iskrenosti i pravoga prijateljskoga mara, ma da je božica pravednosti zemlju već davno ostavila: ipak žarko sunce tako milo sije na svodu plavetnoga neba, ipak sitna kiša napaja žednu zemlju, ipak se dobra ptičica miloglasnom svojom pjesmicom javlja. Još i sada se hitra ševa diže nebu pod oblake, prikazujući vječnom stvorcu svoje pjesmice; još i sada gluši sitni slavulj svojim milopojem dol i lug. Tako se i ti vrli pjesniče dižeš iz potištenosti, iz kala svietskoga: pjesma ti miljenica, pjesma ti utjeha, pjesma ti obraz i ogledalo duše, pjesma izljev osjećaja. Hrvatske te vile svojim mliekom odhranile, hrvatske ti javor gusle darovale, da pjevaš iz čisto hrvatskoga srdca. I odužuješ se svojim posestrimama. U ovo žalostno vrieme, gdje se sve urotilo proti našoj miloj domovini, gdje se odasvuda sakupljaju crni, tmasti oblaci, da sav svoj bies, sve svoje munje i gromove na nju saspu: ti nas ipak znaš uzdići i oduševiti prestavljajući nam sjajnu budućnost, ako budemo harni sinovi svoje domovine.

Kolikim idealizmom, kolikom plemenitošću odišu tvoje pjesme! Čas teku sitno kao sitni potočić kroz šarene livade; u duši ti šume kao pjev slavulja, kao

da osjećaš miris pramaljetnoga cvieća; čas opet grme kao biesni potok, koji ruši i obara sve, što mu na put stane; kroz uši ti prozuje strašni časovi, kao da slušaš glas i vapaj pradjedova: ustaj hrvatski sine, osvjesti se, probudi se, već je čaša puna i prepuna! Ne sramoti otaca svojih, da im se kosti u grobnom muku ne prevrću; ne gazi svetinja, što ti ih oni ostaviše krvlju zapečaćene. Sjeti se što si i ko si. Sjeti se pradjedova svojih: Zrinski — Frankopana, Jurišića, i drugih (Nabroje se znatnija djela pjesnikova). To je biser naše književnosti, to su djela, koja će sjati, dok je zadnjeg Hrvata: pa i kad zadnjeg nestane, tvoj će se duh kriliti nad ostancima mukotrpnog naroda, jer ga ljubiš, jer ga na srcu nosiš kao najsvetiji amanet. Hrvat si — pjesnik si, pa šta da čovjek više traži od smrtnika. Bog dao da se ispune želje i ideje tvoje, da ugledamo u onom slavlju našu milu domovinu, kakovu si on u svojoj mašti umišlja.

Prijatelji dižite čaše u zdravlje našega pjesnika. Ubrao još mnogo i mnogo neumrlih lovorika, dizao se sve do veće i veće visine a pjesme mu tekle iz srdca kao srebropjeni čisti potočić iz grudijuh majke zemlje. Živio pjesnik, Hrvat i rodoljub. Živio!

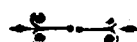
Sviraču.

Štovana gospodo!

Pripovieda se o grčkom pjevaču Orfeju, da je tako divno znao u liru udarat, da se je isto kamenje micalo. Time su fantastični Grci hotjeli samo iztaknuti kolika je moć i sila glazbe.

Da se u toj priči krije mnogo istine, to nam je živi svjedok naš štovani N. N.

Skladno valovje zvukova, što ih on proizvadja, prodiru nam duboko u srdce i dušu: oni su kadri i kamen srdce umekšati i raznježiti. Čuvstva koja su u srdcu već odavna zamrla, on ih znade probuditi i živim plamom razplamtiti, da se razgore do najvećeg oduševljenja. Nadnaravnom nekom moći vladaš nama, dižeš nas do nebesnih visina, uronjuješ nam misli u carstvo sjena, u carstvo pokojnika. Podignimo daklen ovu čašu i kliknimo našem vrlom sviraču (pjevaču) Živio!

Predstavljaču.

Moja gospodo!

Vi ste danas već mnogomu nazdravili, i to baš ljudski. Ja bi jednom podviknuo, da živi, koji je već više puta umro. Zdravica je namienjena mužu, koji do duše kod svetiljke radi, ali je zato obnašao i najveće časti, dapače je sjedio i na priestolju vladalačkom. Kadkada je najumiljatiji čovjek, drugda opet največi zločinac; jednom rieči, takova osoba, koju bi trebalo nakomice potvoriti. To je muž samostalan, svoj, pa ipak kadkada sluša šaput takove osobe, koja duboko stoji izpod njegove časti. To je čovjek, koji svaki dan samo na to misli, kako će nas objesiti i zavarati. Taj vam je već jednom i ljubovcu si otrovao, otca svoga dao zatvoriti u buturnicu, a Bog zna, koliko li ljudi bodežem na drugi sviet opravio. Ta čestita duša nalazi se u našoj sredini, njemu imamo zahvaliti za krasne

časove ove večeri. To vam je gosp. N. N. član našega kazališta. Otvorimo mu stezaljnik naših čustva i podastrimo sve sprave zahvalnosti iz komorice našega srdca. Pokrenimo gromove naših glasova. Njemu na čast spustimo ovu čašu u podno pozornice veleći: Živio!

Vojniku.

Cienjeni prijatelju!

Oslobodi nas gospodine od kuge, glada i vojske, čujemo često vapaj pobožnih ljudi. U istinu gospodo moja, rat spada medju najveće zlo na svietu. Ali kada neprijatelj na dom navali, kada ruši i uništuje, što je čovjeku najmilije: mirno ognjište i svetinje njegove, onda je rat, onda je krvavi boj sveta i presveta dužnost svakoga rodoljuba. Za domovinu mrieti kolika je slast, pjeva naš Marković: Tko za dom padne, taj ne umire, taj živi na vieke, u pjesmi, u spomeni svojih zemljaka. Tko se ne divi Zrinskom i Jurišiću? Može li biti šta uzvišenije, šta divnije nego kad život svoj prinesemo kao žrtvu na oltar otačbine. Starom Spartancu i Rimljaninu bio je rat najveća zabava. U rat su išli veselo kao na pir, pjevajući davorije Bogu Martu, koji je zaštitnik rata.

Pa čedo toga starog Boga Marta imademo eto u našoj sredini. On je posvetio svoj život najplemenitijoj svrhi, da brani našu državu od neprijatelja, da nam čuva zlatnu slobodu. Imade li gospodo moja šta vriednijega na svietu od slobode? Zalud blago, zalud raskoš, to sve skupa ništa nije, kada se ne sunčaš na suncu

zlatne slobode. U našoj je sredini onaj, koji ne ljubi svoje domovine samo riečju, nego koji će i krvlju svoju ljubav zasvjedočiti. Danas bi se na žalost moglo mnogom i mnogom doviknuti: Prazne rieči vjetar nosi, a djela se ištu pri potrebi. Ali naš prijatelj ne ljubi samo bojne davorije, njemu je mila i vesela pjesma u čast Bogu Bachu; on ljubi zveket mačeva, ali ga veseli i zveket čašica, punih rumenike vinca, on ne zadaje samo dušmanima rana, on ih zadaje i našim djevojkama, ali on ih zna i najbolje zacieliti.

Dignimo ovu čašicu u zdravlje našega vriednoga N. N. Bio na strah i užas našim vragovima, na diku i ponos junačkih pradjedova i na radost svojih prijatelja. Živio!

Liječniku.

Velecienjena gospodo!

Medju najveće nesreće u ljudskom rodu pripada bolest. Pred njezinim imenom strepi nam i dršće tielo, jer je bolest često predteča najveće i jedine neoborive sile u svemiru t. j. smrti, o kojoj pjeva neumrli naš Preradović:

Svi stvorovi, svi su tvoje roblje,
Svi prostori samo tvoje groblje
U svemiru svud tvoj mori dah!

Smrt je posvudna, hladna, vječna, okrutna i nepromjenljiva. Liečnici su oni dobrotvori, koji nam blaže i olakoćuju boli a često i odvraćaju ledenu kosu smrti od naše glave. Evo i u našoj sredini takova dobro-

tvora. Priticati u pomoć bolestnicima, svoj vlastiti život stavljati na kocku a da spasi život bratu svojemu, bližnjemu svojemu, to je gospodo, velika žrtva. Pa s kolikom požrtvovnošću naš štovani gosp. dr. N. njeguje bolestnike, kako se trsi i nastoji, da im produži ono, što je iznad svega čovjeku najmilije — život. On je pripravan u po gluhe noći kao i u po biela dana pružiti svoju ruku pomoćnicu! Može se podičiti, da s upjehom vrši svoje sveto zvanje, jer si je prisvojio uz teoretično i praktično znanje i vještinu. Još se nikada nije na nj potužio bolestnik. Mogao bi mi tko ironički doviknuti: bolestnik ne, a ni oni, koji su uz sav liek ostavili život. Proti tomu se ogradjujem onom latinskom poslovicom; »contra vim mortis non est medicamen in hortis« što bi u hrvatskom od prilike značilo: proti smrti nema lieka. Naš prijatelj g. dr. N. N. točno i savjestno vrši dužnosti svoga visokoga zvanja a dao Bog da bi još i dugo vršio! Živio!

Knjižaru

Štovana gospodo!

»Kupi si mudrost«, reče neki stari mudrac. A gdje se kupuje mudrost? Jamačno on nije mogao ništa drugoga misliti nego: »Hajde knjižaru i kupi si knjigu». Valja da je bio taj mudrac i sam knjižar. Nije li to liepo zanimanje, mudrošću trgovati i njome cieli sviet obskrbljivati? Kako mora istom onaj mudar biti, kod koga je mudrost u tako velikom broju i zalihi nagomilana. Veli se, istina Bog, da slastičari ne podnose i ne vole

sladkih stvari. Da se to ne može u istom smislu reći o knjižarima, živim nam je primjerom naš štovani g. N. N. Koliko je puta dokazao, kako podpuno stvari shvaća, koliko se je puta iztakao svojim praktičnim znanjem a uz to i svojim plemenitim srdcem. Vele da je Lord Byron glasoviti svjetski pjesnik jednom rekao: Barabba bijaše knjižarom! Byronu se divimo kao pjesniku ali njegov sud in propria causa (u vlastitom interesu) nije mjerodavan. Knjižaru, koji cieli sviet s toliko duha, mudrosti, dosjetaka znade razveseliti, koji nam znade svojim knjigama toliko gorkih časova svladati, koji toliko širi i razprostranjuje znanost, umjetnost, tehniku, jednom riečju sve stečevine ljudskoga uma, knjižaru i vriednom članu tih ljudi našem štovanom gospodinu N. N. dignimo u zdravlje čašicu i kliknimo mu iz dna duše: Živio!

Rataru.

Ele braćo! ovu čašu praznimo u zdravlje našemu prijanu N. Bog mu udielio milost, da mu usjev bude tako čist, kao što je sunašce čisto a plodan i obilan, kao nebrojene zviezde na nebu.

XVI. Obće zdravice.

Kojemu drago članu družtva.

Moć je vinu velika i divna
Razigra se, razplamti se grud;
Ali kadkad znade bit' i kivna
Razjari se mržnja — prezir hud.

Kada brblja jezik bez prestanka,
Kad na jedan deset brblja mah;
Brbljali bi do bijela danka
Da nejmade krotitelja sna.

Redaju se zdravice bez reda
Nazdravlja se stoput svaki gost:
Teku rieči rek bi ko iz meda
A kad tamo govor prazan — prost.

Šumi žamor sa žamorom vika
Grmine kletva — uvriedljiva rieč;
Jedan kima — drugi opet psika
Eto vraga i belaja već.

Nazdravica nek mi bude kratka:
Prijatelju sretan bio viek;
Vina čaša nek ti vazda sladka
U njoj našo ljutim ranam liek.

Štogod želiš sve ti se stvorilo
Rosio te božji blagoslov;
Živo bilo drago ti i milo
Marom ti se okitio krov. Živio!

(Tugomir-Hrvat Bošnjak).

Onima koji su nazdravljali.

Mili gosti!

Danas je gospodo moja i štovane gospoje, toliko nazdravica držano, da bi za me najveća sramota bila, ako ne bih i ja jedne držao. Koga da nazdravim? — Čitav se red nazdravica izredao! Mene nesretnika! Ha sunu mi vrlo dobra misao u glavu! Šta bih bilo ako ja nazdravim svima, koji su dosele zdravice držali? Dobra misao! A la bonheur!

Dajte braćo, dižte čaše
Neka živi što je naše.

Prijatelji koji su nazdravljali, uviek sretni, zadovoljni bili! Živili!

Cielom svietu.

Prijatelji!

Sve su dosadanje nazdravice bile upravljene i namienjene pojedinim ličnostima. Ne smiemo se gubiti u pojedinosti. Danas vlada svietom kosmopolizam. Mi upoznajemo, da su svi ljudi braća, da svi imaju ista prava i povlastice, da smo svi potekli iz jednog počela, je li to počelo bio Adam i Eva, je li možda majmun ili Bog zna što, ne ću sada da razpravljam. I sam okrutni rimski car Nero nastojao je i želio da se svi ljudi medjusobno združe, dapače da postanu svi ljudi jedno. Nekom zgodom izrazi tu vruću svoju želju, da bi svi imali jedan vrat, da ga jednim udarcem

oštre sablje presieče. Engleski pjesnik Lord Byron pjeva u svom »Don Juanu«: E kad bi sve liepe djevojke jedna usta imale, da ih sve na jedanput poljubim. Ja želim moji prijatelji, da se sada sa svima ljudima kucnem i bratinstvo pijem. U zanešenosti svojoj grlim i ljubim cieli sviet i iz dna srdca kličem: Živio cieli vasioni sviet. Živio, Živio, Živio!

Napitnica budućnosti.

Dajte mi čašu, vrije mi krv,
Čudno mi igraju žile;
U srcu mojem vije se crv,
Glavom se vitlaju vile.
Pjevajte, braćo, veselo pijte,
Gladite čelo, ljudski se smijte;
Tko bi si nevoljom glavu još tro?
Biti će dobro, nije vam zlo,
U srdcu mojem šapće mi crv:
Dajte mi čašu, vrije mi krv!

Tužne zar gusle? Baci ih ća,
Dosta je bilo opiela;
Istina prava javi se sva,
Nije crna, što biela.
Vesele zviezde nebom se kreću,
Priroda nosi sigurnu sreću:
Gdje je taj djavo, gdje je taj div,
Moguć oborit zakon nam živ?
Nema ga, nema šapće nam crv,
Dajte mi čašu, vrije mi krv!

Licem nek plane vedar mi smieh!
Prava je brate milota,
Kako se lažcu nadimlje mieh;
Kako se praćka i mota

Proroka krivih pomamna smjesa,
Jerbo im pravda kolibu stresa,
Kobi jer odbi strahotni hip,
Stisnuv ih ljuto u nemili škrip,
Pamet im toči zdvojnosti crv.
Dajte mi čašu, igra mi krv!

Igra mi krv i plamti mi grud,
Vjerujem i ja u boga;
Doć će na vraga strahotan sud,
Odbit će oba mu roga.
Skutrit se mora zloradi djavo,
Pravo će biti to, što je pravo;
Andjeli s nama slavit će pir,
Slavit slobodu, sreću i mir;
A što je čovjek, ne će bit strv:
Dajte mi čašu, igra mi krv!

Znam, da ću dosta rano još mriet,
Ali mi ne klone nada,
Iz srdca niče krasan nam cviet,
Djeca nam junačka mlada,
Njih će bar minut starinska kletva
Njima će dozriet obilna žetva.
To me veseli, vidite to,
Vjerujte, djeci ne će biti zlo:
Čovjek će biti, sad što je crv,
Slobodnim srdcem igrat će krv.

(A. Šenoa).

* * *

Vince je teklo
Nama je reklo:
Pijte me, pijte
Dobri junaci,
Mene će biti
A vas bit' ne će;
Ali će biti
Tko će me piti.

(Narodna pjesma).

Uz srebrnu čašu.

Dižimo braćo, čaše nam pune,
Pune ko srdca ljubavi naša;
Neka nam pjesma gromorna mune,
Neka zaori zveket nam čaša.
Srebrna kupo! mojoj u ruci
Zvekni ko mili s tambure zvuci,
Mjesto uz žice zvuke uz tvoje
Danas mi duša veselo poje.
Srebrna čašo! uz tebe rado
Pjesmu si vije srdce mi mlado.

Tebe mi čašo namrli djedi;
Svjetli mi spomen tamnih vjekova,
Mnogi te junak izpio siedi,
Ti mi razgrija bezbroj gostova.
Veselo danas kolaj mi štolom
Čujte me, braćo, gorom i dolom!
Neka se ori do na kraj svieta:
»Živila naša Hrvatska sveta!«
Srebrna čašo! uz tebe rado
Pjesmu si vije srdce mi mlado.

Zeleni vienci gora nas kruže,
Srebrom nam zvone rieke i vrela.
Djevice naše bajne su ruže,
Plamene duše, vedra nam čela.
Liepa je, liepa Hrvatska naša —
Al što mi sjetno zazvoni čaša?
Tebi je jao, majčice sveta,
Kraljevska tvoja kruna oteta.
Srebrna čašo! uz tebe rado
Pjesmu si vije srce mi mlado.

Tudjin ti ote ures tvoj zlati,
Kraljevska majko kud ćeš bez krune?
Stani mi čašo! čujte Hrvati:
Pjevajmo pjesme duše iz pune,
Pjesma je svaka zviezdica mila,

Biserna sjaja, laganih krila,
Splest ćemo zvjezdam vienac pjesama
Neka sja majci zlatnih vrt pramâ!
Srebrna čašo! uz tebe rado
Pjesmu si vije srdce mi mlado.

(J. Kamenar).

U zdravlje tebi.

Puna srdca, pune čaše
Kucni zlato!
Sreća, zdravlje neka ti je
Bogom dato!

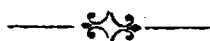
Kucni dušo, čistim srdcem,
Vinom čistim:
Nikad više kucat ne ćeš
Žarom istim!

Tek jedared u godini
Proljet vlada;
Jedanput se samo ljube
Srca mlada.

Ljubimo se srdce moje,
Dok je doba,
Nek nas s ovom čašom mine
Žića zloba.

U zdravlje ja tebi pijem
Pij ti meni:
Života nam nek se nada
Viek zeleni.

(H. Badalić).

Ciena našemu vinu.

— — — — — — — — — — — — —

Mislim na te, sladka domovino,
I na sladko žarko tvoje vino:
U njem život' u njem ljubav prava,
U njem nebo, u njem pjesma glasna
U njem ponos, u njem stara slava,
U njem smjelost, u njem miso jasna
Liek starosti, veselje mladosti
Sviedok naše gostoljubivosti.
A vi braćo u hrvatskom kraju
Pjevajte mi pjesme kolom mile,
Pjeni vino, — bistre kapi sjaju,
Lete šale, — cvatu misli čile.
Spomente se zdrav'com vaših sina
U daljini kojim nije vina.
Pijte mjerom, da budete budni,
Kadno dušman ide u pohode;
Pijte smjelo, da mi niste trudni,
Da nam loze novu slavu rode.
Pijte smierno dar božanski vrući
Pijte mudro, kako Mirza uči.

Slava vina.

Ko što iskra prahu
Sve razvija sile:
I vince junaku
Sve potrese žile;

Ugrije mu krvcu
Razžari mu grudi;
Te k srdčanom djelu
Silno ga probudi.

S tog je Marko nako
Nemilice pio,

Da b' nakićen vina
Bolji junak bio.

Slava vinu daklen
Porad moći take,
Sokolilo uviek
Naše nam junake.

(J. Sundečić).

Zdravica.

Dragi moji plemenitaši i plemenitašice i si drugi poštuvani ljudi, kmeti i kmetice, kaj ste se je dostojali baš pri ovem stolu i v ove poštene hiže skup zebrati, posluhnete kaj im vezdaj zeštrbejnkati hoćem, želim i vender prištrbejnknul budem.

Med nami i baš vu naše sredine nahaja se človek jeden, kaj već za se, nas i domovinu, je tega dosti vre pojesti i fala bogu, njim i blaženoj devenici, dosti popiti je mogel, pak baš i vezdaj vu ove prilične prilike, tulikajše si svoje požirake male zmočiti i kalafonijom namazati želi.

Zato baš mi se vazdaj zdigavlje moja ruka desna i vu njoj baš ova gubica, pak velim: Da bi nam gospon Bog dostojal poživiti vendar našega pravega i poštenoga baš pajdaša gospona N. N., a da se pak ova pajsja dretica nebu sama po ovemu čalarnomu i ničemurnemu svetu kopitati dostojati je morala, anda naj bi ga gospon bog poživil i finom i fajn žejnskom pucom, gospum frajlicom baš na njegove strajnke, leve, (desne) (ili poprek) sedeće N. N. na onogo i onogo let, a će moreju bogme i za navek, Amen!

Zahvalnica.

Od strajnke meni podelene pajdašice gospe frajlice meni podelene hižne i čez celo živlenje pajdašice, gospe frajlice N. N. se lepo cifrasto zafalujem, ovak ponizno govoreći: faljen budi Jezuš Kristuš, i vender se zafalujem, kak bi kurtasti maček rep vu višak zdignuti je mogel, kak bi jastrebarski trumbentaši na dalekö, širökö i porazdalekö zatrumbentati mogli, kak su draganičajnski gumbi jeden od drugoga na razdalekö razdeleni, kak su Samoborci šuplega lonca punili, dok je pun postal, a Varaždinci črnega bika prali dok je bel postal, vender kak je baš od ovud i od ovega stola vugla, do savskoga mosta, gdje su se vu se dob nekakvi betežni, oliti francuzki ludi tukli, onda vender, kak je od onud, čez celu savsku cestu, onda čez vilicu, dugu vulicu, jurjevsku i mlinsku cestu baš veli do Šestin, i pak od onud ravno baš veli, do vene venogovoga, gospodina grofa Kumerljinovoga grada, pak od onud prek sih grebeni do Medvedjega, a zovega pak furt i furt gore više, do kapelice setega Japöka (štucne) (naj oprostiju em mi se podrigava) od onud pak čez se brege, potoke i zvirajnke, do veli, venö venogovoga brega, gde se je baš na spičku gamistrat zagrebački jeden tornjiček v luft zazidati je zmislil, i kak je na spičku venö venogovoga tornjička rajndlek jeden gor postavljen, i kak se s venö venogovoga rajndlička na respetljin dalekö v Zagorje vidi, i kak se ze Zagorja pak nazaj v respetljin vidi, i vender kak je poleg venö venogovog tornjića bukva vu višak zrasti mogla, i kak na spičku venö venogove bukve veverica sedi, i kak je ze spička venö venogovoga repa visoko v zrak

skočiti mogla, tak se lepo cifrasto zafalujem, ovak ponizno govoreć: faljen budi Jezuš Kristuš.

Kam sto, tam to, kam tri tam ti, stisni se ničemurna, peklejnska duša, nuter naj zleti.

NB. Kod zahvalnice vrlo mnogo efekta čini, ako se više puta i na markiranim mjestima štucne, ili kako Zagorac veli »podrigne«.

Zahvalnica.

Liepe, cifraste po svih kutih raztepene i devet kurtastih mačkov repom zažmeknjene zahvalnice, kakti od strane mê, tak i od strane meni podelene i po meni povolno prijete gospe frajlice N. N., ovak pobožno govoreć: Pondelek je prvi danek, torek je zatorek, sreda mičuda, četrtek batafija, petek sviletek, subota je zadnji dan tad se babe časte, v nedelu je sve selo veselo! Zvonček nebeski zazvoni mi, da se i meni rajska vrata odpreju, da i ova kupica vu me vlezne, kam sto, tam to, kam tri, tam ti; stisni se moja siromašna duša, ar će te sad oluja popariti (pije). Falen budi Ježuš Kristuš!

Zahvalnica.

Lijepa moja, izabrana i častbena gospodo! E, baš vam hvala na onijem izrazima, kojima me obasuste kod današnje častbene prilike . . . Mili mi se vaše veselje kod ove moje pune trpeze, koju, da oprostite, gotovo kao kurjaci čistite; godi mi vaša ljubav do mojijeh

čutura i flaša, punijeh silne rumenike, za kojima čeznete kao kornjače za vodicom ladnom; lagodno mi je srcu, kad slušam vaše lijepe i umješne razgovore i zdravice, kojima izlijevate vaša čuvstvovanja spram mene, gostoprimca vašeg. Eh, pa lijepo je to, pa hvala vama častbene ljudine! Bog vama i meni davô, nek nam pomogne sveti Pavo, da se počastimo svedjer zdravo i pravo, kô što sada, tako i vazda. Evala, pa hvala! Amin, da bog da!

XVII. Na badnji dan.

Na badnji dan.

Gospodo! Sastasmo se eto u liepoj kiti kod vriednog domaćine, da veseli dočekamo dvanaesti sat, kad će se naroditi naš Spasitelj. Svuda veselje danas vlada. Gospodari ogledavaju svoje bačve u pivnicah, te izabiru one, u kojih se starina valja, da jih probodu vinskom pipom: nek teče vince sladko u čiste »srabljivce« i flaše, nek se znade, da je blizu dan veselja i radosti! Gospodarice očistiše već odojke, purane i guske, da si njimi družina omasti brade, nek se znade, čija je kuća mastna! Orehnjače, makovnjače i druge kolače već su pospremile u izbu, pa će jim sutra riesiti stol — neka bude svega, zato je božič! Gospodo, hajde da sada nazdravimo zdravicu našemu vriednomu domaćini, koji je eto baš po starom hrvatskom običaju napunio svoju čvrstu trpezu, te nas pozvao ovamo, da se s njime naužijemo svega obilja, neka nam poživi kao sokol sivi još mnogo godinica, da uzmognemo zajedno s njime još dugo veseli hrliti k »ponoćki« i klicati: »Narodi nam se kralj nebeski«. Amen!

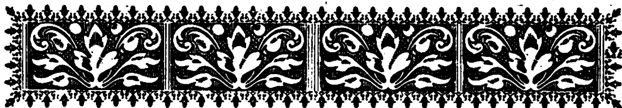
—⁂—

Na badnji dan.

Slavno društvo! Kuda goder okom krenem, svuda vidim vesela i rumena lica. A što je uzrok tomu veselju

i rumenilu? Zar nas pali žar čarnih očiju naše ljubezne domaćice? Da, žarke su! Možda nam razžariše lica traci iskrena zadovoljstva našega domaćine, koj nas toli veselo motri oko svoga stola? Da, biti će i to! Ili doprinaša rumenilu našem odsjev koričasto pečena purana, koji se pred nama žari? Da, zamamljiv je! Možda nas razpaljuju vatrene iskrice rumena vinca, koje toli gladko teče niz naša grla? Da, divno je! I čarne oči i zadovoljstvo i žar purana i vatrene iskrice, sve nas to veseli i razblažuje; al najvećim uzrokom radosti naše jest misao, da se približuje čas, kad će se roditi naš Spasitelj, te kad ćemo veseli i radostni zapjevati divnu onu pjesmu: Narodi nam se kralj nebeski! S toga ja nazdravljam zdravicu onomu članu našega družtva, koj će prvi o ponoći viknuti: »Gospodo, polnoć je, narodi se kralj nebeski!« A zahvalit će se taj član na zdravici onda, kad se svi vratimo s polnoćke, te nastavimo još koje vrieme ovdje naše veselje . . . Da Bog da sretno!

XVIII. Božić.

Domaćin nazdravlja.

(Iz Boke Kotorske).

Zdravi ste djeco! Da pijemo u liepu slavu božju, a u vaslavu današnjega rodjenja Kristova, pa u slavu sv. Trojice i u vaslavu sv. Bogorodice! Mi Božić slavili po zakonu rišćanskome a on nas pomogao i od zla branio, da Bog da! Pod našim se šljemenom muške glave radjale i ženile, a djevojke udavale. Svak nas milovao, a dušman nikad ne naudio, da Bog da! Sad svi zdravo i ja s vami!

Polaznikova zdravica.

Napijam brate domaćine u tvoje zdravlje, za tvoj žitak i užitak, život i dobro zdravlje, pa u zdravlje tvojih sinova i sinovica, unuka i omladaka, neka vas jaki Bog i današnji božić mnogo i za dugo u svakoj sreći pridrži. Dičio se s tvojim porodom kao Danica na vedru nebu, i kitio slavom i ponosom kao gora s Gjugjevdanom a perivoj s ružom i bosiljem da Bog da! Koji god rad radio, oda zla se branio, niko ti ne naudio. Dušmaninu se s puškom u ruci i s oštrom ćordom junački branio a nikad kapom u ruci ne umolio

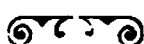
nego ti pod nogama bili kao konju čavli i podkovi a ljudi te-štimavali da Bog da! Izpod svoga visokoga i jakoga šljemena iznosio dvadeset i četiri sretnja šjemena, tvojim volovima orao a tvoji sinovi sijali. Pod jarko sunce pred oračima i kopačima domaća šjemena iznosio a milostnom se Bogu molio da Bog da! Plugo ti širom gonilo a raonik s mirom u dubinu ronio te ti se okretalo iztočnom i zapadnom. Od neba ti rosio, a od zemlje rodilo; bilo ti u klasu klasato, a u busu busato, u struku trsnato a u gumnu rpato; u ambaru mnogo a u ruci hajer i berićet, da dieliš voljnu i nevoljnu da Bog da! Svakoga na tvoju poštenu sofru dočekivao, punanu je spravljao, pred ljudma postavljao, nikad ti u ruci ne presušilo a najviše sebi ostavio. Ko godj ti za sofrom sjedio i blagovao, svaki se sitan i dovoljan dizao govoreći »kò nas je častio, Bog mu samosedmo nasporio, i da Bog prosti, ko nas gosti« da Bog da! Kako ovi božić zdravo i veselo proslavio, da Bog da i u napried za mnogo godina u boljemu biću, a u manjemu griju; a sad zdrav si mi!

Domaćin u zdravlje polaznikovo.

Zdrav kume Jovaše moj davni i sretnji polazniče! Veliki Bog i današnji božić udielio, da budeš u dobri i sretnji čas za moju kuću jutros došao, i svaka rieč koja je iz tvojih usta sad iztekla kod gospoda se Boga stekla a ne porekla! Bože daj, da te do naše duboke starosti ljubimo kao kruh i vino, jedan drugoga pohodeći kao sretni i čestiti, nikad se ne omrazili nego se milostnom Bogu molili, pribranih se ljudi držali, a dušu

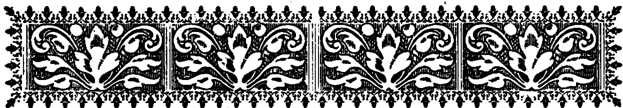
čistu pred Bogom ponieli. I ja ne znam dalje no nam Bože daj zdravlje! (Iza ove zdravice sliedi gatanje u pleću).

Na božić.

Što se ono muče pije vino?
Nije ovo vino ukradeno,
No za skupe novce kupovano;
Niti ga je koza-bara dala
No junačka kuka i motika. —
Domaćine na tvoje poštenje,
Vazda pio svedj se veselio,
I Kristovo rodjenje slavio
S kumovima i prijateljima,
Amen Bože da bi tako bilo!

XIX Na staru godinu.

Na staru godinu.

(Prije ponoći).

Štovani prijatelji i drugovi!!

Još nekoliko sati, i ura će naviestiti da se opet jedna godinica izgubila u neizmjernom moru bezkrajne vječnosti. Ne znamo, što nam nova godina u svom krilu nosi, ne znamo čim će nas darivati, a u stanju niesmo odgrnuti koprene, što visi pred tamnom budućnosti. Jedino to nam u ovom času mora pred očima lebdjeti kao sveta, nepobitna istina: što minuti mora, minuti će; što obstati mora, obstati će; što se dogoditi mora, dogoditi će se.

Nova se godina pred nama krili tamna i neizvjestna, te se zato i obraćamo mislima samo na staru godinu, ona nam je živo u duši i pameti urezana, kao kakova ogromna i tajinstvena slika, puna groznih i krasnih prizora. Gospodo moja! Rekoh krasnih i groznih prizora. I to je istina. Doživjeli smo ove godine mnogo liepih i ugodnih časova no mnogo više i više težkih, gorkih i neugodnih. Ali junačka je podnositi. Ne smije čovjek za to duhom klonuti, nego odvažnim i smjelim korakom ići u suprot budućnosti. Veselim okom dočekujmo novu godinu nosila što mu drago. Jedno oko

puno veselja velika je blagodat božja. Vedro čelo prkosi burnom nasrtaju raznih nevolja i tuga. Ne smiemo smatrati tako zlim, kako nam se pričinja. Ta nije tako zlo na ovom svietu, kako si čovjek umišlja. Ali radost i veselje neda se odružiti od družtva. A da je tomu tako to ste vi svi gospodo, koji ste se večeras sabrali, potvrdili. Ova moja zdravica ide radosti i družtvu. Živila nova godina!

Na staru godinu.

Preštimana moja gospodo! Anda vu morje vekivečno prešlo je pak jedno leto srećno! Nut človek premisli, bil mlad, oli star, bil hmajni, aliti pak dobri, kak ti se je godilo vu tom letu? Kaj si zla, al dobra včinil? Kam su te dopelala tvoja svakojačka harcuvanja i naopačna zdelovanja? Premisli, pak se zdehni: Fala bogu, da je sve dobro prešlo, da se kotači mojega mišljenja visu zmešali, da vura vu mojem srcu još dobro tuče, pak da sapa vu mojih prsah gladko zdihuje, a ne pišči! Svi mi, kak vidim, koji smo ovde zbrani i na veselje pozvani, još čvrsto stojimo, pak se smrti ne bojimo; kaj je staro i slabo naj ide kam mora iti, kak bu goder moralo otiti i to staro leto v morje vekivečno, gde ga bu morski pes pojel i ž njim sva jednoletna človečanska harcuvanja vništil i zbrisal iz sveta . . . Hajda anda, da onak kak se šika pripravimo staro leto na smrt, da mu bude lepše vmreti; pak kak smo za celoga njegvoga življenja znali biti većkrat veseli, tak budimo danas na dan njegve smrti žalostni. Zgrabimo anda kupice v ruke, zaplačimo jako, pak kad

nam bude od plača vrúće postalo, nagnimo kupice, zlijmo vince v požirake, pogasimo ž njim vrućinu, naj ide i vino tam gde je vekivečna žedja. Amen!

Na staru godínu.

Gospodo moja! Danas je najstariji dan života ove godine. Smrt joj je za vratom, te jedva čeka sgodan čas, da ju ščepa i strovali u bezkrajni ponor, odkuda jōj nikad više ni traga, ni glasa . . . Samo pučki naši povjestničari znati će ju poslie nekoliko novih godina ponovno na vidik iznieti, te iz nje prepisati sve istinite i neistinite dogodjaje, kojima će se naši potomci okoristiti! Stara će otići, a mi ćemo, ako bog dade i sreća junačka, dočekati novu godinu — a ovoj odrpanoj starici, koja je kako tako proturala 12 mjeseci svoga života, prirediti sjajni sprovod, gdje će imati posla svi »pompes funebres« ovoga svieta! Da nas pako ne slomi žalost na razstanku s njome, budi nam ti, mili domaćine, u pomoći, te nam ne krati onih ljekovitih kapljica vinske trte, koje će nas ojačiti u u našoj velikoj boli i spremiti u krilo mira i pokoja . . . S toga tebi na zdravlje izpijam ja i svi tvoji vriedni gostovi čašicu žarke rumenike, pa ti želim, da ti se sve bačve, koje još od prazne utrobe zievaju u tvojoj pivnici, do godine izpune, a tako bivalo svake godine po sve vieke vjekova. Amen!

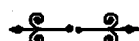

XX. Na novu godinu.

Na novu godinu.

Gospodo moja! Ne ima tomu dugo što je prošla stara godina, a eto, moja gospodo, svanu nam danas nova — kao nova haljinica, gospodo moja, mlada — kao mlada djevojčica, moja gospodo, nježna — kao nježna golubica, gospodo moja, a čista — kao bistra vodica, moja gospodo! — Gospodo moja! Kako da ju ljepše pozdravimo, nego stalnom odlukom, da ćemo ju, moja gospodo, ovakovu očuvati, pa nikada niti trunkom, gospodo moja, zla okaljati. Hm! moja gospodo, težka li doista obećanja, nu ako je, gospodo moja, ikako moguće, treba ga održati Treba se, moja gospodo, čuvati svih nepodobština mladenačkih, mužkih i staračkih; treba se, gospodo moja, braniti preobilna jela, a osobito, moja gospodo, pila, kao što tó mi ovdje, gospodo moja, danas činimo, pak ćemo samo tako dugo piti, dok nam, gospodo moja, ne bude dosta; treba jednom rieči, moja gospodo, poći pravim putem, a nikada krivudati, jer bi, gospodo moja, mogli krivudajuć kamo zakasniti, a onda moja gospodo, s bogom čast — jerbo je gost, koji na čast kasno dolazi, uviek, gospodo moja, prikraćen . . . I ja sam, gospodo moja, danas malo krivudao, pa ponešto zakasnio u ovo, moja gospodo, veselo družtvo, al ja ću, gospodo moja, na-

stojati, da vas na skoro dostignem i da se, moja gospodo, pokažem vriednim vašega, gospodo moja, štovanja .... Gospodo moja! Dižem ovu čašu i želim svima skupa sretnu novu godinu, a najpače, moja gospodo, tebi dragi domaćine i tvojoj vriednoj svojti, jer si ti, gospodo moja, vriedan, da ti nova godina sretna bude, pošto znadeš, moja gospodo, upotriebiti svaku sgodu, da nas, gospodo moja, ugostiš kako valja. Dakle: ex moja gospodo, bog živi, gospodo moja, našega dičnoga domaćinu na tom mladom ljetu! Ego dixi, gospodo moja!

Kada udara dvanaest sati.

Mili prijatelji!

Eto, gospodo moja, izdahnula je stara godina, razplinula se već u prošlost, a mjesto nje stupa nova, a s njom i nova sreća, novi život. Držite čaše s veseljem i radošću, s punim čašama pozdravimo i dočekajmo novu godinu. Qui bene cepit, dimidium facti habet (tko dobro počne, pola diela ima) veli latinac. Mi smo dobro započeli novu godinu a nadamo se, da ćemo je bolje dovršiti, te ne samo ovu, nego još mnogo i mnogo novih godina. Kliknimo gospodo moja Živila nova godina i sto puta živila!

Poslie ponoći.

Gospodo moja!

Na krilih težkih uzdisaja i gorkoga plača odplovila je eto stara godina u nepovrat. Nije vriedna prošla

godina da joj držimo kakovo pogrebno slovo. Medjutim to bi bila zadaća svećenikova, ali minula godina bila je tako zločesta, da nije zaslužila crkvenog pogreba. Gospodo moja! Latinska poslovica veli: de mortuis nihil nisi bene t. j. o mrtvacima moramo samo dobro govoriti. Ali ja bi rada vidjeti onoga, koji bi o minuloj godini, koje smo se hvala Bogu riešili, mogao štogod dobra reći. Nesretna i crna je to godina bila i ostala od kolievke do motike, hoću reći, od prvoga nastupka do zadnjega svršetka. Ne ću, da nabrajam svih zala, koje nam je doniela, jer bi se otegnulo do sv. tri kralja. Sjetite se, koliko smo, jada i nevolje mi sami preturili. Koliko je štete naniela našim seljacima! S početka se pokazala blaga i prijazna. Siečanj, veljača i ožujak bili su krasni i divni kao maj, nije bilo sniega, nije bilo mraza, a usjevi izazvani blagim dahom toploga sunca, proklijali, zazelenili se i velebno probujali. Ali tek u travnju skide krinku, dodjoše hladni mrazovi, uništiše cvatove, a što je preostalo, pozobaše silni vjetrovi i tuča. Sjetva bila loša i hrdjava, vinogradi opustošeni i poharani. Mjesto rujnoga vina, malo da se ne potopismo u vodi.

Niti na političkom polju nije bilo bolje. Ali neću da politiziram, osobito večeras. Politička pjesma je dosadna i odurna! Gospodo moja! Šta će biti od novorodjenčeta kakovo će mjesto zauzeti u javnom životu, to samo bogovi znadu, to leži u skutu njihove sveznalosti; pa niti njima možda nije sva sudbina poznata i javna: ali ja se čvrsto nadam, da nova godina ne će biti gora od stare. Dapače velika nada budi mi se u duši, da će nova godina okajati sve zloće i nesreće, što ih je stara naniela. Dignimo gospodo, čaše

i izpimo ih na grobu stare godine 18 . . a novu čašu dopraćenu radošću i nadom nad kolievkom nove godine. Doniela ona spas, blagoslov nama, našoj miloj domovini i cielom čovječanstvu. Živila nova godina!

Na novu godinu.

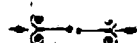
Mili gosti!

Evo, gospodo moja, stupili smo danas u novu godinu i novi život. Duša se čovječija pretvori ovim danom u more raznih misli i osjećaja. Koliko ih se lani veselilo nastupu nove godine, a sada ih krije crna zemlja, hladni grob. Koliko ih lani plivalo u slasti i lasti u kolu obitelji, rodjaka i prijatelja, a sada sami samcati snivaju vječni san ili udaljeni od svojih uzdišu za domaćim ognjištem. Sve je na svietu miena: iza radosti dolazi žalost; iza nade i sladkih utjeha očaj i zdvojnost. Kada je cvieće u najljepšem cvatu odkine ga ili ruka čovječija ili mu silna bura stabljike prelomi te klone šareni cviet, uvene i odpadne. Isto je to i s našim životom. U naporu snage i zdravlja nadodje mala bolest: ako se pomuti, mjesto rumenila i crvenila oblije lice blieda koprena, ruka klone, noga klone te od prijašnjega zdravlja, jedva se tragovi vide.

Ali gospodo moja, to su sve stare i poznate istine. Kada bi čovjek uviek na to mislio, ogorčio bi mu se sasvim ovaj, i ovako pregorki boravak na tom bielom svietu. Ima na svietu dosta liepih časova. Jošte sije žarko sunce, jošte se smieši modro nebo, jošte se oglašuje u gaju drobni slavulj, jošte cvate šarno cvieće.

Pa ako ima tko na srdcu rana, izliečiti će mu ih vrieme, taj najbolji liečnik. Veselimo se da smo dočekali novo ljeto. Podprašio nam svevišnji još mnogo i mnogo sretnih godina. Cviećem nam dani cvalí, odienuli se vječnim pramaljećem. Na putu našega života zamienile tuge i jadikovke, razliegale se samo pjesme radostnice. Sreća nas pratila u svakom poslu, u svakom radu i podhvatu. Izpunile se svima želje, koje svakomu pojedincu na srdcu najviše leže.

Dignimo čaše, veselimo se i radujmo se, jer je i onako cio život, cio sviet, samo sanak liep. Živila nova godina!

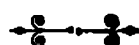

Na novu godinu.

(Iz Boke Kotorske i Hercegovine).

Zdravo da si mi brate —, — —! Završili, da Bog da, staru godinu sretno i čestito, a sutrašnja nam nova i sretnija osvanula i svakom nas srećom i berićetom podarila, sa svakim nas sjemenom obogatila a najviše s muškiem glavama, da Bog da! Vazda se kao dva rodjena brata ljubili i milovali, Bogu se molili i on nam pomogao te naše sinove i omladke nakon naše smrti čestite i u ljubavi ostavili, i nitko im ne naudio! Pa što ću benetati dalje, no u sviju vas zdravlje a u moje grlo; i zdrav Osmane, ako što u bardaku ostane!

Ogranulo jarko sunce, iza planine,
Obasjalo vasi sv'jet, brda, doline;
To ne bilo jarko sunce iza planine
No veseli bio danak nove godine . . .

Na novu godinu.

Preštimana i zebrana gospoda! Na tom mladom letu veselimo se! Najprvić se budemo svi skupa zahvalili gospodinu Bogu, kaj nam je dal doživeti novo leto vu zdravju i veselju i vu svem obilju. Hvala mu i dika budi! Drugoč pak hvala našemu ljubljenomu domaćini i njegovoj punoj pivnici, kaj bumo mogli biti pri njem prav veseli i djedjerni, onak kak se to šika za poštene ljude; a tretić hvala tulikajše i našoj kuharici, koja je pod komandom naše poštovane domaćice nakuhala i napekla svake fele jušnatoga, mesnatoga i meljnatoga dugovarja, s kojim budemo baš po volji ugodili našim zvedljivim želudcem. Zdignimo onda svi pune kupice v rukah, pak predi neg se ozbiljno primemo ovoga dugovanja, pod kojim se naš stol zvija, poželimo našim dragim domarom i njih celoj pajdašiji sretno novo leto, da jim bu leto celo sve selo veselo, a i mi svi da ž njimi vu poštuvanju i slogi većkrat ovak pobožno i u strahu božjem koju kupicu vinčeka strusimo i koji komad pečenčice potrošimo. Daj Bog da bi tak navek bilo, kak je danas, na tom mladom letu, svega obilja! A vezda kak smo rekli, tak naj bu. Vun! —

XXI. Ples.

Pozdrav plesačima.

Veleštovane gospodje i gospodo! Slavno družtvo!

U mjesto . . . zahvaljujem se najtoplije, što ste se u tako velikom broju sakupili i kličem vam dobro došli! u ove razsvietljene prostorije, koje su danas posvećeni veseloj muzi Terpsihori. U sumornim dnevima ovog današnjega života ova večer neka bude ubavom oazom, u kojoj će se srdce i um okriepiti, osvježiti i razblažiti. Ples je istina sa mnogo strana osudjen. Smješno! Poznato je, da je naš hrvatski narod od viekova obljubio svoj ples — kolo i nema ljepše slave za mlado srdce, nego kad u kolu zaplesati može obuhvativši ubavu djevojku oko tanana pasa. Pa kad je tako naš narod ocienio ples ni mi ga kao ljubitelji svoga naroda ne smiemo odnemariti. Kako da čovjek odnemari ples, kada iste zviezde godine na godine oko sunca plešu? Mnogi je od nas doživio da mu se sve u glavi vrtilo i plesalo. No igra li mnogi čovjek onako, kako njegova mila ženica gudi, podložnici onako plešu, kako njihov poglavar sviri. Za to plešimo i igrajmo danas, što nas noge nose, a jadi i dnevne nevolje neka se utope u valovju skladne svirke.

U kolo se družbo mila,
Ko je zdrav i mlad;

Od veselja rastu krila
  Divan sviet je sad!

Ko je voljan ajde samo
  Hitro, braćo, svi:
Skokni amo, skokni tamo
  Vruća krv dok vri!

Svirka svira, sve se trese
  Daj se hvataj tuj
Igraj dok ne prolije se
  Nebom zore ruj!

(Tugomir Hrvat-Bošnjak).

Otvarajući ples želim da se svatko po volji naPleše i pozabavi.

U kolo!

U kolo se Hrvatice,
Od Bojane pa do Drave!
Zuje sitne tamburice,
U kolo se kćerke slave . . .
Neka seka seku svine
  Na mladjahne grudi:
Čeda jedne domovine
Nek i jedna ljubav prati,
Nek u srdcu zanos budi
  Hrvatska nam mati.

U kolo se, Hrvatice
Sudba nas je razstavljala
Kroz vjekove nemilice,
Seka seke ne poznala:
Ali sada danak sviće
  Sve se iz sna budi,

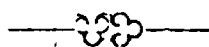
Bit će žarkog dana — bit će,
Svaka sila za vremena,
Poniknut će zlobni ljudi
  Nestalo im sjena! —

U kolo se, Hrvatice,
Pružite si ruke biele:
Eto zuje sitne žice
U kolo se, mlade, smjele!
Um vam bistar, vedro čelo,
  Misli plemenite.
Žarke grudi, srdce vedro
Za dom kuca, za dom bije,
U kolo se jele vite
  Nek se pjesma vije:

Čuvaj, bože, domovinu
Hrvatsku nam majku milu:
Svu sjedini u jedninu
Dindušmansku satri silu;
Kriepi, bože rodoljube,
  Koji za dom rade,
Neka volje ne izgube
Na braniku prava svetih
Oj utaži boli, jade
  Nasilja osveti . . .

U kolo se Hrvatice,
Od Bojane pa do Drave!
Zuje sitne tamburice
U kolo se kćerke slave!
Bud' te ponos domu, rodu,
  Jerbo do vas stoji
Da stečemo mir, slobodu,
Osjetlamo sebi lice,
Da budemo sami svoji
  Napried Hrvatice!

(Tugomir Hrvat Bošnjak).

XXII. U raznim prigodama.

Kod dogotavljanja kuće.

Mili prijatelji i graditelji!

»Svoja kućica svoja slobodica« veli liepo mili naš hrvatski narod, pa zaista pojam ove liepe poslovice podpuno razumijemo. Srdce nam je zadovoljno, oči nam sjevaju od sreće i veselja, jer evo dovodimo djelo kraju. Stajalo nas je svijuh skupa dosta muke ali sva ta muka sladka je, jer vidimo gdje je već postavljena posljednja opeka na krov naše kuće, na kom se ponosno vije zelena grana okićena hrvatskim trobojnicama. To je kao simbol nade, da će ova kuća biti pravi hrvatski dom, u komu će se širiti božica Slobode a poštena hrvatska duša naći milo zaklonište. Na koncu zahvaljujem se svima učestnicima pri ovoj gradnji a na njihovo zdravlje neka se kapi puna čaša. Živili!

Pri povratku iz kupelji.

Mili gosti!

Dižem čašu veselo da nazdravim prijatelju, što se sretno iz kupelji povratio i od bolesti oporavio. Bolest javlja se i u samoj prirodi; ona spada u niz onih ve-

likih nevolja i tegoba, s kojima je skopčana kobna borba u ljudskom životu. Poznato je, da je više puta i jedan trenutak dovoljan, da rieši dobro ili zlo u cieloj porodici. Osili li zao duh, to je u stanju, da za jedan trenutak upropasti svu sreću, koja bješe poštena tekovina tolikih mučnih godina. Tako je i našem prijatelju prietila opasnost, otrovala ga sudbina bolešću — ali ćemu da se sa sudbinom prepirem, kad je milostivo nebo njen udarac osujetilo i spasilo miloga nam druga. Kad se sjetimo, da nesreća brzo dodje hvalimo Bogu i onoj kupelji u kojoj je naš prijatelj stekao opet svoje zdravlje. Što kupelj, što njegova gvozdena strpljivost — pobiedile su. Ovako zdrava a k tomu sretna ga živio Bog na mnogaja ljeta! Živio!

XXIII. Družtva.

Govor kod utemeljenja kakova družtva.

Štovana gospodo!

Kud god u našem kulturnom životu svrnemo okom, nailazimo na veličanstvena djela, kojih za cielo ne bi bilo, kad bi pojedinac čovjek morao da ih sam obavi. Po svud u svietu morà da vlada nekaki sklad, nekako ujedinjenje naših sila. Bez toga ujedinjenja zalud bismo pitali za veliku prosvjetu, zà mnoga divotna djela današnjeg vremena. Sav ljudski rod i sve njegovo djelovanje temelji se jedino na skladu njegovih sila; taj sklad je temelj, na kom se gradi sva kolika zgrada civilizacije ovog svieta; na tom temelju od godine do godine ona se sve to većma širi, raste, buji i cvjeta.

Više ruku može
Više kad se slože,
Više braće skupa
Dalje napried stupa!

Tako veli Preradović! Pa u istinu, ni najmanje sitnice ne može jedan čovjek da sam izvede. Eto kruh, kojim se svaki dan hranimo, kroz tolike i tolike ruke prodje prije, nego ga možemo za jelo upotriebiti. Seljak mora da ore, sije, a kad usjev nikne mora žeti a zatim vrieći. Ali to još nije kruh. Koliko posla imade

mlinar, dok samelje to žito i od gotova brašna pekar tek miesi i peče hljeb. No kako bi seljak orao, da nema pluga, kako bi žeo da nema srpa, a kako bi mlinar mlio i pekar peko, da nema za to potrębnih stvari? Nuždan dakle uvjet ljudskom obstanku jest družtvo. Da je Franklin za se zadržao tajnu, kako oduzimlje moć gromovima, a Stefenson da je na papiru imao lokomotive, trebali bismo mnogo i mnogo stoljeća, dok bi se dovili do ove visine zvanja i prosvjete, na kojoj smo sada. Sam Spasitelj tražio je ljude, pomoćju kojih da širi svjetlo vjere kršćanske. Bez družbe, bez ujedinjenja bili bismo Diogeni, svaki u svojoj bačvi i ne znajući jedan za drugoga, bili bismo mukotrpni Robinsoni svaki na svom otoku.

Ta spoznaja druževne potrebe utire si sve to većma put i na najlakši način izlazi posvuda na javu. Duh današnjeg vremena učinio je, da su družtva danas u tolikom cvietu. Gdje se nadje stanoviti broj osoba, koji imadu iste težnje i isti cilj, slože se u družtvo u čvrstom uvjerenju, da jedan, imao on bog zna koliko sile, može malo postići, dok ujedinjenjem tih sila može se doći do divnih rezultata u svakom obziru.

I mi mili prijatelji, u opravdanoj namjeri odlučismo, da osnujemo družtvo (sad valja spomenuti svrhu družtva i povod koji je pospješio njegovo otvorenje).

Broj naših članova doduše još je neznatan, ali se nadamo, da će od dana do dana biti sve to veći i mi ćemo u to sve svoje sile uložiti. Svaki od nas neka radi prema svrsi družtva i prema svojim silamà, a u krugu svojih znanaca naći će valjda i podpore i novih članova. Budimo miroljubivi i složni a ni najmanje opori. Mnienja i želje svoje podredjujmo volji ve-

ćine i točno izvršivajmo naloge upravnog tiela. Svi budimo jedna duša i oduševljujmo se za sve, što je dobro i koristno po nas a sveti vez prijateljstva neka sve članove ovoga družtva čvrsto medjusobno spaja.

U to ime kličem: Naše družtvo N . . . . raslo, uspjevalo i cvalo, vivat, crescat, floreat. Živilo družtvo N . . . !

Na godišnjicu utemeljenja družtva.

Cienjeni drugovi!

Današnji dan pruža članovima ovoga družtva sgodu, da dadu oduška svojoj radosti i veselju, za to valja da ga i svečano sprovedemo. Ponajprije sjetiti ćemo se onih malenih, onih neznatnih početaka, iz kojih se razvilo ovo družtvo. Kad je pred . . . . godina stupilo u život trebalo je osobite požrtvovnosti, a da smo se mogli nadati, da će iz njeg nešto valjana biti. Najveća za to zasluga mimo ostale članove ovoga družtva ide članove upravnoga tiela, koji su upravo materinom njegom nastojali i bdili nad što većim napredkom. Drugo je ona slast, ono ugodno čuvstvo, koje nas snalazi gledeći krasan plod naših mukâ, naših napora, gledeći ovo miljenče, kako je zauzelo odlično mjesto u javnosti. Treće je pak, što ću kazati, gospodo, a to je, da nàs taj dan u buduće ima sjećati, kako ćemo uviek imati raditi prama svrsi družtva. U duhu družtva djelujmo i radimo, pod družtvenim stjegom vojujmo i utirimo put pred svietom. »Biće dobro, mičimo se samo« tako veli pjesnik. — Pružimo si dakle ruke,

dižimo čaše pa radimo dalje za naše družtvo uzajamno, vjerno i s uspjehom! Živilo nam družtvo N . . . !

Kod predaje barjaka.

Gospodo!

Gospodje i gospodjice ovoga grada, gojeći vazda plemenite osjećaje spram ovoga družtva, i cieneći njegove zasluge, hoće da se oduže za sve one užitke, kojima ih je ono obdarilo i da dadu vidljivi znak svoje harnosti. U kasnijim decenijama s ponosom ćemo se sjećati te sgode, sjećat ćemo se današnjeg dana u komu smo stekli toliko povjerenja ovoga grada. Kako je naše družtvo svojim djelovanjem uhvatilo čvrsti koren i da tako kažem, na juriš osvojilo srdca stanovnika ovoga grada, lako je pojmljivo, zašto su se štovane gospodje i gospodjice složile, da ovomu družtvu posvete barjak. Evo vam ga a s njim i ovih mojih želja. Pod tim barjakom neka ovo družtvo raste i cvjeta; pod njim neka se radjaju sve kolike krieposti a ponajprije ljubav i vjernost prama miloj nam domovini!

Zahvala gospodjama za darovani barjak.

Mili prijatelji!

Ozbiljan i radostan čas svanu članovom ovoga družtva: — ozbiljan, jer nas sjeća naših dužnosti; — radostan, jer se u njem zrcali priznanje cieloga ovoga

grada. Dobar glas našega družtva prešao je uzke svoje granice, u kojima se do sad kretao i kao zamamljiv i opojni kakav miris očarao je svu svoju okolicu. U ovaj čas izpunjena je naša želja, koja je nikla već u zarodu samoga družtva. Barjak ovaj jest jasna luč, koja razsvjetljuje puteve našemu radu, on je duša našega družtva.

Stoga ćemo i mi naći izraza naše osobite zahvalnosti prema odličnim gospodjama. Današnji svečani čin neka nas živo sjeća divnih rieči iz Tassa: Hoćeš li izvjestno da znadeš što se dolikuje, pitaj plemenite gospodje! Tako i vi, štovani drugovi, imajte to vazda na umu; pa i u kasnije dane, kada starost razastre nad vama svoju moćnu ruku sjećajte se s ponosom i ushitom ovog trenutka. Hvala! Od srdca Hvala!

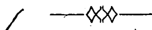

Predsjedniku družtva.

Cienjeni prijatelji i drugovi!

Naše družtvo od godine do godine sve to ljepše uspieva i raste, pa mislim da neće biti s gorega, ako se kod ovoga veselog sastanka sa zadovoljstvom obazremo na naše stečevine. Ako smo dosele s tolikim uspjehom radili, da se podičiti možemo, da smo ovakom prilikom uživali čast i ugled našega grada, to u prvom redu ide zasluga našega predsjednika, koji je uviek sve učinio, što se učiniti moglo, koji je poput kormilara vještom svojom rukom upravljao ovim družtvom. Njegovomu požrtvovnomu i blagoslovnomu radu valja da zahvalimo, što ovo družtvo sastoji od takovih ele-

menata, kojima je pred očima samo probitak i ugled družtveni. Jedina nam se samo jošte želja namiče, a ta je da bi današnji predsjednik dugo i dugo bio na čelu našem družtvu, pa uvjeren, da i Vi svi gojite istu želju, molim Vas dižite svoje čaše a u zdravlje našeg poštovanog predsjednika! Živio!

Zahvala začastnog člana kojega družtva.

Visoko štovani predsjedniče! Cienjeni drugovi!

Osobita mi je čast i veselje, što me je to odlično družtvo imenovalo počastnim članom. Za to odlikovanje, koje doista u veliko cienim, usudjujem se, da vam izrazim najveću svoju hvalu. Budite uvjereni, da sam već odprije svu svoju pozornost svraćao na djelovanje poštenog družtva. Njegove ću plemenite ciljeve po vlastitoj svrsi i nadalje unapredjivati; a osobito ću biti zadovoljan, ako ono podje i dalje istom stazom, kojom je dosada stupalo; družtvo cvalo a slava mu se orila daleko širom mile domovine Hrvatske! Živilo društvo N . . . !

XXIV. Umjetnost.

U glasbenom zavodu.

Oj glasbo, djevo, tebi slava,
Kojeg si roda ti,
Od tebe, neba kćerko prava
Pod suncem ljepše ni.

Sve duše tebi slavu poju:
Goniš nam brigâ bies
Uspavan budiš i u voju
Božanskih misli kries.

U ovo par stihova naše krasne pjesme obilježuje umjetnik Ilijašević glasbu, koja se iz duše naše vine kako on kaže u zlatnih zviezda kraj. Jer glasba, ako iole imaš malo veselja za nju, djeluje tako, da ti u obće na svietu milije zabave nema. Pa kada slušaš one krasne glasbotvorine našega divnoga i neumrloga Lisinskoga, upravo moraš še diviti toj umjetnosti, tomu daru nebeskomu, koga je Bog dao, da se čovjek s jedne strane raduje i veseli a s druge opet da zaboravi na sve nemile sgode, koje mu u životu dolaze. Obično se kaže: »Najljepši dar božji je glasba«, kojoj je i sam djavo neprijateljem, jer s njom razćeraš sve zle misli. A vragu se to ni malo ne svidja. Glasba je najdragocieniji dar! kajde oživotvore tekst, one proćeruju duh nesloge, jednom rieči glasba je najmilija i

najobljubljenija zabava u svakom ljudskom družtvu Glasba je neka radost za raztrešena čovjeka, jer ova umiri mu srdce, osvježi ga i na novo preporodi. Pa tko ikakovo glasbalo svira, taj se može ponositi kao liečnik svih ljudskih neprilika! Mladež neka vazda uči glasbu, jer ih ova usavršuje, čini otmjenijim ljudima. Pa tko glasbu ne štuje, toga ja nikako ne cienim. Jer glasba je neki izvanredni dar Višnjega. Što da više o tomu krasnom daru božjemu govorim? Već mili prijatelji dignite čašice i izkapite, pa hvalite i nastojte da se naša mladež što više u glasbi usavrši. Glasba neka živi!!

XXV. Vatrogasci.

Vatrogascima.

Velecienjeno družtvo!

Koliko se čovjek veseli, kad dočuje u ratno doba, da su naši vojnici neprijatelja pobjedili. Doduše nije zanimiv i ugodan to korak, što ga ovaki vojnik činiti mora, već se drži i držati se mora gesla: »Za Kralja i za dom«. Onda ne gleda kuda i kamo će dospjeti, već napred . . . . . Pa kod pobjede koja slava? Isto tako gospodo moja, pripada, reko bi još i veća slava svakoga vatrogasca, koji se žrtvuje za svoga susjeda, iz neprilike ga spasi, desi li ga nesreća vatre. Svaka čast vatrogascu, on nam današnji dan mnogo doprinaša braneći nas od požara, spasavajuć naš život i naš imetak. Ne mogu na ino već dižem čašicu i kličem: Bog poživi vatrogasce! Živili!

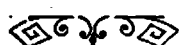

Zapovjedniku vatrogasaca.

Drugovi!

Ako je nama, našem krasnom vatrogasnom družtvu, pravo rekuć na divan način uzpostavljenom, već nekoliko puta uspjelo silne i opasne vatre utamaniti i tim

pridonesosmo našim sugradjanom velike koristi, spasivši im njihova imanja i dobra a kadkada i sam život, to sve moramo našem zapovjedniku zahvaliti, koji nas je mudro i liepo sa svojim blagim riečima podučio. Njega ide sva slava pa kod kakove mu drago pobjede; jer da nam on ne naloži, da nas on ne uputi, kako da zadanu nam zadaću k cilju čim prvo privedemò, vjerujte, ne bi nikada ono polučili, što nam je već više puta za rukom pošlo. S toga gospodo dižem u zdravlje našega umnoga zapovjednika ovu čašu, pa neka ga Bog poživi! Živio!

Na vatrogasnom banketu.

Drugovi!

Rieč nekoga staroga grčkoga mudraca bijaše »Najbolja je voda!« O tom može svaki čovjek razno misliti, ja pako sumnjam da je ovaj slavni Grk kroz cio svoj život vodu pio. Ali svakako u položaju naše službe zaslužuje voda veliku hvalu i slavu, jer kako bi čovjek bez nje mogao biti gospodar demona vatre, kada se razširi, kada postane opasna ljudskom životu i dapače cielom imanju ljudi.

Podajmo dakle vodi što je njezino, a vatri ja mislim ovoj (pokazujuć na čašu vina) što joj pripada, pijmo daklen na čast vode! Bilo nam u izobilju vode!!

DRUGI DIO.

DOMORODNI GOVORI I ZDRAVICE.

I. Poglavice naroda.

Vladajućoj kući.

Štovana gospodo!

Prva nam je dužnost sjetiti se u našim zdravicama našega premilostivoga kralja, koji najumnijim načinom zna spojiti u svojih državljana osobnu slobodu i samosviest sa najvišim idealima države. Tom upravo državničkom umjetnosti upravlja tako velike i tako razne narode okrunjen sjajnom krunom otaca, koja mu glavu dostojno resi a sceptrom kojim tako blagotvorno na narode djeluje. I tu upravo otčinsku brigu izkazuje i našoj miloj Hrvatskoj. Častno družtvo! Vinimo se molbom Bogu bogova, da uzdrži našega premilostivoga vladara da i dalje djeluje pod svojim sretnim geslom »viribus unitis« na sreću i radost svih vjernih podanika. Živio!

Vladaru.

Mili prijatelji!

Naša majka, naša Hrvatska već u prvanjim stoljećima s pouzdanjem gledaše na prevedru krunu bečkoga cesara — kako pjevaju naši hrvatski pjesnici iz Dalmacije. Od kako je ovaj divni narod prionuo srdcem i dušom uz predje našega premiloga kralja zasvjedočio je u sto i sto bitaka svoju nepokolebivu vjernost i ljubav prama sjajnoj habsburškoj dinastiji. Pa kao što je malne ciela Europa natopljena krvlju naših pradjedova za kuću habsburšku, tako će još uviek hrvatski narod spremno ustati na obranu našega vladara. Jer ako je toliko čuvstvo naših djedova bilo za visoku vladajuću kuću, to sad još življe prekipljuju naša srdca kad se sjetimo našega kralja, koji je pokazao svietu, da je ljubav podanika prvi oslon priestolja. Neka Bog uzdrži i štiti našega kralja i cieli prejasni vladajući dom. Živio vladar i kralj hrvatski!

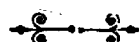

Vladarici.

Slavno družtvo!

U našoj premilostivoj vladarici dao nam je višnji Bog tako blago biće, koje on čuva i štiti na sreću naroda. Dok je u kralja veličina i jakost, u kraljice je nježnost i dobrota, kojoj se naša srdca najvećim počitanjem klanjaju. Istina naša se kraljica više zanima znanošću i umjetnošću ali i nepokolebivo stoji uz bok vladara nadarena onim, što je zaslužila a

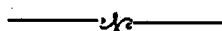
to je sreća. Ona je sretna a kao takova može i drugoga sretnim učiniti — što vjerni narod na tisuću primjera pokazati može. Uz skladnu zveku čaša, nazdravimo cvietu vjernosti i odanosti, divnoj ruži ljubavi što no se savija u viencu naše uzvišene vladarice, pa iz ovoga svečanoga kruga doprle do nje vruće naše želje: Bog neka ju obaspe obiljem čista blagoslova, neka ju štiti za nas sve i naše potomstvo! Bog ju srećom blagoslovio! Živila!

Vladaru na putovanju.

Premilostivi kralju!

Naš hrvatski narod, taj »antemurale christianitatis« koji je četiri duga vieka prolievao svoju krv za krst častni i slobodu zlatnu bdijući na predstražju europejske civilizacije malo je kad doživio tako sretan dan kao danas, kad može u svojoj domovini, na svojoj svetoj grudi zemlje homagijalno pokloniti se svomu kralju i izraziti iskrena čuvstva vjernosti i odanosti prama prejasnoj habsburškoj dinastiji. Višnji bog neka udieli našem premilostivom kralju darove mudrosti i snage, pravednosti i blagosti, da uzmogne još dugo srećno i slavno vladati i usrećivati svoj narod, da uzmogne vjernom hrvatskom narodu uslišiti pravedne molbe i svakputa otrti suze nevolje. Živilo Njegovo Veličanstvo car i kralj! Živio!

Banu.

Preuzvišeni gospodine, svietli bane!

Pôdrugi viek kraju svome teče, što je Hrvatska svoje sinove slala na bojne poljane, slala ih po junačku slavu. Krv je njihova kvasila bojišta široke Europe, ali svagda lovorom ovjenčani pozdraviše sunce. Krvavu haljinu naš bane! mnogo puta skide, napisa liep prilog u dičnu povjestnicu hrvatskih banova. Ban je prvi vodjâ, koji nas vodi, da na slobodi ustava i prosvjete pozdravimo sunce! A tako i ti nastojiš. Evo nas zato, bane, evo nas svijuh, što nas igda noge nose, da Ti hvalimo za veliko ovo djelo. Primi ovaj izraz naše duboke zahvalnosti milostivo, primi nas, svjetla glavo naša, pod preblago i moćno okrilje svoje. A dok je nas, nek se čuje samo jedan glas. Veliki naš bane! čuj ga: Suzom zahvalnicom na oku, a srdcem prepunim i radosti i nade, mi Ti sada i vazda nosimo divni pozdrav Preradov:

Naša diko, naša slavo,
Naš junače, zdravo, zdravo!

Banu.

Svietli bane!

Sudbina naroda hrvatskoga bijaše od vajkada tiesno spojena sa sudbinom njegovih banova, kao podkraljeva trojednice kraljevine i kao najglavnijih zastupnika i branilaca naroda i doma a i svake slobode narodne; te je uprav zato vazda naš narod sa klonutim srdcem

čeznuo za svojim banom, kad god njega u svojoj zemlji vidio nije, a veselio se i bodrio u istoj nevolji, kad mu je ustavni ban licem stajao na čelu, desiv se u njegovoj sredini. S toga nije čudo, da se i danas sav naš narod veseli, što ima ovakova muža za bana, koji sa svojim ćutljivim i muževnim srdcem nosi najiskreniju ljubav prama narodu svomu, te ništa tako iskreno ne želi nego da mu narod bude velik i sretan i da mu bude od svakih tudjih veriga prost i pod blagim žezlom svoga kralja, koliko je najviše moguće, slobodan i samostalan.

Banu na putu.

Vaša preuzvišenosti!

Obće je narodno veselje nastalo prilikom visokog puta miloga nam bana. Slobodni smo ovaj čas upotrebiti, da našega bana u ovom mjestu dočekamo i sa živom željom sretna mu puta pozdravimo: Živio preuzvišeni bane, na slavu naroda! Slavoluk je preuzvišenosti Vašoj, neutrudnim nastojanjem oko unapredjenja narodnjeg, sagradjen na srdcu narodnjem. Ovaj živi slavoluk, na kom su neuveli vienci spleteni, kriepit će se i jačati u vitežkoga našega naroda tim bolje, pošto vrućim, a možnim zauzimanjem Vaše preuzvišenosti ona gvozdena rezerva, koja nas je od ustavnog polja zatvarala, razkinuta je, te su nam sada otvorena vrata ustavnom životu, da našu na bojnih poljanah zasvjedočenu lojalnost, ako Bog da, što skorije i na ustavnom polju potvrditi možemo. Blago je narodu, kojega nje-

govi poglavice obilaze, jer mu poput zviezde danice navješćuju zoru sretnije budućnosti. Ovaj dan je nama tim radostniji i miliji, što se prvi put udostojismo pozdraviti ustavnoga bana. Živio! Banova otčinska skrb koja na sveobće dobro smjera, pobudila je osjećaje čitava hrvatskoga naroda, da mu uz izjavu nepokolebive vjernosti i privrženosti jednoglasno i oduševljeno izjavi svoje podpuno povjerenje i pouzdanje kličuć: Živilo Njegovo Veličanstvo naš premilostivi kralj i vladar! Živila Vaša preuzvišenost!

Banu.

Majka ga porodi
Krieposti, slobodi;
Vila ga uljulja
Uz pienje slavulja;
Zadoji, uzhiti
K junačtvu, dobiti;
Videć mu um vrli,
Slava ga prigrli,
Javiv mu roda plač
U ruke poda mač;
Na njegov silni glas
Naroda živi pâs,
Tvrdji od kamena,
Njena spod znamena
Sgrnu se i skupi
Na vraga nahrupi,
Bujniji od rieke
Kršeć sve zaprieke;
Svud hrli i sliedi
Kroz borbe pobjedi:
Prestade tmine čas
Širi se rodu glas.

Cvala mu slavica!
Godila zdravica!
Živio vragu bič —
Živio Jelačić!
Tako to bilo do vieka,
Dok bilo čovjeka!

(St. Vraz).

Banu.

Da si zdravo naš hrvatski bane! Ako te izgleda i staro i mlado, veliko i malo, tudje i domaće i svaka živa duša, kâ još ne ugasla; kojim okom da te mi gledamo, koji se dasmo na nauk i na knjigu? Ljepše knjige nije u Hrvata nad onom, što ju ti napisâ u mraku i metežu, desnicom i krvavicom sabljom. Kojim srdcem da te mí čekamo, koji smo mladi, a mladost ufanja je puna: te pod tvoje, bane, utekosmo krilo, da nam budeš i otac i majka, da hrvatsku knjigu med nas uvedeš, a kad ju naučimo, na svaku nas sreću uzvedeš. Živio! (Kurelac).

Visokom svećeniku prigodom putovanja.

Preuzvišeni gospodine!

Svaki narod i u svako doba, imade svoje junake; narod jih radja, doba ih odgaja; junake, koji ga zastupaju u borbi za život. Takove narod svom srećom i hvalom, tugom i jalom u srdcu i umu nosi i uzveličaje.

I naš evo narod, narod Hrvata, ponosi se dičnim junacima od prvog svog pojava u svietu, od Zvonimira pa

do dana današnjega, junaci na srdcu i na umu, na maču, i peru. Medju ove spada i Vaša preuzvišenost!

Providnost otca nebeskoga, htjela je i jadnim nam se smilovati poslavši nam velikane pa med tima i Tebe, kao Isusa Krista Izraelu, da nas izkupiš iz robstva duševna i materijalna. Ti si toj svojoj težkoj zadaći zadovoljio.

Zar da Ti nabrajam ovdje u hvalu sva dobročinstva, koja nam izkaza; sve žrtve, koje nam na oltar mile domovine položi? Sve to ne mogu i ne ću, ta to znade malo i veliko: od Balkana pa do sinjeg mora. Svi narodi spominju počitanjem ime Tvoje, a narod hrvatski, komu ćeš viek živjeti, svakim danom se za zdravlje i život Tvoj Bogu moli, da Te do sreće i sjedinjenja razciepljenog naroda našega poživi. Nije mi, kako rekoh, sva dobročinstva ovdje nabrajati, već mi je, da Te Preuzvišeni gospodine u ubavom našem gradu, u ime Tvojeg mezimčeta, Tvoga milog naroda, pozdravim. Pogledji svojim blagim okom evo ovdje nas: biela košulja, prosta kabanica, ali pod njom poštenje, odanost, ljubav i zahvalnost. To nam je sve i najdragocienije i time Ti na poklon hrlimo kličući: Bog Te, diko i uzdanje naše, poživio i podupirao u Tvom sretnom radu za vjeru i domovinu, a na mnogo l eta, te širom naše domovine, nek se ori: Živio Te Bog!

Kod svečanosti prigodom nastupa kojega svećenika.

Veleštovani gospodine župniče!

U ime naše obćine ja vas pozdravljam pri nastupu župničke časti sa: »dobro došao mili naš pastiru.«

Župljani ove župe dobri su vjernici, oni rado slušaju slovo u pravom kršćanskom duhu. Vi ih novi naš pastiru uzdržite i nadalje u toj vjeri, nastojte im još jače učvrstiti u srdcu pravu vjeru kršćansku. Prava vjera radja u čovjeku ufanje i pravdu božju, a gdje ufanje vlada, tamo se lako i ljubav u srdca nastani. Da, mili naš pastiru, učite nas tvrdo vjerovat u višnjega Boga, ulijte nam ufanje u pravdu božju u ljubav jednoga prema drugomu. Nastojte mili naš pastiru, podignuti ovaj narod iz nevolja njegovih. Nastojte dobrim savjetima predobiti srdca svojih župljana.

Jedno od najljepših mjesta, koje čovjeka u domovini zapasti može, jest mjesto župnika. Poslije dobrog vladara, može dobar duhovni pastir najviše koristiti u narodu svomu. Dobar župnik je najveće blago, što ga koja obćina imati može. Po broju dobročinstava raste i ugled i vriednost čovjeka, a župnik ima svaki dan prilike učiniti koje dobročinstvo, učiniti se zaslužnim. Mnogi župnici u svakom narodu ne samo, da su savjetom svojim priskočili u pomoć u svakoj kući svoje župe te vlastitim sredstvima podupirali narod, već se nisu stidili gotovo kao prosjaci osobno sabirati razna sredstva za podporu svojih župljana.

Budite nam dobar pastir, kao dobar otac svojoj obitelji, te će ovaj vjerni narod blagoslivljati uspomenu na Vas. Učite ovaj narod kako treba da jedan drugog ljubi, kako da se jedan za drugoga skrbi. Bdijte neprestano nad sudbinom njegovom i učinite ga opreznim, kako mu dušmanin nahuditi želi U svakoj važnoj sgodi, kad se radi o sreći naroda našega, o sreći naše domovine, rukovodite tada vi rad naših župljana, predočite im neustrašivo živom rieči, odakle se ima nadati

dobru, a gdje mu se škoditi nastoji. Prednjačite uviek svojim primjerom kao dobar vjernik i kao dobar rodoljub. Slaboj se plaći može od Boga nadati onaj, koji propovieda kršćanski nauk, a narodu svomu sâm neće da koristi. Dobar kršćanin biti znači takodjer: dobar rodoljub biti.

Takovog mi pastira želimo, a ufajući se, da ćete vi takov biti ponovno vaš pozdravljamo sa: Dobro došao mili naš pastiru!

Zdravica mladomisniku Franjevcu.

Zdravo mladomisniče N . . . . ! Bog ti dao iza dobra početka još bolji svršetak! — Zdravo Tebi, pa po tomu svoj franjevačkoj zadrugi, kojoj Ti postaješ paun-pero za njezinom čelen-kapom; onoj zadrugi, koja i dandanašnji uzko s našim vjerskim i hrvatskim prijateljem kiti zlatne listove crkvenoj narodnoj poviesti!

U ljuti i litice, od povoja do pokrova, iztakoše Franjevci na svoju dičnu neoborivu zastavu, učiti duševno i tjelesno naš puk. Bog im platio! — Poviest nam niže po ciela čisla njihovih junaka i na bojnom i na književnom polju! Kačići, Katići, Dorotići, Jukići mimolazeć mnoge, to su dragulji — biser-krune franjevačke. I Zadar i Šibenik i Split i Dubrovnik, pa ne brojio druge, živi nam svjedoci njihove vriednosti!

Bosna, Hercegovina, Dalmacija franjevačke su podvornice od davnine. — U dogovore k sultanu, u dvorane k banu njima pristupno. Jest! Oni uz sladke čaše okušaše i gorkih, te se pomoćju božjom i oslavodobitniše. — Ali slaba im moja hvala, da nije djela po

sriedi. Iz ovoga krnjava, vi sami, štovana gospodo, molim, istociljajte ljepše zrcalo, pa iz dna duše podmuče recite: I odsele ti ljudi množili slavu Boga, diku roda, korist Hrvatske! — Uz to živio N. — živili Franjevci!

III. Činovničvto.

Pozdrav visokom činovniku na putovanju.*

Da te i ne zna narod naš već od onda, kada nam počela svitati ustavna zora; da nam ne budeš kosnuo se srdca s Tvojega mara i Tvojega žara za hrvatsku slavu, za hrvatski napredak: evo Ti viđje novo vrieme, što si na čelu . . . . . . živu želju, srdce razkucano za narodni boljak, za narodni sjaj, pa Te evo ljubi jednakim žarom i onaj, tko te poznade tek sad, i onaj, što ti se i odprije klanjao imenu slavnu.

A kako te ljubio ne bi?

U jednoj ti je cigloj i srdce i duša, a ta Ti jedna sa božje ruke; ta Ti jedna umah ote svako srdce, u kom još ma iskra ljudska tinja, ta Ti jedna odolje svemu, što se ikad drznulo proti njoj — ta Ti jedna »poštenje«.

I Ti si jednu na barjak svoj, poda nj si nas prikupio, na nj si nas zavjerio, zakleo. A poštenje nam hoće, da smo vjerni kralju, vjerni mu onom vjerom, što nam ju namrli djedovi naši, našom hrvatskom vjerom; da smo vjerni zakonu, tomu uvjetu svakoga napredka, za kojim uzdiše narod naš, narod, komu vriedi prolivena krvca, da ga već ogrije sunce ustavne slobode.

I kako si nam prionuo duši, i kako se zgražasmo pri pomisli kamo bi bez Tebe djelo onako liepo zasnovano, kamo bi bez Tebe zlatna sjetva posijana sretnicom Ti rukom na stazi k ustavnoj slobodi, stazi sklizkoj i vrletnoj, gdje nam treba i otca i brata, i vodje i obrane.

A velimo Ti u sav glas: težko narodu, ne upute li ga ustavnoj slobodi usta toli mila, toli vjerna, toli slavna, kao što su Tvoja.

Prodje nekoliko godina mrzkih i žalostnih za naš narod, i bilo straha od srieži i mraza za premilu nam sjetvu; al evo nam opet Gjurgjeva danka slobodici našoj, gledajući opet Tebe naša u kolu našem, Tebe slavna u slavnom ovomu gradu. Pa ovoga sretna i svečana časa primi, presvietli gospodine . . . . . i opet junačku nam vjeru: evo nas Tvojieh, dok nas teklo bude, a poznaju »poštenje« do posljednjega kucaja srdca!

Primi junačku nam vjeru, da mu je u nas crn obraz, da mu je mrtav glas, tko ne žive i ne umre za Tvoju, za poštenje.

A primi u jedan klik našoj duši izražaj:

Živio kralj naš hrvatski!

Živio narod hrvatski, ugrijan ustavnom slobodom!

Živio jamac slavi našoj, napredku našem, živio nam naš . . . . ! (Lav. Vukelić).

Pozdrav činovniku na njegovu putovanju.

Presvietli!

Cio hrvatski narod žarkim čustvom blagodarna srdca vierno, odano i privrženo priznaje riedke vrline

svoga obljubljenoga . . . . . Haran je narod njemu za te riedke i obće uvažene vrline, kojima se plemenita duša njegova uzvišava i krasi, te kojima se u svim krugovima javnoga života odlikuje.

Pa ne samo cio narod nego osobito svi razredi naobražena hrvatskoga svieta njegovi su osobiti štovatelji. Sve nas je ovamo dovela ista težnja, ista želja, da vrlomu . . . . . zahvalimo na njegovoj velikoj dobroti, što nas je u našem mjestu pohodio, jer smo podpuno uvjereni da je svojom neumornom voljom i uztrajnim radom polučio u svom narodu najveće priznanje i ostavio:

— — — — svojemu imenu
Glas vječiti, vječnu uspomenu.

Mislim da ne ću pretjerati, ako rečem, da je naš vrli . . . . svojim radom najviše doprinjeo, da će skoro naš narod na ustavnoj slobodi dočekati veliku budućnost a završujem riečima pjesnika Preradovića:

Tko bi moru biser povadio,
Tko bi njemu prebrojio vale,
Tko bi njegve napjevo se hvale,
Tko bi čase sve te izslovio?

Na dočeku omiljelu glavaru.

Zdravo . . . kog sve hvali,
Komu smo se radovali,
U dobar nam došo čas;
Sreća nam te vodi amo,
Da se tebe nagledamo,
Kada milo gledneš nas!
Dobro došo u taj stan,

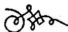
Gdje si mio svaki dan,
Gdje te želi svaki kut,
Gdje si drag nam svaki put.

U volju bi uć ti htjeli,
To ti svako oko veli,
Štujemo te davno svi!
Ti si uzor naraštaju,
Ponos, slava zavičaju,
Svak te mila rado sni!
A kad glavom dodješ kud,
Razblaži se svaka ćud,
Razigra se svaki glas,
Srećan onim svane čas!

Kano svojim ti nam voliš,
Ti nas griješ i sokoliš,
Ti si našeg doma stup!
Ti se za nas brižno staraš,
Ti nas milo putiš, karaš
I naš milkom spajaš skup!
S tog nam bio živ te zdrav,
Veseo ti život sav!
Često nam te, Bože daj,
Pozdravljao ovaj kraj!

Milje nam te ustavljalo,
Kuda prodješ, cvieće cvalo,
Da se vidi sreći trag!
Tebi voljnu u čas bolji
Mi ti bili u svoj volji,
Ko što nama ti si drag!
Milo, drago dočekan,
Pamti milo i naš stan,
Pamti milo svijuh nas,
A i ove pjesme glas!

(Ivan Trnski).

IV. Upravitelji grada i obćine.

Zdravica načelniku.

Stovana gospodo!

Ovu čašu namienio sam onomu mužu, koji ćuti u srdcu iskru prirodne ljubavi prama jeziku, običaju, nošnji, članovima naroda, kojega se priznaje udom. Koji najvoli brdo, polje, rieku, more, šume, vinograde, pustare, zemlju, koja mu se otačbinom zove Koji ljubi sve, što mu narod ljubi; živi, o čem mu narod živi; vjeruje, u što mu narod vjeruje, kad duši odgovara; ufa se, u što mu se narod ufa. Koji svaku bol narodnu u svojoj duši nosi, i mladjemu ju vjerno dodaje od koljena do koljena na uspomenu ili na osvetu. Koji najradje svojim jezikom govori; njime se diči i ponosi. Koji hrli na sastanke i na izbore, da izbira zastupnike narodu, duševne i mudre, dične i glasovite bez straha, bez predsuda ne obziruć se ni na molbe, ni na pretnje ni na mjestne koristi, ni na mito, ni na zastrašivanje bud ičije, bud koje. Koji ne plače svoje dangube, ni svoga troška, ni svoga truda, da stigne na sastanke, na birališta, na sborove; nit traži izvita, tekar da se komu ne zamjeri. Koji pita i razpituje narodne posle, kao za svoje vlastite posle; i razabire djelovanje i govorenje obćinskih glavara i narodnih zastupnika; da ih pomaga izvraćati, ako su stranputno pošli; ili da

jim djelovanje svjedoči, i mudre besjede svojim glasom razprostre, kad su dobro i koristno po obćinu i narod radili i sborili. Koji se kao razboran i slobodan čovjek prigne, kud okrene većina, pa i bilo za čas njemu nepoćudno, samo kad se tim pravica ne vriedja. Koji znade zaboravit kavgu; zna stisnuti srce i podruke ići s najgrdjim neprijateljem, kad se radi za dobro obćine i naroda. Koji radeći za stvar narodnu, ne nateže za se, niti cilja za svoje domaće koristi. Koji ne sustaje u ljubavi, u glasovanju, u biranju, i ne izašla svaka za rukom; kao što dobar radiša ne sustaje; težak na motici, ratar na ralu, mornar na veslu, ribar na tegu, pisar na peru i godina ne poniela, i more ne iznielo i polje ne rodilo i trud se svaki put ne naplatio. — Muž taj, koji tako od povoja do pokrova pribiva, srdce mu je čisto, duša mu blagoslovljena; cvalo mu pošteno lice — to Vam g. . . . N. N. . . . . Bog da ga poživi! Svaka sreća mu se nasmijala. Živio!

Načelniku.

Slavno družtvo!

Neda mi se na ino, već da nazdrávim onomu mužu u našem kolu: koji Vam je jezikom spor, kano slon, al je djelom brz, kano lastavica; koji drugoga ne nagoni i ne sili u tudji jaram bud ikojim načinom; koji ne zameće tudjom glavom; ne ponosi se tudjim nazivom; kojemu je tudjinstvo odurno. Koji ne voli narodnosti u pjevanju i nazdravljanju, već u razboritu radu. Koji ne odvraća glave svoje ni od najvećega

troška za narodne potrebe. Koji najvoli narodne listove podupirati. Koji se mrgodi na izbore bez njega učinjene. Koji vazda na vrieme prispieva na sbor, na dogovor, na rad. Koji se ne nada, da će mu narodnost odmah dati slasti i masti. Koji ne gleda, kako bi svi ljudi ujedanput zaigrali na njegovu. Koji ne nalazi svakomu i svakad zamirke. Koji nas ispravlja i bodri da budemo to bolji i to nastojniji na svoje narodne dužnosti, koje će nam pomoći i mirnoći duše i veselju života; koji pomaže narodu, da do svojega dodje prava i do gospodstva na svom domu: pomaže svakomu pojedinomu, da se usavrši za oba svieta i za oba života. — Takova narodnjaka, u osobi g. . . . N. N. . . . da nam Gospodin Bog poživi i uzčuva! Živio!

Novom načelniku.

Stovana gospodo!

Kod današnje svečane gostbe prva zdravica ide, razumije se samo po sebi, muža, kojega je povjerenje njegovih gradjana postavilo na tako mučno i s odgovornosti skopčano mjesto načelničko. Mi svi dobro poznamo gospodina N.. da su nam u svakom obziru opravdane nade, koje ulažemo u njegovu osobu i na eru, koju će on uvesti. Da sdušno uzmogne vršiti svoju službu, mi mu pružamo svoju pomoć i kako smo jednodušno bili za nj, kad smo ga birali, tako će mo i nadalje ostati uza nj. On kao muž učen i izkusan upravljati će našim poslovima na način, koji će našemu gradu najbolje biti na korist i probitak. Uvje-

reni smo da će gospodin N. svojom radinosti svladati sve zapreke i sretno odbiti sve klipove, koji bi mu se možda pod noge bacili, uz to želim da mu rad nadje zadovoljstvo i u duši njegovoj. Neka se ne obazre na osobne interese, korist grada neka mu je čvrsto prirasla uz srdce. Neka svaka sumnja o njegovim patriotičkim čuvstvima izgine pred svjetlim za ovaj grad i za čitavu domovinu koristnim činima. Zato sliedite me, gospodo, i kucnimo se u zdravlje novoga našega načelnika! Živio!

Gradskom zastupstvu.

Slavna gospodo!

Dignite svi složno samnom čaše, da pijemo u zdravlje naših gradskih otaca, našeg slavnog magistrata! Priznajmo, da se možemo dičiti upraviteljima ovoga grada i da je grad napredovao, kao nikad prije, odkad sudbom njegovom sadanji otci ravnaju. Ne gledajmo toliko na one glasove, koji se često u gradjanstvu proti gradskim zastupnicima dižu, jer su to glasovi onih ljudi, koji neće nikad htjeti rado snositi ni najmanjega nameta, ma kako on malen i premalen bio. Za ono malo nameta, što ga gradjani plaćati moraju gradu, uživaju oni udobnosti, kakovih si nebi nitko sâm na svoju ruku nabaviti mogao. Mnogi bi seljanin rado dao onu svoticu koju gradjanin plaća, a da bi i gradske udobnosti uživao. Nu priznati moramo, da bi se koješta moralo još učiniti za napredak našega grada, ali gospodo, ako se to ne vrši, nisu tomu krivi

slavni otci našega grada, krivo je tomu obće stanje našega naroda.

I naš grad nosi naslov »kr. slobodni grad« za to nastojte da to u istinu uživa i ulažite sav svoj rodoljubni žar i sve svoje dobre odluke, i sve namjere, da poluči čim veći napredak na korist narodu i cieloj domovini.

Vi, slavni zastupnici, uztrajte u vašem težkom radu, neka ne klone vaša volja za dobro ovoga grada; nastavite požrtvovno svoje rodoljubno djelovanje, borite se za prava ovoga grada, ove domovine, borite se proti zapriekama, koje vam se na put stavljaju, unapriedite nam naš grad, da nam procvate tako, da bude na diku našu, da se budu drugi gradovi u nj ugledali te se natjecali s njime u rodoljublju. Jer znajte slavni zastupnici, da o napredku gradova ovisi mnogo i napredak naroda i mile nam domovine.

Uzdajući se gradjani ovoga grada u vas, kojima je povjerena sudba tog grada, kliču vam: Živili mnogo godina na korist grada i ciele domovine!

V. Izbori.

Pozdrav biračima.

Štovano obćinstvo!

Ovdje se sabrasmo, da odlučimo, komu ćemo izmed nas povjeriti sudbinu našega grada — naše domovine. Pazimo sada, da se ne budemo imali poslije kajati radi lakoumnog izbora. Niti naslovi, koje tko nosi, niti rodbinstvo, niti prijateljstvo, nikakove molbe neka ne uplivišu na izbor, neka svakoga vodi čista ljubav prama gradu i domovini. Ogledajmo se na pojedinog, kakov im je život do sada bio, što je dobra do sada učinio za hrvatski svoj narod, da li je značajan bio, da li je postojano ljubio domovinu svoju. Kad nadjete kod koga sva ta dobra svojstva, tada mu bez bojazni povjerite svoj glas. Birajte ljude, koji su odvažni, odlučni, koji se ne boje svake neprilike; birajte takove, koji će na svakom mjestu znati odlučno braniti prava naše domovine, koji se neće dati zastrašiti nikakvim prietnjama sa strane dušmana hrvatske dobrobiti. Birajte muževe, za koje znadete, da su spremni svu dušu svoju posvetiti domovini svojoj. Ne dajte, da vas budu potomci proklinjali, što ste izabrali ljude, koji su htjeli uništiti slobodu i sreću hrvatskoga naroda.

Tjerajte od sebe one, koji vam se laskaju, koji se pretvaraju hineći rodoljublje. Poput prvih Rimljana žrtvujte sve, kad se radi za domovinu.

Birajte muževe, koji se neće bojati nigdje javno izreći svoje mnienje, koji ne će drugčije misliti, a drugčije govoriti, koji neće samo na pol izreći svoje mnienje, a drugu polovicu će zatajiti, progutati iz raznih neznatnih obzira i bojazni. Kako će bojazljiv čovjek braniti domovinu?

Birajte muževe, koji će poput Grka Themistokla dati se udariti po glavi, samo da bude koristan domovini.

Takove muževe birajte i tad se možemo nadati, da će procvasti blagostanje naše domovine; pa kojemu će pred tim čistim idealom izčeznuti svaka sebična želja — koji će raditi kao mrav dan i noć — uviek raditi: jer djela trebamo djela!

Birajte čistu, poštenu, hrvatsku dušu, kojemu je hrvatstvo prvi i posljedni cilj života. Odbacite prezirom prodane mješine i njihov licumjerni, prokleti novac, tasrite njihovu silu a birajte značajna Hrvata!

Pozdrav biračima.

Čujte braćo i družino draga! Kad je birat u sabor oslanika; red je birat nepodmitljivoga; red je birat pepripadljivoga, kojemu je vjera i poštenje biser sjajni n kraljevo blago; koji znade klance jadikovce, i dubine tioj narodnoj pravdi: ne stidi se vjere ni imena. Gleda narod, gledaju birači, za kog će mo danas glasovati

E u dobri čas bilo, glasujmo za I. I. kojemu je Hrvatska majka od postanka mila i draga. Da Bog da sretno i u zdravlje našega zastupnika I. I.!

Zakletva na barjak pred biračima.

Čujte, braćo i družino draga! Volio bih u tu zemlju crnu; volio bih, da mi opuste dvori, nego da vjeru ja potarem staru, nego da ime pogrdim hrvatsko. — Ja ću, braćo! vjeru i poštenje; ja ću, druzi, barjak od zakletve! — A tko bi nam izdao vjeru i poštenje, i još k tomu slavni naš hrvatski barjak, — izdalo ga ljeto i koljeno, izdalo ga srdce i desnica! Crn mu obraz i duša mu crna; ime mu se prikorom spominjalo. Proklet bio — tko se odmetnuo! Piličnik mu trnje i korovlje, u gradini, pasjoj zakopini! Da Bog da!

Izabrani zastupnik na banketu.

Štovani prijatelji!

Velika je to čast za me, što ste mi danas povjerili čast narodnog (gradskog) zastupnika i s radošću priznajem da sam upravo sretan, što ću moći javno djelovati za blagostanje naše domovine. Svaki čovjek, istina je, može sa svoje strane doprinieti što god blagostanju domovine, ali narodnog je zastupnika dužnost, da budno i neprestano promatra stanje svoje domovine, te svaki nedostatak, koji opazi, odmah nastoji

izpuniti. Drugi ljudi mogu koristiti domovini prikazujuć nedostatke i nevolje u narodu te savjetujuć kako da se nedostatci izpune a nevolje ukinu, narodni zastupnici su oni muževi, koji imadu u svojim rukama vlast izvršiti ono, što drugi savjetuju i što sami uvidjaju. S toga jao si ga onoj zemlji, u kojoj se ta vlast nalazi u rukuh sebičnjakâ; takova zemlja nema nikakovog napredka. Ali pravo je zemlji, ako nema napredka, koja povjerava vlast nad dobrim i zlim u domovini ljudima, koji niesu dostojni tako velike časti. Istina je, štovani prijatelji, da rodoljubje u takovim okolnostima, u kakovim se nalazi danas naša domovina, ima težke dužnosti. Ali pravo rodoljublje je samo jedne vrsti, a to je požrtvovnost. Čim je domovina u težim okolnostima, u nevoljnijem stanju, tim su dužnosti rodoljuba teže i svetije. Tko govori, da ljubi domovinu, a činom to ne pokazuje, taj je kukavica, tomu je rodoljublje samo nà jeziku. Toga tjerajte iz svoga družtva. Ako tko govori da bi rado koristio domovini, ali da on sa svoje strane ne može ništa učiniti, i tomu okrenite ledja, neka živi za se kao izrod ljudski. Ta nije samo pojedinim ljudima dano, da mogu biti koristni svom narodu, nego to mogu biti svi u zemlji od vladara pa do bogca.

Štovani prijatelji! Ja sam govorio o rodoljublju, jer znam da narodni zastupnik može kao rodoljub vrlo koristan biti svomu narodu.

Ja vam se kunem imenom svoje domovine, da vam neće žao biti, što ste mi povjerili čast narodnog zastupnika; kunem vam se imenom Boga, da ću svom dušom i tielom vršiti svoje svete dužnosti. Ni prietnje ni strahovanje, ni tamnica ne će me odvratiti od djelovanja za domovinu.

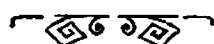
Ja sam sretan i oduševljen danas, kad ste mi dali u ruke oštar mač, kojim ću se moći boriti proti navalama na sveta prava i slobodu naše mile domovine.

Na tom daru ja vam liepo hvalim te pijem na zdravlje svojih izbornika. Živili!

Zdravica biračima poslije sretna izbora.

S Bogom kito, hrvatski junaci! Uviek sretan uranak vam bio. Za urankom miran danak bio; lake noći, od Boga pomoći! Što radili — radom se hvalili! Što Bog dao, to nam uzdržao; kućno sljeme i pšenično sjeme, — trnke, krmke, tore i obore, mreže lagje i brodove; domare, kućne gospodare, domaćice kućne stopanice: moć i zdravlje roda i poroda! S Bogom pošli dični izbornici! Ostavite kletvu na mladjemu: što put mrtav, bolje neg sramotan; ljubi narod — da te ljudi ljube, ljubi narod — da te Bog obljubi. S Bogom kito, ime plemenito, od Dunava do sinjega mora!

VI. Domovina.

Domovini.

Riеč domovina, gospodo moja, riеč je bajna i tajinstvena; ona se pred nama krili sa svojom otajnošću kao kakova stara bajka, kojoj ne možemo pravoga smisla odgonetnuti, prave vriednosti shvatiti. Kad ova sladka, kad ova medena rieč na mojim ustima zatrepti, srdce se moje razigra, mašta moja plane, pa se pitam i pitam: ima li što ljepšega, divnijega i uzvišenijega nego je domovina?

Kad motrim hrvatska majko, kolikim te krasotama i milinama vječni stvorac uresio; kada ti gledam čelik prsi, koje su toliko i toliko stoljeća znale junački odbijati sve nasrtaje i napadaje dušmanske; kada pomislim da si ti onaj prag, onaj nasip, preko koga se bujica azijatska nije mogla razliti, pa kad opet vidim kako si mila, ljubka, božanstvena: onda kliknem sa Šenoom:

Oj divna si, oj krasna si, majko
naša, oj zemljo Hrvatska!

Pa kad s druge strane oćutim, da ti majko moja, mnogo trpiš, suze mi presahnu, rieč mi u grlu zapne, tek srdce bolno i prebolno slabim drhtalom zadrhće, grudi se stanu malo po malo nadimati, dok se na-

pokon ne izvine težki uzdah: Sto i sto puta bi radje ja podnosio jade tvoje da se ne preokreću u grobu sveti ostanci slavnih djedova tvojih. Svetinje za koje su djedovi stoljeća i stoljeća krvcu prolievali, svetinje koje su čuvali kao zjenicu oka, koje su im svetije bile nego žene i sitna djeca, nego kuće i mirna ognjišta, te svetinje ne smije i ne će nijedan vriedni sin zanemariti već ih mora štovati više od života svoga, više od krvi svoje.

Ne zu je li izdajici u ušima, kao glasi silnog osvetnika rieči našega pjesnika:

Prošteno je svima, svima,
Samo nije izdajici.

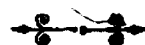
Boj se izdaje, jer će ti sjena bluditi dan i noć bez počinka i sudjenoga mira; majke će s takim plašiti sitnu djecu; zemlja će ga Hrvatska napokon izbaciti iz svoga krila natopljena krvlju!

Što reče naš neumrli pjesnik »Čengić aga« o čitavu Slavjanstvu, to bi se upravo dalo uporavit i na našu domovinu:

O Hrvatska zemljo liepa
Što sagrieši nebu gori
Da te takov udes ciepa
I jadom te vječniem mori.

Ali gospodo moja, ne valja očajati. Pokažimo, da nas ima još, još Hrvata. Pokažimo Europi, da još živu unuci velikih Zrinjskih i Frankopana; da još u nama kola i vrije ona ista krv, koja je kolala u našim pradjedovima, što bijahu strah i trepet bujici mongolskoj i turskoj itd. Pokažimo da smo voljni, da smo kadri i da hoćemo podignuti svoju domovinu. Osviestimo se, prenimo se, dok je još vrieme, jer inače loš nam uranak.

Kako li bi veselo zaigrale u grobu kosti naših pradjedova; kako li bi novim sjajem i čarom zablistalo lice naše tužne domovine, a mi bi se dičili i ponosili, da se možemo nazivati sincima njezinim. Tarimo joj uviek suze, kad ih počne roniti! Branimo prava i svetinje naše. Stojmo kao tvrde klisurine, ne bojmo se prietnja dušmanskih; neka bjesni more i valovje, neka se dižu talasi do neba, jenjati će sve, jer istina i pravo mora pobiediti. Tako će nam sinuti i sjati Hrvatska. Dignimo čašu, gospodo, domovini i zakunimo se, da ćemo joj ostati vierni pobornici, harni sinovi, do zadnjega daha; da ćemo je ljubiti ne samo pri čaši vina ne samo u radosti i veselju, nego i u najvećim nevoljama i patnjama. Živila Hrvatska!

Domovini.

Domorodna zdravica.

Ki ste žedni pun'te čaše;
Neka živu želje naše!
Koje ne idu iz pehara,
Već dolaze iz njedara.

Želje to su tri sliedeće.
Koje ni vrag sdušit neće
U grudima našeg roda,
Kakva god mu bila sgoda.

Sa Slavjanom prva s' rodi
To je: živjet u slobodi,
Druga: mrzit štogod sila
Tudja nam je podjelila.

Treća: Dom i jezik ljubit,
Pa pre isti život gubit
Neg' dozvolit da se gazi
Jedno ili drugo vrazi.

Željam ovim sad napimo,
Pa peharac razlomimo!
Kad' se iz strtog novi stvori
Nek će želje vrag razori.

(A Niemčić).

Domovini.

»Domovino ime svetih osjećaja« pjeva naš neumrli Andrija Palmović u divnom sonetnom viencu, kojim se je odužio svojoj majci domovini. Liepe doista rieči, vriedne da se uviek na umu drže a na srdcu nose.

Starim Grcima i Rimljanima domovina bijaše najviši ideal. Domovina — to samo ime pobudjivalo je u njima a i danas pobudjuje žar najvećeg oduševljenja u svakoga njezina sina. Veličina, sjaj domovine bijaše na ponos i slavu mlada Grka ili Rimljanina a i stara. Za nju toli dragovoljno lije svoju krv na bojištu a umirućemu zvuči u uhu frula pjevajući njegovu slavu. Pobjedismo, slava mu — ali on već sretan umro. Domovina mu je sve i sva i njegova viečna deviza u srdcu mu leži: dulce et decorum est pro patria mori, dočim pojam čovječanstva bijaše i najnaobraženijem Grku tudj — izvan mile mu domovine sve je za nj barbarstvo.

Mi, zadojeni vjerom Isusovom i modernom kulturom drugčije mislimo. Napredkom civilizacije procva kozmopolitička ideja, narod se jedan drugom sve više

približuje i čim više kultura napreduje tim se više proklamira: bratstvo svih ljudi i uči nas da nije samo naše srdce za domovinu, već da i čovječanstvo ima u njem svoj dio.

Ali domovina to nije prazna rieč bez značenja. Nipošto ne! Nestalo je davno stare kukavne rečenice: ubi bene ibi patria? Rieč domovina sadržaje svet pojam. Naše srdce jače bije, kad se spominje zemlja, u kojoj prvi put ugledasmo ono jarko sunce, u kojoj smo odrasli, čiji jezik govorimo, koje smo gradjani, koje nas običaji i zakoni vežu. Sve i sam život dužni smo dati za domovinu, ako nećemo primati nezahvalno dobročinstva nego ih u sgodno vrieme vraćati. Ta domovina naša je zajednička majka, a djeci je njenoj sveta dužnost roditeljici svojoj na slavu živjeti i umrieti. Ta domovina obuzimlje sve ono, što nam je milo i drago; na mjesto gdje se tko rodio i uzrastao, vežu svakoga najsladje uspomene, pa ode li kad u neznani tudji kraj tad hrli razstavljeni sin u svoj zavičaj i radostnicom suzom polieva svaku grudu rodne svoje majke — svoje domovine, sretan da može gledati ona polja, one gorostasne gore i divotne brežuljke, drugove njegove mladosti i da može čuti poj slavulja u lugu mile nam domovine. Za domovinu dužni smo i život položiti, jer dajuć život, vraćamo zahvalnošću dana nam dobra a domovini smo se odužili, jer pjevačeva frula raznese njegovu slavu od usta do usta, od koljena do koljena a zahvalno potomstvo spominje njegovo dično ime i bilježi ga u spomenu svieta. Ljubav domovine nipošto ne stoji u opreci sa kozmopolitičnom idejom. Pa ako i zovemo sve ljude našom braćom to ipak možemo iznajprije ljubiti i u službu stupiti svojoj domovini

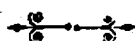
svagdje unapredjivajući njen boljak, u smislu gesla velike revolucije: egalité, liberté, fraternité.

Slavni Fénélon rekao je: J'aime muéux ma famille que moi, ma patrie que ma famille, et l' univers que ma patrie.

Unapredjujmo našu domovinu, i radimo uviek za nju i uviek budimo spremni na život i smrt za svoju domovinu a uzradimo li tako:

Zviezdam će nam ime okovati
Slavit će nas do sudnjega dana
Našeg roda zahvalno potomstvo

a častnije odmjene za nas nema! Živila domovina! Živila naša Hrvatska!

Domovini.

U složnu nas evo kolu
U naokrug kitnu stolu,
Na kojemu milo blista
Naših loza kaplja čista.

Svi smo ovdje svojad vriedna,
Svima nam je majka jedna, —
Za to čaše u visinu:
Da Bog žive domovinu!

Bila nam je njegda jaka,
Eda bila opet taka! —
Budućnosti ljepše klica:
Živila nam trojednica!

Digla joj se davna slava,
Oživjela stara prava,
Užila sa svoga ploda:
To je ustav i sloboda.

Živi ustav i sloboda,
Da nam štiti sreću roda,
Da nas čuva crna posta
Uz tudjina gladna gosta

Narodnost nam nek se širi
I ugaslu sviest uzpiri,
Što će uviek nicat brigu
Njegovat nam kroj i knjigu!

Sve što j' naše neka živi:
Svak hrvatski soko sivi,
Hrvatice, koje glede,
Da nam sreću unapriede.

A koj zlobno na nas reži
Il' odrodjen drugud teži:
Tako njemu bog udieli,
Kako nami dobro želi.

Sada družtvo svak po volji
Zdravicom si zadovolji:
Pij za drago, pij za milo,
Eda bog da' — hman ne bilo!

Pozdrav domovini.

Ajdmo braćo! sjetimo se u ovom veselom krugu mile naše domovine i milića naših. Polak stare navade izpraznimo ovu čašu za milu domovinu i predragu rodbinu našu. Neka odjekne zdravica ova na obalah Save, Drave, Kupe, Une, Bosne, i Drine i na žalih jadranskoga mora! Zdravicu ovu namienimo mjestancu, gdje nam je kolievka stajala, gdje su nas mili roditelji vjerno nadgledali! onom kraju, u kom prebivaju mnoga bratska srdca naša. Na krilašcih povjetarca neka onamo

lete naši smjerni osjećaji. Bog da živi i usreći naše miliće, a oni se opet nas vazda ugodno i ponosno sjećali! U zdravlje gospodo!

Napitnica Hrvatskoj!

Krajišnici, moja braćo draga! Vami hvala, a meni zabava. Ali da vam nije prazna hvala, čujte, braćo! moje vjerovanje: Ja vjerujem u Boga jedinog i njegovu crkvu zaručnicu, Isusove vjere nasljednicu. Ljubim braćo! narodnu slobodu, al slobodu, što nas vodi k Bogu! A odbijam vražtva slobodnjačtva, što navode zloći i nedaći. Grlim brata, koje vjere bio, štujem ime, kojemu volio: al je moja vjera bez promjene, moje ime — hrvatsko je ime; majka moja — hrvatska je majka. S tom ću, braćo, vjerom umirati, za Hrvatsku glavu prigoriti!

Napitnica Hrvatskoj.

Malena Gajeva pjesma: »Još Hrvatska nij propala« bijaše živa kapljica, koja pade u mrtvo more narodne nesvjestice, a sada vrijaše zanosito more narodne samosviesti, dižući silne talase. Opjevana dičnim Pavlem Stoosom »Tužna majka domovina« sbaci sa sebe ruho žalobe i trnov vienac, te se odjenu živim grimizom i zlatnom krunom: Hrvatska zanemarena, zaboravljena, zgažena i okovana Hrvatska izadje na vidjelo svieta, podignu smjelo svoje čelo poslje stogodišnjeg sanka. Hrvatska doviknu tudjim nametnicima

i domaćim izdajicama: »Evo me! živa sam. Ne će me satrti ni vrag ni bies!« Bijaše to godina četrdeset i osma, ona godina, kad se silno srdce naroda, donle ne razcvali pupolj, pod zrakama obće slobode širilo i razvilo u punu, prekrasnu ružu. Onaj duh, koji odpuhnu spletkara Luisa Filipa sa priestolja Francije, dopre do zelenog luga našega doma. Petöfijeva pjesma »Petnajsti ožujak« razplamti Madjare, Metternichovo silničtvo, razdrobi se od prve navale u prah i pepeo, a i po Zagrebu gradu klicahu ljudi: »Evo slobode!« Da, žedan od vjekova poče uzhićen narod srkati taj čudotvorni napitak. Divna li sna! Samo griešnik može ga prezreti, samo bezdušnik može ga prokleti. Tko nije onoga časa doživio, ne može ni sanjati o njem; tko ga nije, makar djetetom oćutio taj ne smije govoriti o njem. To bijaše čudan svetak, tad bijaše svaki dan svetak, tad se nije razmišljalo, — jer nije bilo kada: — tad se je samo pjevalo. I drugi pjevahu o slobodi, i Niemci i Talijani i Madjari i mi pjevasmo o slobodi — mi pjevasmo gromom puna, zdrava života. Sav sviet bijaše kao velika ogromna crkva, u kojoj se pripovieda evandjelje slobode: ali oni drugi potisnuše se napried vičući: Mi smo pravovjerni slobodnjaci, a ti Hrvati do vrata ondje roblje su, oni niesu vriedni slobode! — S toga braćo nastojte da se tih okova u što kraćem vremenu riešimo, pa da uživamo mi i naša mila domovina Hrvatska zlatnu slobodu. Živila Hrvatska!!

Domovini.

Moja gospodo!

Držeći se one naše poslovice: Bog je najprije sebi bradu stvorio, i mi se evo — hvala budi ovomu čestitome stolu i njegovu domaćinu, naužismo svakovrstnog božjeg dara:

Iskreno se braćo, pozdravismo,
Drugarice sebi izdjelismo,
Napismo se vatrenoga soka,
Nahranismo tustog, sladkog smoka,
Te plivamo evo sad u slasti
Ni u raju neće bolje cvasti.

Nu uživajući sve to nebi ni liepo ni plemenito bilo od nas, da se ne sjetimo takodjer one naše ljubezne majke, koja nas obasiplje s ovolikim obiljem, naše mile i krasne domovine!

Ne sumnjam, da će te svi rado sa mnom iz dna svoga zahvalnoga srdca uzkliknuti:

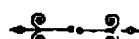
Živila naša mila domovina od iztoka do zapada, gdje god naša rieč vlada!« Bila nam braćo sretna i napredna, ljubljena od svih sinova svojih i kćeri, a štovana od tudjinâ na daleko i široko! Rodila nam i srebrom i zlatom, rujnim vincem i pšenicom bjelicom, a sinci joj bili sokoli i srdcem i glavom, te joj lice osvjetlali na divanu božjem i ljudskom, da nam kao sunce medj zviezdama blista medju sestricama; te da se ona s nama i mi s njom dično ponosimo. U to ime izpijam ovu čašicu i predajem ju bratu i prijatelju N. N. neka ju i on poprati i dalje zavodi. Živila naša premila nam domovina Hrvatska!

Šaljiva nazdravica domovini.

Amici!

»Dulce et decorum est, pro patria mori«,
Sed dulcius, pro patria vivere,
Sed dulcissimum, pro patria bibere!
Ergo bibamus!
Pro salute patriae!*)

Nazdravica samostalnosti.

Gospodo moja!

Iz dna duše uvjeren sam, da Vas svaki ljubi samostalnost, da se grije i oduševljuje tom idejom. A koji je čovjek samostalan? Koji je sam u svojem, koji sobom i svojima sam upravlja i vlada; koji ima svoju kuću i kućište; kojemu drugi ne zapovieda i njegovim ne upravlja; drugi mu ne toči i ne lomi; ne zavisi o drugom, već on stoji sam na svojim nogama; sbori svojim materinjim jezikom i djecu si njim zalaga. On imade svoje medjaše, svoj dom, zavičaj, svoju kraljevinu, svoju državu, nitko mu u njoj ne zapreda; sam on svoje puteve probija i svojom trgovinom vlada; svoje troškove odredjuje, i svoje trude uživa; komu nitko ne zasieca, niti mu tko njegove plodove raznosi; koji

*) Prijatelji!

»Sladko i slavno je, za domovinu umrieti.
Još sladje za domovinu živjeti,
Ali najsladje za domovinu piti.
Daklen pijmo!
U zdravlje domovine!«

krv prolieva samo onda, kad mu je od potrebe, da obrani sebe i svoju domovinu; koji svoje danke plaća samo za sebe i za svoju domovinu i državu, i to: koliko je od potrebe, po ugovoru i dogovoru sa svojim vladarom. — Za takovu braćo samostalnost pojedinca i čitavoga naroda, dignimo čaše visoko, ter kliknimo iz dna srdca: Granulo nam sunce samostalnosti!

Zdravica za hrvatsku narodnost i samostalnost.

Amo de, braćo! i Dalmatinci i Hercegovci, Bošnjaci i Slavonci, Hrvati i Istrani u kolo hrvatsko, da gojimo i pirimo narodnost našu, narodnost hrvatsku. Narodnost i samostalnost valja nam držati i braniti, kao što držimo i ljubimo ženu i djecu, kao što ljubimo sam svoj život.

Narodnost nas vodi na bratinski sklad, vodi nas bliže našemu vladaru; paše nas u jedno kolo, da nas tudjinac sgodom ne uvreba i ne odtrgne od našega jata, kako je to učinio u staro, a pokušao u novo vrieme. Svaki čovjek valja da ljubi i brani svoj dobar glas, svoje pošteno ime i svoje imanje; a glasa, imena i imanja većega ne ima na svietu čovjeku do svoje narodnosti i samostalnosti.

Potari narodnost, potro si temelje, na kojima najtvrdje sjedi samostalnost. Bez narodnosti čovjek, tielo je bez kosti. — Slavno družtvo! ovu čašicu za predragu hrvatsku narodnost i samostalnost!

Nazdravica narodnosti.

Narodnost je život i pravica. Ona je vesela kao mirna duša; bistra je kao istina, mila kao prirodna ljubav. Ona ne služi ni blagu ni bogatstvu, jer je sama blago i bogatstvo bez zamjene. Narodnost ne želi, da ju tudjina diči; nije pohlepna za ničijim, jer je njoj najbolje u sebe. Gnjezdo vije na poštenu srdcu, a pjeva grlom djevojačkim. Kakva je to pjesma! Bez otca i bez majke, u srdcu samoživa; ljudskom dušom se razvija, umom ljudskim se ponosi. — Govorite mi jezikom svojim; zapovjedajte mi, kao što pjevate gorom putujući; uzdahnite od srdca; poznajte uza se rodjena brata; ne pogrdjujte otčevih kostiju; veselo gledaj u nakrst svoje otadžbine; ne budite izrod i tudjina svomu pragu; nego kapu na glavu, ljevicu na srdce, a desnicu na dva druga, dva živa samokresa; prenite se i znajte da ste ljudi, da ste zadružni medju ljudma; zavapite slobodu: eto vam sviesti, eto vam narodnosti! Čovjek, koji ne ima sviesti, nije čovjek, nego na svietu žalost; narod, koji ne ima narodnosti, nije narod, nego stoka i tugja podgonica. Braćo! ovu čašicu za milu hrvatsku narodnost!!

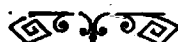

Narodnosti.

I draga i mila
Srdca se primila,
Nicala, listala,
Uresom blistala,
Cviećem procvatila,
Neba se hvatila,
U viek se pisala

Nadom mirisala,
Rodom nam rodila
Zarodom plodila,
Slavom ga složila,
Sreću mu množila,
U jedno sdružila,
Svietom razpružila —
Od gorâ do gorâ,
Od mora do mora . . . .
Kliknuo svaki gost:
»Živila narodnost!«
Tako to bilo do vieka,
Dok bude čovjeka.

(St. Vraz)

Zagrebu.

Bieli grade, bieli nam se za se i za svoje kitne Hrvaćane. Bio uzor sloge i napredka! Bio uzor narodnih vrlina! Uzor knjige, uzor običaja; uzor svoga i svoje starine! Tudja majka srdca ne veseli, tudj običaj tudju gradi dvore. Nikome se nikad ne klanjao, već svoje vazda grlio i unapredjivao. Ti nam budi maticom, oko koje će se dragovoljno kupiti sav narod. — Zdravicu ovu posvećujemo za liep procvat i napredak glavnoga hrvatskoga grada Zagreba!

Zagrebu.

Povrh starog Griča brda
Kao junak liep i mlad,
Smjele glave, čela tvrda,
Slavni stoji Zagreb-grad;
Živ, ponosit,
Jak, prkosit,

Kad slobode plane boj.
Tko tu kliko ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Mnoge bure povrh njega
Prosu svieta udes ljut,
Al pod krilom našeg stiega
On stajaše tvrd i krut.
Ljutit stresa
Juriš biesa
I razmrvi vraga roj.
Tko tu kliko ne bi: itd.

Nad njim bjiesnu zlatna zviezda,
Da ugleda druga drug.
Kao soko iz svog gniezda,
U daleki prhnu jug
Glas Hrvatstva
Doziv bratstva:
Preni mi se, rode moj!
Tko tu kliko ne bi: itd.

Ti uzkrisi naše pleme,
Ti raztjera duha noć,
Ti nam siješ znanja sjeme
Ti nam dižeš roda moć.
Svjetlobornih,
Umotvornih
Glava radjaš silan broj.
Tko tu kliko ne bi: itd.

Kad zarudi mlada zora
A iz zore dvor i hram.
Zlatno polje, zelen-gora,
Sjajna Sava, loze plam:
Od miline
Duša gine,
Po krasoti bludeć toj.
Tso tu kliko ne bi: itd.

Zagreb-grade, naša glavo,
Zagreb-grade, štite naš,
Zagreb-grade, naša slavo,
Kao sunce ti nam sjaš.
Budi velik,
Jak ko čelik,
Tisuć lieta slavan stoj!
Tko ti kliko ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

(August Šenoa).

Hrvatskomu moru.

Napunimo čaše dalmatinom!
Utopimo svoje brige male
U velikom čuvstvu toga trena.
Moru budi slava nazdravljena:
»More divno, more sveto,
Pred nama se širiš eto.
Kao tajna kob!
Ljuljačka si komu mila
Komu hladan grob.

Ne siže nam oku sila
Niti umu izumila
Odkrit tvoje dno:
Pokriveno tako tajnom
Sudbe nam je tlo.

Al površju po tvom sjajnom
Duh se krili slašću bajnom
I čezne u njój,
Neizmjernost tvoja mu je
Neizmjeran goj!

Kad se tobom razblažuje,
Po tebi si blažen snuje

I za smrti kraj :
Ograničen nebom samo
Bit će tako raj !

Nebo amo, nebo tamo,
Nebo svuda, kud gledamo,
Nad pučinom svod,
Po njoj biele lepirice,
Ovdje, ondje brod.

Njimi šalje krilatice
Zemlja zemlji izmjenice
Plode krila svog,
Prelieva se svieta blago,
Preko lica tvog.

Ti nam hraniš milo, drago,
Odievaš nam boso, nago,
Sreće si nam vir,
Kad po tebi razvija se
Blage ćudi mir.

Ali kad te bura pase
I srdite u talase
Njezin digne gnjev,
Tad si lavom stoglavnikom,
Kom su bezdna ziev.

Odzivlješ se divljom rikom
I valiaš se stravljenikom
U bjesnilu svom,
Užas prati sve ti mahe,
Sve udarce grom.

Ladje hrskaš kô orahe
Il' ih grozom goniš plahe
Na očajan put,
Osudjene kao stvore
Kroz pakleni skut.

O strašno si nad sve more,
Al strahote tvoje sbore
Veličanstven sbor,
Ljudskoj kažeš oholosti
Da si jači stvor.

Svojih sila u groznosti
Najsilnije mogućnosti
Tumač si nam svet
Vlasti, kojom tvorac maše,
Očevidan kret!

Slava tebi, more naše,
Na slavu ti pune čaše
Izpijamo sad . . . .

(Petar Preradović)

Naša zastava.

Zastavi nam tri su krila,
Na njoj tri su krasne boje,
Prva boja krv je žila,
Vruća slavska krvca to je,
Krvca, štono nije voda,
Iz nje niče krst, sloboda.

Drugo krilo divno blista,
Bieli nam se na daleko,
To nedužna boja čista,
Majčino je to nam mlieko:
S mliekom nam je čisto bielo
Pravo naše omiljelo.

Treću boju gledat dika,
Nebeska je to modrina,
Žive nam je nade slika:
Da će procvast domovina,
Da će dati pravda kralja,
Što nam liepoj sreći valja.

Po krvi je, rod po mlieku,
Rod pun nade napried želi,
K zastavi si braća teku,
Daj pomozi, Bože veli:
Da budemo složni, cieli,
Da ga nema tko nas dieli.

Zastava nam trobojna je,
Trojedna je kraljevina,
Tako neka vazda traje
Voljom Boga trojedina!
Nek se vije trobojnica
Neka žive trojednica!

Živila!

(I. Trnski).

TREĆI DIO.

ŠKOLSKE SVEČANOSTI.

I. Otvorenje i posveta.

Posveta i otvorenje gimnazije.

Posvetismo liepo ovo zdanje opredieljeno znanju i umnienju. Posvetismo t. j.: stavismo ono plemenito i uzvišeno zvanje, koje se u ovoj novoj sgradi obavljalo bude, pod okrilje i zaštitu božju. Svrha svakoga znanja i umnienja jest, prvo: istinu svetu i neumrlu umom svojim shvatiti i osvojiti, drugo: istinu svetu i neumrlu, koju smo umom i srdcem shvatili, nepromienljivim zakonom sviesti svoje učiniti i njih krepkom i odvažnom voljom svakom sgodom i prilikom u život prenositi. No sve to naše umno i duševno nastojanje tamo težiti ima, da nam istina sveta bude luč, koja nam u tminah ovoga života svieti, da nam istina sveta bude zakonom, koji u zvanju i životu našem vazda i bez ikakvoga obzira vršiti imamo. A to postizavamo tek pravom vjerom u Boga.

U starih spisih osobito grčkih i rimskih nailazimo često i čestoput na sliku i priliku ovu: ko što sunčani traci svud na svietu dopiru ne mienjajući nigda narav

svoju i ne gubeći nigda moć svoju; ko što zraci sunčani u neizmjerne prostore sižu, a da je od izvora svoga nikako ne razdvajaju; tako isto i istina sveta od Boga proizlazi a nigda se ne mienja. Sviet prolazi, ljudi se mienjaju, a ona ostaje vazda jedna te ista, uviek nova i stara, uviek vječita i nepromjenljiva. Za to: ko što bi oko naše tjelesno udilj prestalo biti divnim ogledalom onih čudnovatih ljepota, koje nam ovaj sviet pruža, tako bi i oko naše duhovno, to jest um naš otromio, oslabio i osliepio, kad bi je od Boga odvratio. Est Deus in nobis, agitante eo calescimus illo.

Najbitnije je svojstvo našega uma, da nutarnjim njekim nagonom živo osjeća otajstveni onaj vez, koji razne istine u jedno spaja i da dotle ne miruje, dok sve što zna i umije u jednu cjelinu ne spoji. Za to je upravo veliko preimućtvo darovitijih i ženijalnijih ljudi, da istine, koje su rana stoljeća obrela, ne samo novim i izvanrednim istinama bogate, nego ih sve i stare i nove u divni kadšto spomenik učenosti i znanosti slažu i dižu, komu se ne samo jedan, nego svi narodi ovoga svieta duboko klanjaju te obilnu iz njega duševnu hranu crpe.

Posvećujemo se znanju i umienju, da istinu svetu vazda u život privedemo. Rieč je vječite istine, to od nas Bog, to od nas narod naš u ime života i spasa svoga zahtjeva. Mi smo slabi i nemoćni, kada se o tom radi, da istinu zakonom naše sviesti učinimo i da ju odvažnom i krepkom voljom u život svagda i svigdje prenesemo. U tu svrhu hoće se Bog, hoće se ona živa sveta vjera, koju od praotaca naših baštinismo. Jer ako se pitamo: što je čovjeku neobhodno nuždno, da u stanju i zvanju svom uviek istinu i pravdu vrši, od

govor nam je lahak. Čovjeku za to nuždne su tri stvari i to prvo: da je čista života i vazda čistih namjera; drugo: da je prost od strasti, napose od oholosti i pohlepe; a treće: da je vazda pripravan na svaku žrtvu.

I. Bez čistoće života i poštenja namjere nieśmo sposobni, da istinu i pravdu već spoznatu vršimo. Jer što je istina? Istina ništa drugo nije nego tračak svjetla božjega, koji do uma i srdca našega dopire. Istina svaka čista je, sveta i neumrla. Ako je tako, onda se po naravnom zakonu, po komu se samo slično sličnoga prihvaća, istina svaka sa cielim svietlom i žarom svojim, sa cielom moći i krieposti svojom prihvatiti i priljubiti može samo čistoj i neporočnoj duši. Ako je pako tako, onda ono što ne može biti u duši čovječjoj, ne može biti ni u životu čovječjem, jer cio život čovječji ništa drugo nije, nego živo očitovanje duše njegove. — Što se čiste namjere tiče ona je pravo duševno zlato, kojim sve naše djelovanje pozlaćujemo. U čistoj namjeri je najbolji dio cieni i slavi života našega. Djelo bilo najljepše ako je zasnovano krivom i izopačenom namjerom svu svoju cienu gubi. I sa te je strane dubok smisao svetih rieči: ako ti je oko zdravo i svjetlo, sve ti je tielo svjetlo: oboli li ti pako ili potamni li oko, cielo ti je tielo potamnilo. Posvetiti se dakle znanju i umienju, a po tom odličnom zvanju u narodu, isto je, što i posvetiti se čistoći, neporočnosti i plemenitosti i u namjerah svojih i u cielom životu svom. To je jedini put, kojim se do najuzvišenijega cilja i u znanosti i u životu dospjeti može t. j. do prave mudrosti, koja na ovom svietu cielom dušom svojom istinu i pravdu traži i nju cielim žarom srdca svoga zavoljuje; koja istinu i pravdu vazda stalnim i neporočnim zakonom sviesti

svoje drži, niti se ikojom cienom svieta ovoga od te sviesti i takova osviedočenja svoga razkrstiti dade; koja se nikakvom žrtvom, nikakvom protivštinom svieta ovoga, pa ma bilo i život svoj za to žrtvovati, ne da odvratiti od toga, da cielim životom svojim istinu i pravdu, koja mu u duši i sviesti leži, vrši i brani. Takovi su ljudi pravi odvjetnici i obranitelji, pravi zatočnici i spasitelji narodnji. Blago narodu, koji u horu kušnje i opasnosti svoje posjeduje dovoljan broj takovih mudraca, koji, dočim su sav život svoj posvetili narodu svomu, i poslije smrti svoje još ne samo da su slava i ures, nego ostaju uviek i pouka i obrana narodu svomu. Suprotnim načinom ljudi razvratni, makar inače vješti i u običnom smislu učeni bili, ostaju prava šteta i priekor narodu svomu, jer nas izkustvo svih vremena uči, da u takovom slučaju jedan od dvoga, sve gori iza gorega, uviek biva. U malo moralnom ili bolje rekući u nemoralnom svietu ne ima ustava. Čovjek razvraćen sve dublje i dublje pada, dok sasvim na Boga i istinu ne zaboravi, dok sviest svoju posve ne uguši i svakoj se nevolji i nevaljanštini posvema u naručaj ne baci, za to je u takovo vrieme najmanje značajnih ljudi, ali ih je dosta, koji su sve škole svršili a da niesu dospjeli dotle, da posjeduju ikakovo pravo uvjerenje. To su nesretnici. Tražimo taj cilj znanja i zvanja našega u vjeri — baštini naših otaca — jer čistoća i izvrstnost, koja je u zvanju pojedinca neobhodno nuždna ne postizava se bez žive vjere praotaca svojih. Vjera nam u svakdanjoj borbi, što ju do groba proti samim sebi vodimo, označuje način, da nikada ne očajavamo, ona nam živi i vječiti uzor pruža, što ga imamo u životu sliediti. Nju treba čuvati ko amanet

sveti, ko oko u glavi, jer sviet je danas pun opasnosti. Običaj je danas, da se mladež u razne plemenite svrhe sadružuje. Liepo je to samo da bi se u našoj mladeži stvorila družtva, koja su u Francuzkoj, Italiji, Englezkoj mladići viših učilišta stvorili t. j. gdje se obvezuju izbjegavati svako pogibeljno i pošastno družtvo, čuvati vjeru otaca javno ju vršeći i tim obraniti od pogrdnih navala. Takov način je bitni uvjet svakoga znanja i zvanja, kojim se priskrbljuje moć, da mladež od svake strasti prosta ostane što je druga nuždа, da u studijah uspijemo i da istim u životu vazda ostanemo.

II. Strasti su pravi okovi naše duše, prava bolest i pošast našega bića, tmasti oblaci, koji umu i životu našemu svjetlo istine i pravde božje zastiru. Osobito oholost i pohlepa. Oholost je duševna sljepoća, odricanje sposobnosti, da istini i pravdi umom i životom služi. Oholica se sa Bogom i svietom u opreku stavlja. Sjećamo se svi, da je bio čovjek, koji je umom i ratobornim genijem sve dosadanje vojvode nadmašio; koji se iz osrednjega položaja najveće moći i gospodstva na ovom svietu dovinuo; koji je bio preobilno nadaren, da istini i pravdi neizmjerno koristi — pa dok je bio čedan, svi su mu podhvati sretno za rukom izašli pa čim se je uzoholio i počeo se uzdizati, grozeći zatorom svakom narodu i pravu, dok se ne podiže sviet protiv njega i na njem se izpuniše klasične riječi: tolluntur in altum, ut lapsu graviori ruant, dok u zabitnom oceanskom školju svoj život skonča. — Istinom i životom jeste i sto puta potvrdjeno, da ne može biti za nijedan narod veće nesreće, nego kad mu se za vodju nametnu ljudi, kojim sve posrće, što se oholoj i tustoj njihovoj glavi ne klanja. O tima veli

liepo Salustije: Qui sui ipsius consilio semper agit, non tam sapiens, quam superbus est. To valja i za narode, u kojih se uvrieži oholost, koja im je tad pošast i propast kao Rimu, Jerusalemu itd. Svaki narod koji se pooholio, i koji druge narode prezire i tlači, koji drugim narodima jamu kopa, taj prije ili poslije sam u nju pada. Narod ohol sličan je i priličan opojeniku, koji se vratolomno po bezdanu rubu boči, i nije nuždna Polybijeva oštroumnost, da se sigurno prorekne, da će prije ili poslije u ponor i propast sunuti. Kad je pako sveta istina, da se cilj života našega — vršenje istine i pravde postići ne može, gdje da nadjemo izvor čednosti za taj cilj? U svetoj vjeri naših praotaca, koja traži da svu moć i preimućtva obćoj koristi posvetimo.

Druga vrst strasti je pohlepnost, koja istinu i pravdu zlatom i srebrom mjeri i zamienjuje. Šta je ta neman kadra srdcem i životom čovjećjim učiniti uči nas primjer Jude, izdajnika Spasiteljeva. U zo čas svakomu narodu, u kom pohlepnici do odličnih zvanja dospiju, jer sve novcem mjere i većinom se bave onim, što više unaša. U zo čas narodu, kad mu se slični kao vodje i branioci stave, jer tada o istini i pravdi ne može biti govora, kad se sa sviešću i uvjerenjem samo trži a izmišljaju se podli razlozi uzmicanju, premda to u istinu ništa drugo nije, nego prozirna krpa, pod kojom se kukavština čovječja i puka sebičnost sakriva. Taka su načela bila u Rimu zavladala, kad je Jugurta uzkliknuo: o urbem venalem, quae suum emptorem expectat! A i toj je rak-rani duše i života čovječjega, gdje na drugom mjestu lieka naći nego u vjeri našoj.

III. I' škola i život naš ništa drugo niesu nego neumorni rad, napor i sveudiljna žrtva. Već u ateneju samom, ako mislimo uspjeti, imamo se običnih udobnosti i zabava odreći, ter dan i noć raditi; imamo svaku stvar ne jedanput ili dvaput, nego deset i dvadeset put proučiti i sa svake strane promotriti jer samo što se tako uči i pravom mukom steče, duboko zasiede u dušu našu, dočim ono, što se površnim učenjem stiče, kako došlo, tako prošlo. Tako je: već sama sgrada ima se smatrati pčelinjakom, iz koga rojevi pčela izliću, da cvietni sok u košnicu prenesu i neumornim radom svojim u med pretvore, ili ko što naše pismo veli: mravinjakom, u kom se ponavlja radinost mravaca, koji se za ziminu spremaju. Gradjani pako škola i ateneja naših imaju svaki u sebi izpuniti onu divnu priču evandjelja, po kojoj povjeri gospodar slugama svojim talente, da njima ne samo rade i stiču, nego da upravo lihvare. Nemarnici i neradiše u tminah ostaju, oni pako, koji posluju i rade, put si do slave i gospodstva krče. Isto to valja i o svakom zvanju i o cielom životu. Život označuje sv. pismo teretom, borbom i križem — osobito život višemu zvanju posvećen — istini i pravdi, pun je muke i patnje, pun svakovrstnih žrtava. Vrelo, iz kojeg će čovjek crpiti moć, da te muke i žrtve dragovoljno podnese i prinese jest i opet sveta vjera. Bez žrtve pobožnost, ljubav i izvrstnost ostaše prazne rieči, koje ništa ne prude; a ne ima prizora uzvišenijega, Boga i ljudi dostojnijega, nego vidjeti čovjeka, koji usried svakovrstnih nevolja i muke miran i spokojan vazda ostaje, vazda sebi ravan, vazda istini i pravdi vjeran.

Gospodo učitelji! Vaše zvanje je jedno od naj-

ljepših i najsvetijih zvanja ovoga svieta. Čim su narodi učeniji i razvijeniji, tim više štuju i ciene zvanje učiteljsko, znajući i osjećajući dobro, da su učitelji pravi duhovni otci mladosti, da u njihovih rukuh ponajviše poslije Boga leži otajstvo života i budućnosti narodnje. Nijedan stališ nije kadar ljepšu i slavniju uspomenu ne samo u grudih mladosti, nego cieloga naroda steći, ko stališ učiteljski. Zvanje učiteljsko nekim je načinom božansko, jer se onaj, koji je svietlom svieta ovoga i spasom postao, imenom učitelja ponosio. Spomenite dakle, gospodo, kako sveto ime na sebi nosite i budite mladeži pravi apoštoli sjećajući se dobro, da koliko godj je važno, da se um mladeži prosvietli, toliko je možebit još važnije, da se srdce mladeži oplemeni i značaj u svakoj plemenitoj stvari ojača. U toj pako stvari treba rieči, ali treba napose i dobroga primjera. Posvetite Bogom vaše sveto zvanje i ne dajte, da se na vjeru praotaca naših ni direktnim ni indirektnim načinom navaljuje. Sa ostalom istinom i pravdom, koji tumačite i branite, spojite i branite vjeru našu, i praktičnim životom vašim pribavite joj kod mladeži onu cienu, koja joj je nuždna, da blagotvorni taj upliv na mladost izvršuje. Samo tako ćete zadaću svoju sretno riešiti i stostrukim plodom zasijati rieč istine u plodovito zemljište mladenačkoga srdca, cielomu narodu na neizrečenu korist, vam pako na neumrlu slavu i uspomenu.

Ti častna mladosti, ti najljepši cviete u vrtu narodnjem, ti jedina nado bolje budućnosti naše, ti plemenita baštinice briga i želja naših, tebi stavljam na srdce i dušu ono, što sam ovom prilikom izrekao. Dosta je slobode u školi a to je i pravo, jer je že-

ljeti, da se mladež od prvih nogu priuči ravnati ne sa strahom već živim čuvstvom časti i ponosa. Mladež si sama mora biti disciplinom i čuvarom, jer je to svakomu do groba nuždno. Svaki atenej mora imati svoju tradiciju, svoj glas i svoje ime; a ta tradicija, taj glas, to ime to su gradjani ateneja naših. Budu li oni pomnjivi, čedni, miroljubivi, ugladjeni, ljubeći i štujući svoje učitelje i dobročinitelje, eto ti ateneju svete tradicije, eto ti slavnoga glasa i imena, koji su kadri i slušateljstvom i dobročiniteljima zavod uzdignuti, uzmnožiti i proslaviti.

Velikih je i priekih nužda u naroda, a malo nas je, da im doskočimo: missis multa, operari autem pauci. Treba narod naš umnijih, učenijih i odlučnijih borilaca i zatočnika, da ne odvisimo u ničem od tudjine; treba nam i narodu našemu više svjetla, više sviesti, više značaja, više mara, štednje i blagostanja. Pa kad mi stariji glede tih pomanjkanja jadikujemo, onda ste vi, mladići, jedina nada i ufanje naše, ta u vas naričemo mi i slutimo one radnike, koji će biti u stanju zadovoljiti potreboćama preobilne žetve, na koju nas Bog i narod upućuje. Biti će to, ako s pomnjom i radinosti svojom spasite i u srdcu uviek sačuvate Boga i vjeru, baštinu otaca, jer je to kadro uspješno prepriečiti, da sjeme istine božje u vas ne pane ni na hrid ni na ogoljelu zemlju, već da donese stostruki plod, u svakoj čistoći, u svakoj čednosti i umiljatosti, u svakom zatajenju sama sebe i u svakom požrtvovanju. Dobri Bog blagoslovio, potvrdio i okriepio rad i na viek vieka ove misli i nakane u srdcu svih onih, koji se u ovoj sgradi igda posvetili budu znanju i umienju! (J. J. Strossmayer).

Govor
prigodom posvećenja nove sveučilištne sgrade u Zagrebu.

Presvietli gospodine predstojniče; Veleštovana gospodo!

Davna bijaše želja ovoga kr. sveučilišta, da bude smješteno u svojoj prikladnoj i dostojnoj sgradi. Ova se želja evo danas izpunjuje. Hrvatsko sveučilište radostno bilježi taj dan u svoje anale i čuvat će mu zahvalnu uspomenu u sve dane života svoga.

Hrvatsko sveučilište, sliedeć običaj otaca, ulazi u ove prostorije u ime Svevišnjega, zazivajuć sebi, svojoj sgradi, svomu radu i nastojanju blagoslov božji. — Hrvatsko sveučilišle ulazi u ove prostorije puno zahvalnosti prama presvietlom predstojniku odjela za bogoštovje i nastavu i prama svim onim muževima, koji su nastojanjem, ugledom i savjetom svojim pripomogli, da je evo danas sveučilištu u ovoj sgradi dostojan hram i dom. Hrvatsko sveučilište ulazi u ove prostorije sinovskim pietetom gledajuć žrtve, koje je opet domovina priniela ovomu visokomu zavodu, dokazav tim, kako ona taj zavod ljubi, kako ga štuje, kako hoće, da se s njim ponosi. Hrvatsko sveučilište ulazi u ove prostorije, svjestno si svoga visokoga zadatka, te spremno i voljno vazda raditi oko toga, da se obistine sve one svete i plemenite nade, koje u svoje sveučilište stavlja narod i domovina. Hrvatsko sveučilište, ulazeć u ove prostorije, posvećuje ih »virtuti et Musis«, neka budu ponosit, nikada neokaljan hram znanosti i prave posvjete, neka budu čisto vrelo, iz kojega će hrvatska mladež crpiti ozbiljnu nauku i muževnu kriepost, neka budu sveto ognjište, sa kojega će hrvatska mladež ponieti luč znanja, žar čestitosti i po-

štenja. Kako je mene dopala visoka čast, da ovo kr. sveučilište uvodim u ovu sgradu, tako si laskam, da sam samo tumač vaših misli, vaših želja i čustava, ako želim, neka bude prva rieč ovoga sveučilišta, koja će se oriti u ovih prostorijah, izražaj visokoga domoljublja, izražaj stare hrvatske nepokolebive vjernosti prama prejasnomu vladaru i kralju našemu, kojega slavno ime resi ovaj naš najviši učevni zavod. Pa zato Vas, gospodo moja, pozivam, da u ovom svečanom trenutku zajedno kliknemo: Živio kralj! Živila domovina! Živilo, cvalo, napredovalo naše hrvatsko sveučilište!

(F. Suk).

Otvorenje učevnoga zavoda.

Čisto sunce daru neba vedra,
Blagoslov te tvoj izdaje svietu —
Svanu dakle i srjed hrvatskog njedra;
Prvi donje jasan dan u ljetu:
Već ostavi magla naše kraje,
Sviet Hrvatsku vidi i spoznaje!
Tvojih zraka svjetlo stan obuze,
Borilište uma veličine,
U koj sve se nastaniše Muze.
Kô sunce on će sve krajine
Obasjat kroz vjekove rodu,
Da si vidi: istinu, slobodu.

Potomstvo će slavit naše krvi
Uviek izkon poleta smiona —
I Athena dan imaše prvi
Sa Platonom ne poče ni ona.
Danas rodu slave klica klije,
Da s' razvije, kuda sunce grije.

Dajte muze! tko će, vi ste zvate?
Samo svoje proslav'te mitnike
Za stan mira, u kom počivate.
Dva ljubimca, vaše zaštitnike,
Neće narod zaboravit više,
Dok prijatelj puka jedan diše!

(Gj. Deželić.)

II. Nastup i odstup.

Uvodjenje učitelja u njegovu službu.

Cienjena skupštino!

Vriedni g. N. dolazi u naš zavod pun revnosti, žive želje, u ljubavi i vjernosti da našu mladež naobrazi duševno i tjelesno. Ako je sam hrana i kruh života to će ga on svojim učenicima lomiti. Ako su mlade godine kako brod, koga zli vjetrovi gone, te se može nasukati na kakov greben, gdje se razbije, ili na mulj gdje može zapeti — on će smjelo sjediti na krmi, da ih provede sred otih zadora i morskih hridi s krmilom u ruci u sretnu luku. Mladost je cviećem okićena; ako je tako, u tom viencu mnogo učiteljskoga cvieća ima: jer koji miris mladu srdcu može biti ugodniji ili milodušniji od besjede mudre, od nauka liepa, kad se spuste u čisto dno mladice duše? Takov će nauk predavati i u srdce mladeži usadjivati naš g. N. a od mladeži se očekuje da ga sluša kao otca i da njegov nauk uviek pane na dobro tlo, da može plod donieti pa da mogu onu ljubav i nenaknadivu žrtvu roditeljsku bar donekle naplatiti. Za to draga naša mladeži, koja si došla u atenej, hram božice mudrosti, da si naobraziš duh i srdce, pomno slušaj nauke i savjeta našega novoga druga, jer njemu je najviše do toga da budete vrli Hrvati, dobri učenici i pošteni

kašnje ljudi. — A vi mili drugovi ne imate samo na red i marljivost povjerene vam djece paziti, ne samo odklanjati zaustavljanje napredka, vaša je zadaća mnogo veća. Vi imate mladosti u dušu uliti ove rieči svetog Petra: »Vaš nakit neka ne bude iz vana pletenicama i zlatom ovijen ili odjelom sakrit, nego neka imate blag i miran duh, jer to je skupocieno pred Bogom«. Za to usadjujte mladeži vjeru u srdce, da im pokvarenost ne izopači čistoće duše, sačuvajte u njima miran duh i pobožan, koji otvara srdce iskrenosti i plemenitosti a i svakoj sreći u životu. To vam budi cilj vašega rada i nastojanja — istina i pravda koje jedine u životu pobjedjuju, jer tako ćete samo zadaću svoju sretno riešiti cielom narodu hrvatskomu na korist a sebi na slavu. Za taj vam cilj dao Bog obilno blagoslova! Amen.

Kod odstupa.

Mili sudrugovi!

Mislim, da ću najljepše razstati se od vas, ako našoj mladeži progovorim koju o nauku.

Akó svaki čovjek za svojim poslom ide, ako vojnik o vojni misli, a veslar o veslu, ratar o ralu, a kovač o nakovu; o čem da učenici misle nego o nauku našem? A o čem ljepšem da se misli nego o nauku? Iz pupoljka ruža procvati, iz mladine ljudi niču, a nauk je zibka mudrosti. Čim je ovaj božji sviet za čovjeka, u kom nauka ne ima? Božja je ruka ovaj sviet čudesi pokrila, ali njegovo ih oko ne gleda, njegova ih duša ne razumije a srdce im se njegovo ne

raduje. Ako je sunce visoko, ako je zemlja široka, ako je more duboko, ako je sve puno božjega stvorá, on se za to ne stara.

Tko ne misli, taj niti se čemu čudi, niti se česa boji. Niema zvier za strah ne zna, a dobar junak majke se boji, i strah božji prva je mudrost. — Ali ako je čovjek bez nauka gluha srdca prama naravi božjoj, nije boljega ni prema rodu ljudskomu. Tko na stazi nauka zagledao nije, kako je čovjek po cielom svietu nastanjen — tko toga ne zna, kako da se zamisli u božju volju i sudbinu ljudsku? Koji svoje srdce drugih ljudi srdcu prispodobio nije, kako takov pravedan da bude? Kako da pomiluje, kako da oprosti i kako brata da pomogne?

Mudar sve od drugoga uči a narod se ozire o narod. Tko se iz tudjega zla čemu ne nauči, mudar nije; a narod, koji tudjoj sreći u trag unišao, a po tudjoj nesreći osviestio se nije: ni svoje sreće osnovati ne će. Čim bolje tudje ljude, tudje zemlje, tudje knjige proučimo, tim se više postaramo: ljudi da nam niknu, zemlja da nam cvati, knjige da se plode. Stara je rieč: čega ne vidiš toga i ne želiš: a njezina je sestra: čega ne znaš, za ono i ne pitaš. Nauk mrtvilo budi. Cesar se ogleda na velikog Aleksandra, Virgil na Homera, Horac na Pindara itd.

Ništa velikoga nema, što se naukom razplodilo ne bi. Nauk je iskra, koja dušu zažeže te je rada da u vis poleti i plamenom da plane. Po nauku i zemlja se ore, ruda se kopa, morem se plovi, po nauku Himalaja se mjeri, trgovina raste, zakoni se rode: po njem, gledajući sviet, do Boga se uzbiješ; po njem, gledajući sebe, robstvo razbiješ. Nauku ne ima zapo-

vjedi, nauku ne ima posluha; nauku ne ima početka, nauku ne ima kraja: bez njega čovjek čovjekom, država državom nije. Kad si progonjen, on je kriepitelj; kad si sumnjiv, on je svjetovatelj; kad si tužan, on je veselitelj; kad si sužanj, on je osloboditelj. On je naše mladosti radost, on je naše starosti milost; on je naše krilo, on je naše ufanje; on je pravi mir, red i blagoslov božji.

Dok ja tako o jeziku sborim, domovina majka u srdce mi se krade i na ustima rieč mi preote, te nam sinovima svojim ovako progovara: »Nemojte, djeco! da vam materinstvo propada, nu njom uzorite i pšenicu posijte. Ne ostani nam žito nepožeto, plod nepobran; tudje vam ralo u zemlju ne zabrazdi, ni tudjin po njoj gospodari, kad vi il ne znate il ne marite. Pšenica biti će nauci za svakdanji život, bez kojih se mi našemu siromaštvu ne otesmo, a kojih mi ne sijemo.

Ako smo pravi prijatelji nauka, kako nam i prilikuje da budemo; ako hrabru domovinu našu ljubimo, to se odrodili niesmo; ako su nam mila usta materina, koja su nam hrvatski progovarala, kad su nas tišala: to onda reći moramo, da smo ga u dobri čas učili; u dobri čas i po nauk, i po domovinu i rodbinu hrvatsku. Nauku bez domaćega jezika ne ima cvieta. Domovini se u njezinom jeziku govoriti mora jer u onoga pravoga sina ne ima, koji se na majke hrvatske glas tudjim glasom ozivlje. Tko rodbini svojoj i plemenu svomu tudji jezik nameće, od svoje krvi i od svojega se mlieka odmeće a gadnu laž i ladno srdce podmeće, sreći svieta razmeće. U naša je srdca ljubav naše narodnosti duboko zasegla, niti ju ičija sila na vieke iz naših srdaca više ne izvadi.

Mila mladeži težka se srdća dielim od Vas uvjeren da će te si ovo duboko u srdce zapisati i po ovomu u svom budućem zvanju raditi — jer samo tako polučiti će te svoj cilj, da narod naš bude sretan. Bog vas blagoslovio!

(F. Kurelac).

Kod školske svečanosti.

Bivšim učenicima.

Prisutnost bivših učenika našeg zavoda podaje ovoj svečanosti tek karakterističan utisak; preznamenit dio odpao bi kod ovog slavlja, da vas nema, moja gospodo, koja ste došla, da izrazite čuvstva svoje osobite zahvalnosti. Vi dajete takodjer za muževe, kojih većim dijelom već nema na zemlji, častno svjedočanstvo; opominjete i nas, koji smo još na radu, da tvorimo i činimo jednako svima, a sadašnjoj mladeži pružate krasan primjer naše harnosti. Imala uviek škola takovih djaka kakovi ste Vi! To čuvstvo pieteta pune zahvalnosti neka prodre i u kasnije generacije da se kod ... jubileja takodjer toliki broj učenika odazove liepomu slavlju. Živili bivši učenici našega zavoda! Živili!

ČETVRTI DIO.

NADGROBNI I SPOMEN-GOVORI.

I. Nadgrobni govori.

Na grobu mlada učenjaka.

Tužni sbore!

Prije nego zemlja razkrili nemilosrdne svoje ruke nad mladom ovom žrtvom, nalaže mi sveta dužnost, da prijatelju mnogih prijatelja dadem izraza najdubljim čuvstvima, koja su i mene za nj oduševljala.

Stari narodi i njihova umjetnost razlikovala je dvije vrsti smrti, kojima je podvržen ljudski rod. Jednu vrst predstavljaju u obliku čila mladića s preokrenutom zubljom, što znamenuje dogorievanje životnoga plamena; druga je ženska spodoba sa strašnim pogledom u licu. Prva nam slika izrazuje naravnu smrt, koja u siedoj starosti pruža čovjeku vječni pokoj i kad je blizu čas, dobri genij slabim dahom ugasne za uviek luč života. A druga je prava nemilostnica, jedva je propupao cvietak i već ga odkine, jedva je čovjek probujao čilom mladosti i već ona kivnica prereže nit njegovu životu. Koli divno pjeva veliki Preradović:

U svesilju sila si najjača
U svemienju stalnost si jedina
Zapad svieta, iztok njegva plača
Usadjena u viečnost istina.

Oj koli je blago lice onoga mladića, koji siedome starcu sklapa trudne vedje na vječni san; a kako tiransku strahovitost izrazuje lice one žeue, koja usried biela dana tamnom koprenom zastre za viek ovaj život, bez sućuti je i bez smilovanja kao kleti krvnik vršeći svoje krvničko djelo na nedužnoj žrtvi.

Duboko ganuti stojimo mi ovdje kraj liesa našega prijatelja, kojega nam za uviek nesta u dobi od — godina otet krugu svojih viernih drugova, otet na sva vremena ljubećoj i ljubljenoj svojoj supruzi. Ima li gorčije boli za roditelje, nego, gdje moraju da do groba izprate nadobudnoga svoga sinka, ima li veće žalosti za ženu, koja je samo malo godina uživala bračnu sreću, pa joj taj sveti vez, koji je jedino ljubav spojila, bude tako nenadano, tako nesmiljeno prekinut? Sa rodjacima žale i mnogobrojni prijatelji koji su njega zbog osobita značaja iz svega srdca ljubili. Bio je dobar čovjek, odan, uslužan prijatelj, ugodan u družtvu, pun neprisiljenoga humora, koji ga ni pod kraj života ostavio nije. A što ga je osobito štovanja i ljubavi vriednim učinilo, to je bila njegova nesebična ljubav spram znanosti; što je velika riedkost u današnje materijalističko doba. Njemu je bila znanost nadzemaljsko biće, nebeska božica, na čiji se kult s oduševljenjem dao. Vatren mu je bio pogled, kad god je govorio ili kad se razpravljalo o kakovom znanstvenom pitanju. Čistom naukom planu u njemu sveti oganj za pravo i pravicu hrvatskoga svoga naroda, da vragove obori i sjeme im kleto satre.

Ali sudba drugčije mu dosudila, tko da joj se protivi? Istom se bio zanio i dao svom dušom na korist svome narodu, al mu sunce krila raztopilo, pa leže zemlji u krilo kao nekad Ikar što okrvavi sinje more. Plačemo i jadamo nad preranim grobom našega prijatelja ali se ipak tješimo da je u ovo godina, što ih je proživio, ostao čist, neokaljan značaj naučnjaka i rodoljuba. Živio je mirno, u ljubavi i duševnoj vedrini U krilu sreće izrastao je, gorki kalež težkih briga mimoišao a vjerna ljubav posipala je cviećem stazu njegova života.

Ah što je od njeg sad ostalo
Neg' li zemlji zemlje malo?

Ne pitajmo dakle koliko je godina živio, nego kako je živio, po vriednosti njegovih djela sudimo i život.

I tako dielimo se s tobom vierni prijatelju, a tielo tvoje uručujemo ovoj tužnoj hrvatskoj zemlji, koju si osobito žarko ljubio. Ali ljubav i prijateljstvo ne ukapamo, jer ono će ti procvasti nad grobom kao neuvelo cvieće vječne uspomene. Slava ti mili prijatelju, vječna slava!

Na grobu druga.

Mili drugovi!

Sa crno zavitom zastavom stojimo nad otvorenim grobom duboko ganuti, nad grobom bojnika i poštenjaka, koji je oduševljeno pratio zastavu svoga roda u kleti boj proti dušmaninu s geslom: radje pošteno umrieti nego sramotno pobiedjen živjeti. I borio se u

prvim redovima zadajući neprijatelju rane smrtne i težke dok i njega sudbe moć ne pokosi. Bio nam je mio drug, mi se s njim ponosimo. Nad grobom, gdje njegovi zemski ostanci počivaju, šaljemo viernom drugu pozdrav ojadjena srdca, žalostinke lievajući suze i polažemo mu na grob palmu, simbol mira kličući:

Snivaj sladko u grobnome stanu
Pa kad jednoč bolji dani svanu
Na grobu će spomenik ti stati.
U nov život naš te spomen prati. Slava ti!

Na grobu Ivana Mažuranića

bana i pjesnika »Čengić-age«.

Je li bila prava slava? pita se veliki talijanski pjesnik, pokle je predočio u neumrloj pjesmi munjeviti sjaj stotine bitaka, i toliko priestolja bačenih pred noge prvoga vojskovodje novoga vieka. Pita se i prepušta potomcima, da mu odgovore. Ali je prava slava narisati svim slavenskim narodima na jugu u još nedostignutoj epskoj pjesmi junačku borbu izmedju tlačitelja i potlačenih, i proročanskim duhom predvidjati pobjedu nevoljnika, koju svi doživjesmo. Prava je slava, pretekavši na pjesničkom polju Edisonovo čudo, nakon dva vieka dati čuti izgubljene strune Ivana Gundulića, te nadovezati na književni sjaj slavenske Atine slavu preporodjena Zagreba, stopiti dva velika imena, dva Ivana, Dubrovčanina i Hrvata, ujedno. Prava je slava kao kancelar hrvatski predstaviti za prvi put u poviesti naobraženoj Europi kraljevinu Hrvatsku u nje

zinu vlastitom ruhu. Prava je slava pod sjajnim imenom i pečatom prejasnog cara i kralja hrvatskoga i pod zviezdom predhodnicom hrvatskoga Mecene, kao ban hrvatski otvoriti vrata prvoga naukovnoga hrama na slavenskom jugu, te kazati narodu »tolle grabatum tuum et ambula«, uzmi svoju posteljicu i hodaj na polju kršćanske prosvjete i slobode. Ali je još veća slava, da onaj, koji je sve to učinio, nije bio potaknut predajom slavnih pradjedova, nego prosti sin naroda svoga, bez bogatstva, bez naslova, sve je to izradio velikim umom i poštenim svojim srdcem, tako, da silazi u grob bez nakita sjajnih grbova, jer ga čeka grb, koji će mu narod svojim dlietom urezati. A sad sadji, prvače izmedju ilirskih prvaka, ujedini tebe dostojno družtvo svojih suborilaca i prijatelja, sadji pod štitom onoga križa, koji si ti u svojoj pjesni predstavio kao simbol požrtvovnosti i oslobodjenja, pokazavši narodu svomu, da samo pod tim znamenjem narodi i pojedinci grade za viekove. Vječna slava u pameti narodu hrvatskomu velikanu Ivanu Mažuraniću. Slava!

(K. Vojnović.)

Na grobu Augusta Šenoe.

Ako je ikad hrvatska vila gorko zaplakala, ona će plakati nad ovim grobom, u koji danas polažemo umrle ostanke pjesnika, kakvim se stoljeća diče.

A narod hrvatski, koji u neizrecivoj boli i tugi cviećem zasipava ovu grobnicu, tužan gleda po perivoju svojem, kako mu nestaje divnoga stabla; očajan

traži po vidiku svojem, odakle mu izginu jedna od najsvietlijih zviezdâ.

Jer on je svojom mladosti pomladio naš viek, svojom ljubavi otopio srdca suvremenika, veličinom duha svoga pomaknuo narod bliže k sreći i slavi.

Jednakim je sokolovim pogledom motrio prošlost kao i sadašnjost, zalazio u zlatne palače mogućnika u skromne kolibice prosjaka.

U prošlosti gledaše vrle junake, uznosite gospe, ljute silnike i biedne kmetove, kako svaki živi i radi svojim životom, svojim pravcem, ali svaki za jednim ciljem, za srećom i slavom domovine.

U prošlosti gledaše kuku i motiku, kako je zamislila dvie najkrasnije misli, koje još i danas potresaju našim svietom i viekom. U tečaju poviesti mnogo puta sirotinja kroz tamnicu nesreće svoje vidi, gdje mu svietli sunce buduće sreće. Jedna je misao: oslobodjenje izpod robskoga jarma, druga je misao: sjedinjenje naroda hrvatskoga i slovenskoga.

Razžarena kruna, pod kojom je poginuo nosilac tih ideja, nije ugasila nego je razžarila srdca Hrvata, te i danas vapimo: sloboda i jedinstvo. A najljepši vienac, koji se vije oko glave slavnih mučenika, savio je August Šenoa. Cvieće mu je crveno, bielo i modro: ljubav, vjera i nada.

Slikajući nekadanje pravo i slavu stavljaše prošlost kao zrcalo našemu stoljeću. Treba nam ljubavi, da svoje ne odnemarimo, treba nam ponosa, da nas štuju, treba nam junačtvo, da obranimo, što je naše.

Što god je sadašnjosti vidio, da radi prama tim idejama, to je vjenčao neuvehlim cviećem uma i srdca

svoga; a što je vidio nevriedna, to je poražavao oštrim mačem svoje satire i korbe.

Tako je stvorio divne pjesme i još divnije pripoviedke, u kojima se krasna forma natječe s ljepotom i bogatstvom ideja. »Zlatarovo zlato«, »Seljačka buna«, »Prosjak Luka«, »Prijan Lovro«, »Diogenes«, »Kletva«, ostati će uviek uzori naše književnosti. Oj tužnih nas, da nam je vječnom koprenom zastrt i onaj dio raja njegovih ideja, koga još ni gledali niesmo!

Svomu narodu bio je i biti će svećenik i kralj: svećenik, da pomiruje nesložne želje, da blagoslivlje kriepost a kori nevriednost, i da izmoli od neba spas naroda svoga; kralj, da prosiplje bogatstvo ideja i da mu kazuje put u tmini historije.

U službi svoga naroda klonule su mu sile, te on u najljepšoj muževnoj dobi svršuje svoj zemaljski put. No dužnostima svojim podpuno je zadovoljio: bijaše ljubezan suprug, dobar otac i vjeran prijatelj.

S Bogom mili Auguste! Polažući tvoje umrle ostanke u cviećem obsipani grob, mi se od njega razstati nećemo, te će ga oblietati naša ljubav i štovanje, dok god bude obasjavalo sunce bieli Grič, tvoj mili zavičaj! (Iv. Zahar).

II. Spomen-govori.

Kod prenosa kosti Petra Preradovića.

Odlična gospodo i dične gospodje!

Zagreb se podigao listom, narod leti zanosita srdca i rodoljublja, vrlo gradjanstvo i živa mladež skupiše se oko ove mrtvačke škrinje. Zagonetka je evo središtem bučnoga rada. Da vam riešim tu zagonetku? Ta već ju je Vaše srdce odgonetnulo. Tu stoji alemčaša, koja nas je sto put nudila rajskim napitkom — pukla je. Da ju razbijemo? Tu stoji gniezdo, iz kog se izvila zlatna ptica — odletila je ptica. Da joj gnjezdo razkopamo? Tu leži harfa, sa koje su strujile stotine plemenitih pjesama u srdce naroda — žice su popucale. Da harfu slomimo? Tu stoji žrtvenik, na kojem je gorio sjajan plamen, ljubav naroda, ljubav slobode, plamen se iztrnuo. Da oborimo oltar? Tu je šaka pepela, koji i sada krije tisuću živih srdaca — hrvatski pjesnik Petar Preradović. — Da pustimo, da se dragocjeni ti ostanci gube u tudjoj zemlji, u tudjem vjetru? Ne, reče si narod, medju nama mora biti taj posvećeni pepeo, dok bude hrvatskoga roda!

Nikad nije narod doživio ljepšega slavlja, nikad nije na hrvatskoj zemlji bezsmrtnost slavila ljepše pobjede nad gluhom materijom. Dà taj prah, komu se evo klanja vaskoliki narod, divnim nam je svjedokom,

da se je u nama hrvatska sviest uvriežila duboko, podigla visoko, da nema te himbe ili bure, te sile ili strasti, koja bi jaka bila iztrgnuti iz našega srdca onu tvrdu vjeru, koje je slavním apostolom bio Petar Preradović, vjeru rodoljublja, vjeru slobode.

Dobro nam došao, putniče naš! Evo si došao iz strana, daleka kraja. Težko ti je tudja gruda stiskala prsi, težko si driemao i kroz san spominjao želju mladosti svoje:

»U tvom polju daj mi groba
Tvojim cviećem grob mi kiti«.

Zar da te je zaboravio onaj narod, Tebe, komu je izpod ruha strogoga zvanja proplanula pjesma, kao što žarka vatra plane izpod sniežnoga vulkana proplanuta i dogrunula: »Zora puca, bit će dana!« Ne, nije, pjesniče naš! Hrvatska mladež razbi vrata tudjega groba, hrvatski narod podignu tisuće ruke i ponesu te tamo u slavlju, da tvoja želja istinom bude.

O da ti je skočit na junačke noge, da ti je očima obredit ovo dično hrvatsko kolo! Tu ne vidiš suza, ne čuješ uzdaha. Nismo mi došli plačuć pokopati mrtvaca, već da bezsmrtnika kličuć ponesemo u hram vječite slave. Dodji, unidji, savij se na prsi mile si majke domovine svoje! Gle! Zastava se naša vije, cvjetaju vienci; kliče narod: Dodji! Ovdje na zelenu brdu povrh Zagreba grada čeka Te krasna žena, tuga ju stvori kamenom — to je domovina tvoja. Mekanu ti je prostrla posteljicu od rodnoga cvieća ponajmilijemu sinu. Drhtave pružila ruke po hrvatskomu perivoju, da savije vienac, da kiti tvoj grob.

Dodji k majčici svojoj, na njeno spusti se krilo čuvat će te svako doba i šaputat kroz san:

Usvom polju dajem groba.
Svojim cviećem grob Ti kitim.

A naše gore, naše dubrave, naše ptice, naša srdca klicat će, dok bude hrvatskoga roda: Slava ti vječna pjesniče naš! (A. Šenoa).

Na dan odkrića spomenika Fra Andriji Kačić-Miošiću.

26. kolovoza 1890.

Ili zavjet slave bogoljubni
Il se na pir svatovi sjatiše?

zapitao bi starac Milovane, da vidi danas Makarsku svetčano odjevenu i nakićenu, da gleda u Makarskoj narod sakupljen do iz najdaljih strana Hrvatske. Nu što ću ja koga pitati, kad svi znamo, čemu ovo veselje, što nas je ovdje skupilo, na kakov smo zavjet pristupili, kakvo veselje slavimo. Odkriva se spomenik neumrlomu fra Andriji Kačiću — taj je glas pukao sa obale Jadranskoga mora, odjeknuo do hladne Drave, te cio narod hrvatski odaslao svoje prvience na ovaj pir, na ovaj narodni zavjet.

Nu ja ću drugu upitati: Što je narod hrvatski potaklo, da fra Andriji spomenik diže, da ga danas tolikim sjajem i slavljem odkriva?

Ima tomu dvjesta godina. Ovo je mjesto pusto bilo; ovdje naokolo ležalo desetak ubogih kućica; nije ih onaj božji hram štitio svojim krilima; nije se slušao žamor one bistre vodice; nije ondje na sinjem moru ili pri bielom žalu bilo vidjeti ni ribarske ladjice: samo ondje dalje pri kraju dizala se u vis crna kula, spo-

menik i prietnja turske sile. Te se godine radjao u Bristu fra Andrija, od prastarih hrvatskih knezova Kačića.

Ako je Makarska kukala, Primorje njezino nije pjevalo. Dvjesta godina ljuta rata sa nekrstom narod po pitomom Primorju što zarobilo, što razagnalo na otoke i u nepristupne pećine, od ljudskih stanova ne ostalo već razvaline, ognjem ocrnjene iz zemlje niti cigla zelenka mogla izrasti čovjeku do pasa. Čujte! Kad se fra Andrija rodio, od Vrulje do Neretve, pod cielom gredom Biokovskom, u gradu i u 15 sela, nabrojilo se jedva 368 dimova, koliko ih je danas u samom gradu. Ako nad ijednim krajem Hrvatske, to se je nad ovim našim Primorjem moglo napisati: Reliquiae reliquiarum.

Eto kakva se otačbina prikazala fra Andriji, kad mu oči progledaše u sviet. Da budu progledale 20, 30 godina prije, od junačkoga roda kao što je bio, srdce bi mu bilo uzplamtilo, uz svoje drugove otce Juranoviće, Staničiće i Radiće, križem svetim u lievoj a oštrom ćordom u desnici, bio bi pred svojim krajišnicima i on poletio uz točila Biokovska, da iz Zadvarja, Vrhgorca i Čitluka daleko goni Turčina, da svomu Primorju steče mira.

Srećom Makarska i Primorje napokon biti stekli mira za uviek od nekrsta — srećom po se, srećom po cieli narod hrvatski, jer je kroz taj mir fra Andrija mjesto ćorde mogao prihvatiti rukom gusle. Neizmjerna sreća! Kud bi okom krenuo, svukud vidjao spomenike muka i junačtva svoga naroda; o tim mukama i junačtvima pripoviedali mu stariji drugovi i redovnici, živi svjedoci i dionici; poviedale mu bilježke i knjige, sahranjene u samostanima Zaostroga, Križa i Makarske.

Mrtvo slovo, živa rieč, još krvave stiene Biokova krenuše u rodoljubno srdce fra Andrije Kačića, iz njega vrcnula iskra božanstvenog pjesničtva, stvorila nam »Pjesmaricu«.

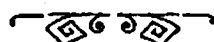
Raduj se, hrvatski narode! Ti si stekao knjigu poučnicu, knjigu zabavnicu, knjigu utješiteljicu. Pjesmarica ti je sahranila uspomenu tvojih starijih; to je tvoja narodna poviest; nije poviest samih tvojih kraljeva i gospodara, koja ti višekrat spominje uz tudju silu, tvoje robstvo, uz tudju slavu, tvoju sramotu, nego je poviest tvojih sinova, iz gospodske a ponajviše iz pučke ruke, koji su svoj život pregorjeli, da tebi spase vjeru i otačbinu; to je poviest tvojih najljućih muka, što si na svietu pretrpio, što si tri puna vieka trpio od turskog divljačtva, to je poviest tvoje najsjajnije slave, one slave, kojom si se u svietu proslavio, jer si samim svojim junačtvom obranio svoje najveće svetinje — vjeru i otačbinu. Tu poviest ti je Kačić napisao, nije mudrim nedokučivim slovom, nije unučima nerazumljivim jezikom; napisao je tvojim krasnim prostim jezikom, napisao tvojom milom pjesmom, koja tvomu srdcu godi.

Taka knjiga imala se udomaćiti kod naroda i udomaćila se, kako nije nijedna druga knjiga na svietu. Ne, ni kod ijednoga drugog naroda ne ćeš naći knjige, kao što nahodiš kod hrvatskoga naroda Kačićev »Ugodni razgovor«, i u palači i u kolibi, na stolu učenjaka i u ruci težaka; pjesme »Ugodnog Razgovora« čuješ pjevati uzduž Drave i Jadranskoga mora, na sielima i na polju, kroz goru i na pučini morskoj; pače čut ćeš ih odliegati i u najdaljim stranama svieta, jer ih Hrvat nosi sobom svakud, da mu spominje daleku milu otač-

binu. Kačićeva Pjesmarica milijune hrvatskih srdaca drži vezane u jednoj misli i jednoj ljubavi svoje vjere, svoje otačbine, svoga jezika.

Eto u čemu je slava fra Andrije Kačića; ta slava podigla je njemu spomenik, te okupila sve nas na današnju svečanost. Kačiću ne podigoše spomenik mogućnici i imućnici, podigao mu je cieli hrvatski narod, — 5000 ruku pruži se da priloži svoj milodar, novčić po novčić sakupilo se 13.000 zlatnika, zrno po zrno, sagradio mu se visoki spomenik. Kačić je sin cieloga svog naroda, cielog naroda spomenik je stvor; današnja svetčanost, svetčanost je cieloga hrvatskog naroda.

Milovane! Cio narod hrvatski u ovaj čas upire oči u tvoj spomenik, koji je tebi na slavu i uspomenu, a njemu na vjekovječnu opomenu, na opomenu, da bude čvrst u mukama, da ga satrt ne će, kako ga satrla nije turska sila, bude li ljubio vjeru i otačbinu, kako su ih ljubili njegovi stari junaci; na opomenu, bude li vjeran Bogu i otačbini, uzkrisit će ona ujedinjena, kako je uzkrisila pomladjena iz ostanaka stare Hrvatske, na opomenu, da što je Bog sjedinio svezom vjere, svezom ljubavi za rod i narodnost, čovjek ne može razlučiti. Milovane, slavna uspomeno, ukaži milo lice hrvatskomu narodu! (Bulić).

Ivanu Perkovcu.

Sliedeću pjesmu posvetio je neumrli Preradović marnomu radiocu za napredak Hrvatstva, koja bi se mogla zaoriti na grobu svakoga domoljuba ili otačbenika:

Duh naroda opet niknu nikom
Gledajući u grobnicu novu,

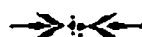
Opet mrtvi jednog k sebi zovu,
Koj' bijaše životu nam dikom.

Blago njemu! pravim dobitnikom
On ostavlja tužnu zemlju ovu,
Jer joj rdji i napastnom trovu
Odrva se čistim, svietlim likom.

Čvrst je bio na braniku roda,
I poletan kao soko sivi,
I upravna, neustrašna hoda,

Puteva se kloniv vazda krivih,
Oj što umrie, vječna, vječna škoda.
Al on umrie, da nam viekom živi!

(P. Preradović).

SADRŽAJ.

Drugi dio. Domorodni govori i zdravice.

Treći dio. Školske svečanosti.

Četvrti dio. Nadgrobni i spomen-govori.

Drugo izdanje

„Nova Hrvatska Kuharica".

Našom nakladom izašla je:

Nova zagrebačka Kuharica

Tisak i naklada Akadem knjižare Lav Hartmana, Zagreb

knjiga, koju je po najboljih djelih drugih naroda i **obzirom na naša narodna jela** priredila

Marija Kumičić.

Knjiga je vrlo ukusno i pregledno štampana, sadržaje preko

1000 praktičnih naputaka

za priugotavljanje **svakakvih jela i pića.**

Stoji

tvrdo uvez. for. 1.50.

Tko pošalje poštanskom naputnicom unapried for. 1·50 dobit će knjigu bez ikakvog poštarskog troška.

Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch)

Ilica br. 2. — **ZAGREB.** — Ilica br. 2.

